AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl 4, Cilt XII, Sayı 200
Yazı İşleri:
Rüzgarlı Sokak *Ovehan Kat 3* Daire 7
Tel: 18992 P.K. 582- Ankara
*İ*dare:
Demeciler *Caddesi 23/B*
Rüzgârlı Matbaa Tel: *15221*
Fiatı 85 Kuruş

Başyazarı
Metin TOKER

Neşriyat Müşaviri
Yusuf Ziya ADEMHAN

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına İmtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mesul Müdür:
Tarık HALULU

Umumi Neşriyat Müdürü
***İlh*ami SOYSAL**

Karikatür:
TURHAN

Fotoğraf:
Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
Ege AJANSI
ASSOCIATED PRESS

Klişe:
Desen Klişe ATELYESİ

Müessese Müdürü:
Mübin TOKER

Abone Şartları:

3 aylık	(12 nüsha) :	8 lira
6 aylık	(25 anana) :	16 lira
1 yıllık	(52 nüsha) :	82 lira

İlân Şartları:
t renkli atin kapak (Tam sayfa):
850 lira
Kapak içi 800 lira, metin sayfaları
Santimi 4 lira.

Dizildiği ve Basıldığı yer:
Rüzgarlı Matbaa — ANKARA
Tel : 16321

Basıldığı tarih : 6.3.1958

Kapak resmimiz
Üsküdar Vapuru
Katil gemi

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

İki hafta davetsiz misafirlerle uğraştıktan sonra, nihayet bu hafta sizlere doğru dürüst hitap etmek imkanını yeniden buluyoruz. Evvelâ, davetsiz misafirler mevzuunda, bunları başımıza saran Ankara Savcılığından şikâyetimiz var. Bir insan tutar da, bir mecmuada hiç yazılmamış bir takım şeyleri, sanki yazılmışlar gibi tekzibe kalkarsa savcılık bunları çizmez mi? Hele, o insan sadece kendi karihasında mevcut bir takım vehimleri mecmua sütunlarında dile getirmek isterse, buna savcılık âlet olmalı mıdır?

İki hafta evvel bu sütunlarda Millî Eğitim Bakam Celâl Yardımcının bir tekzibi çıktı. Gergi aynı sütunlarda Yardımcının tekzip ettiğini Fazıl Şerafeddin Bürgenin teyit ettiği bir başka tekzip daha vardı, ama bu, savcılığın dikkatli davranmadığı hakikatini elbette ki örtemez. Millî Eğitim Bakanı, büyük bir fütursuzlukla "siz benim, C. H. P. den burs alarak okuduğumu yazdınız; reddederim, tekzip ederim; doğru yolda çalışın" diyordu. Dikkatli okuyucularımız hatırlıyacaklardır. Biz böyle bir iddiada bulunmadık. Bizim yazdığımız şuydu: "Celâl Yardımcı C. H. P. den milletvekilliği adaylığı talep etmek için Fazıl Şerafeddin Bürgeye gitmiş ve ona C. H P. bursuyla okuduğunu söylemiştir." Şimdi Yardımcı, bize C.H.P. 'bursuyla okumadığını söylüyor. Bize ne? Bizim yazdığımızın tekzibi bu mudur? Yardımcı der ki: "Ben Fazıl Şerafeddin Bürgeye gidip, C. H. P. bursuyla okuduğumu söylemedim". Tamam! yanlış yazmışızdır, üzülerek değil, seve seve hakikati ifade ederiz. Ama bize, yazmadığımızı maledip sonra onu doğrulamaya kalkışmak, kanaatimizce tekzip hakkının kullanılması değil, olsa olsa suiistimalidir.

Allahtan Yardımcı o tekzibinde C. H P. den adaylık istediğini açıkça redde cesaret edemiyor, meselâ Bürgeye bir sabah sekiz buçukta gidip müracaat ettiğini yalanlamıyor, onunla konuşmadığım bildirmiyor, sadece Adalın evindeki hasbihali tevile çalışıyordu. Vaziyetini anlıyoruz. Gerçi, pek çok kimsenin bildiği hakikatleri gizlemeye lüzum yoktur, partisinin bir çok liderinin C. H. P. safında adaylık değil, hattâ milletvekilliği, bakanlık v.s. yaptığı malûmken Yardımcının masum adaylık talebini sanki kusurmuş gibi yalanlamaya çalışmasını haklı bulmuyoruz ama, "mecbur olmuştur" diyerek mesele üzerinde durmuyoruz. Fakat Yardımcının, hakikat olmayan iki hususu, tekzip hakkından faydalanıyorum diye AKİS sütunlarına yazdırmaya ne hakkı vardır? Birincisi, "neşir hayatına atudığıhdan beri" Al Celâl Yardımcıyla "türlü yollardan nasıl uğraştığının cümlece malûm olduğu" iddiasıdır. Bilinmez Millî Eğitim Bakanında herkesin kendisiyle uğraştığı yolunda bir vehim, bir mani mi vardır? Ama AKİS, hele türlü yollardan, Yardımcıyla uğraşmayı hatırından dahi geçinnemiştir. Hem, niçin uğraşacaktır ki?... Sonra, Bakan "hasretle beklediğimiz netice"yi elde edemediğimiz için yeni usullerle falısına muzaf bir takım yanlış haberler tertip ettiğimizi ileri sürüyor. Eğer yanlış haber dediği C. H. P. den adaylık talebiyse, bunda ısrar ediyoruz ve eğer o da ısrar ederse kendisini, bu talebi yaptığı kimselerle karşı karşıya buakmaya hazırız. Yardımcı Bürgeye gitmiş, C.H.P. den adaylık İstemiştir C. H. P. den adaylık istemenin, hatta aday olmanın hiç de haysiyetşiken bir şey sayılamıyacağmı Millî Eğitim Bakanı, kabine arkadaşı Sağlık bakanından sorup öğrenebilir. Yardımcının tekzibi hakkında söyleyeceğimiz bu.

Onu takiben çıkan Münip Hayrl Ürgüplünün tekzibine gelince.. Teşekkür ederiz, gayet efendice yanılmıştı. Ama Peygamber efendimiz hakkında muhtelif kimselerin söylediklerini savcılık bize niçin yazdırtmıştır? Ürgüplünün tekzip ettiği yazıda Peygamber efendimiz hakkında, bir menfi mütalâa serdedilmiyordu ki.. Bizim bildiğimiz, kanun herkese kendisi hakkındaki neşriyatı tekzip edebilme hakkım vermektedir. Tahmin etmiyoruz ki şeyhülislâm torunu Ürgüplü kendisinde Peygamber efendimizin vekâletini tevehhüm etsin. Bizim kanaatimiz odur ki, Peygamber efendimiz ne Ürgüplünün, ne bir başkasının müdafaasına muhtaçtır. O halde bu satırları savcılık, tekzipten niçin çıkarıp bir kenara koymamıştır?

Şimdi, bir noktanın gözden uzak tutulması lâzımdır. Savcılar, tekzip eden kadar tekzip edilmek istenilenin de hakkını korumak mevkiindedirler. Gerçi kanun son derece sarih değildir, ama gene de yukarda işaret ettiğimiz hususlarda bir vüzuha sahiptir. Yazılmamış şeylerin tekzibine cevaz yoktur. Hele durup dururken bir takım iddialarda bulunulmasına -bizim Yardımcıyla uğraştığımız gibi savcılık müsaade etmemelidir Bu iddialar nenin tekzibidir ki? Savcılar bir gece sükûnetle düşünülürse, bize hak vermemezlik edemezler.

Saygılarımızda
AKİS

YURTTA OLUP BİTENLER

Denizcilik

5 kuruşluk gazete

İzmitli Saim Aşkın 55 yaşında, halim selim bir adamdı, Üç çocuğu vardı ve kırkiki senelik gazeteciydi. Hafif kırlaşmış saçları biraz döküldüğünden alnı açılmıştı. İnce yüzlü, tok sesliydi. Bizim Şehir adlı bir gazeteyi üç ortağıyla birlikte çıkarıyordu. Saim Aşkının en büyük zevki, fırsat buldukça hanımı ve çocuklarıyla birlikte İzmit Körfezi sahillerinde kırlara çıkmaktı. Tabiata âşıktı. İnsancıldı. Bir pazar günü 14 temmuz 1957 de Saim Aşkın ailesi efradıyla birlikte İzmit iskelesinden köh-e bir şehir hatları vapuruna, Suvaka binmiş, karşı tarafa, Gölcüğe geçerek kırlara çıkmıştı. Akşam üzerî gene hep birlikte dönmüşlerdi. Fakat çürük çarık, küçük bir tekne olan Suvak istiab haddinin o kadar fevkinde yolcu almıştı ki hem gidiş, hem de dönüşte gemi birkaç defa batma tehlikesi geçirmişti. Böylece maruz kaldıkları heyecan ve korku, Aşkın ailesinin pazar tatilini burnundan getirmeğe yetmiş ve artmıştı bile..;

Ertesi gün, Bizim Şehir gazetesinin 1484 numaralı telefonu sabah erkenden çalmıştı. Telefona bizzat Saim Aşkın cevap vermiş ve karşısında, mesleği berberlik olan samimi bir arkadaşını bulmuştu. Berber arkadaşı Saim Aşkına, sabah Karamürselden İzmite gelmek için bindiği Suvak vapurunun izdiham dolayısıyla atlattığı bir tehlikeyi bozuk bir haleti ruhiye içinde anlatmıştı. İzmit Körfezinde çalışan Nuh devrinden kalma şehir hatları vapurundan şikâyet eden, sâdece berber değildi. Bütün İzmitliler büyük bir tehlikenin kendilerini beklemekte olduğunun farkındaydılar. Fakat memlekette, dert anlatmak o kadar zor hale gelmişti ki.. Sanki bütün resmi makamlar talep, rica ve ikazları Marko Paşaya havale etmekte yarış halindeydiler. Durum, esas işi mürettiplik olan Saim Aşkını kalemi eline almağa tahrik etmişti. Tutmuş. Bizim Şehir gazetesine siyah çerçeve içinde, manşet olarak iri puntolarla şunu dizmişti: "Muhtemel bir facianın şahidiyiz: istiab haddi 600 kişi olan, Körfezde işleyen vapurlara 1000-2000 kişi dolduruluyor! Maazallah' bir facia vukuunda mesulü, yolculara bilet veren mi, kaptan mı, yoksa Denizcilik Bankası mı olacaktır? Bir mesul aramıyor, tedbir bekliyoruz!"

16 Temmuz 1957 salı günkü, 1579 sayılı Bizim Şehir gazetesinde bu yazı çaktıktan tam 7 ay 13 gün sonra İzmitlilerin korktukları başlarına geldi Körfezde sefer yapmakta olan küçük, köhne , Üsküdar vapuru içindeki yolcularla birlikte geçen haftanın sonunda cumartesi günü battı. 41x29 ebadındaki ve fiatı sadece 5 kuruş olan Bizim Şehir gazetesi tehlike çanını çok önceden çalmıştı ama, kulak veren çıkmamıştı. Üstelik, 1579 sayılı nüshadan bir adet, ihtar makamında, başlığı kırmızı kalemle işaretlenerek Denizcilik Bankası Umum Müdürlüğüne gönderilmişti.

Ecel teknesi

O gün takvimler 1 Mart 1958 cumartesiyi, saatler 12.35'i gösteriyordu. Yalı, Hamam sokak No. 27 deki Bizim Şehir matbaasının takriben bir buçuk kilometre güney batısında, batmasından ziyade şimdiye kadar batmaması hayret uyandıran, 81 senelik Üsküdar vapuru, saatte 70 kilometre hızla esen bir lodos fırtınasının hırçınlaştırdığı İzmit körfezinde ceviz kabuğu gibi sallanıyor, azgın dalgalarla mücadele ediyordu, Hâdiseden tam yarım saat evvel, 12.05 de bir P. T. T. müvezzii İzmit iskelesine gelerek liman reisi Kenan Özerin odasına girmişti. Karamürselle yaptıkları bir telefon muhaveresinden bahsediyordu. Karamürselde fırtına başlamıştı. Rüzgâr, İzmit istikametine doğru süratini arttırıyordu. Kenan Özer derhal, İzmit iskelesine bağlı duran Üsküdar vapuru kaptanına ve açıkta demirli bulunan Kars motörüne odacı Sabri Kılıçla haber yollamıştı. Mavnalara da seyir etmemeleri ve aşıkta demirlemeleri direktifini verdirtmişti. Üsküdar kaptanı Mehmet Aşçıya kalkmaması, demir almaması tavsiye edilmişti. Odacıyla haber göndermek usulü elbette iptidaiydi ama 1958" in 1 Martında "Görülmemiş Kalkınma" hamlesi içindeki Türkiyenin İzmit umanında işler böyle tedvir olunuyordu.

O s rada Üsküdarın hareketine on dakika kalmıştı. Günlerden cumartesi olduğundan saat 12 de mektepler kapanmış iskelede ender rastlanan kalabalık peydalanmıştı. Vapur tamamen dolmuştu. Ayakta duracak yer dahi kalmamıştı, İzmit orta okulu, lisesi, Erdek sanat okulu, kız enstitüsü talebelerinden 12 millik İzmit körfezinde oturanlar yuvalarının sıcak havasına biran evvel kavuşmak için Üsküdara koşulmuşlardı. O arada bir tayfa Mehmet Aşçıya seslenmiş, "Kalkacak mıyız kaptan?... Hava bozuyor da.." demişti. Mehmet Aşçının kaptan köşkünden verdiği cevap katiydi. Elbet kalkılacaktı. Böyle bir havada Üsküdar İzmit iskelesinde kalırsa, muhakkak batardı) Ecel teknesi, normal hareket saati olan 12.30 dan yedi dakika evvel hareket etmişti. O kadar ki,. zamanında iskeleye gelenler bir taraftan terlerim silerken, öte yandan vapuru kaçırdıkları' için hiddetle homurdanmışlardı.

Semanın zaten bozuk olan rengi daha da koyulaşmıştı. Aradan ,onbeş dakika kadar geçmişti ki Üsküdar. Klor fabrikasının karşısına gelmişti. Bu esnada rüzgâr - süratini artırmış dalgalar irileşmişti. Ecel teknesindeki heyecan ve korku da had safhasına erişmişti. 52 yaşındaki, tecrübeli MehmetAşçı durumun fecaatini kavramıştı. Nitekim yolculara, can kurtaran yeleklerinin takılmasını emrettirmişti. Bu, bir paniğe, sebep olmuş, içerdekilerin kısmı âzami güverteye fırlamıştı. Böylece havalelenen Üsküdarın muvazenesi bozulmuştu. Mehmet Aşçı beşyüzz metre kadar kızaktaki sahile baştankara yapmak i-

Bizim Şehir

MUHTEMEL BİR FACİANIN ŞAHİDİYİZ:

İstiap hacmi 600 kişi olan, körfezde işleyen vapurlara 1000-2000 kişi dolduruluyor!

Maazallah bir facia vukuunda, mes'ulü yolculara bilet veren mi, kaptan mı, yoksa Denizcilik Bankası mı olacaktır?

Biz mes'ul aramıyor, tedbir bekliyoruz!

Bizim Şehir'in meşhur nüshası

Doğru söyleyeni... hapsederler!

çin dümeni kırınca gemi yatmış, su almisti. Evvelâ sancağa meyleden, sonra iskeleye yaslanan emektar Üsküdar bordadan yediği bir dev dalgayla tepe üstü denize dalmıştı. Kuvvetli ve iri dalgalar sağdece teknesini sağlam bırakmak üzere, Üsküdarın ahşap üst kısmım zaten alıp götürmüştü. Tüyler ürpertici ve diğer deniz facialarım gölgede bırakan hâdiseyi sahilden binlerce kişi, çaresiz seyrettiler.

Cesed, cesed, cesed..

Kaza, 1889 senesinin 19 Eylül cuma günü Japon denizinde batıp 1.029 denizcimizin ölümüne sebebiyet veren Ertuğrul gemisi faciasından sonra denizcilik tarihimizin kaydettiği en elim ve büyük faciaydı. İstiabı 344 kişi olan Üsküdara binmek üzere, ilk günkü ifadeye göre 370 kişi bilet almıştı. Ayrıca yüz kadar abonmanlı veya pasolu yolcu, 11 kişilik de mürettebat vardı. Böylece, üçte ikisinin yaşları 12-20 olan 481 'kişinin Üsküdarda bulunmasından korkuldu. Bunların başlarına, gelenlerin hazin tablosunu kalende çizmek çok müşküldü. Nereye bakmalı, hangi sahneyi tesbit etmeli, kimin feryadını işitmeliydi? Gemide mahsur kalmayıp ta denizin üstüne dökülenler soğuk, tuzlu su ile pençeleşirken hâdiseyi görenlerin ihbarları üzerine tahrik olunan resmi ve sivil deniz vasıtaları kaza mahalline müteveccihen yola çıkmışlardı. Fakat kurtarılanların sayısı sadece kırktı. Kurtarma ekipleri denizden canlı insan değil, daha ziyade cesed toplamışlardı ilk gün ele geçirilen cesedlerin sayısı 148 idi. Bunlar, malûm problem yüzünden hastahanelerde yer bulunamadığından koridorlara istif edilmişti. İzmitteki İşçi Sigortaları, Devlet ve Askeri hastahaneler cesedle dolmuştu. Bunların yüzde sekseninde can kurtaran yeleği vardı. Hastahanelerin önleri ve sahiller ebeveynlerinin, evlâtlarının, akraba ve yakınlarının cesedlerini arayan elemli insanlar tarafından işgal edilmişti. Daha hayata doymamış mektep kıyafetli, Azraille çarpışırken dahi çantasını elinden bırakmamış kızlı erkekli talebelerin, levent delikanlıların, nişan yüzüklü genç kızların, sütten kesilmemiş yavrucukların eesedleri, ayakların bastığı yerlerde bırakılabilir miydi ? Nitekim aradıklarını bulanlar, cansız vücutları alıp beraberlerinde götürdüler. Bulamayanlar günler ve geceler sahilleri gözlediler. Uzun aksamlar, İzmit körfezinde ışıklar sönmedi.

Faciadan kurtulabilen kırk kişi İzmitteki hastahanelere ve Gölcükteki Deniz Hastahariesine yatırıldı. Yeniden hayata kavuşmanın sevinci içinde gözyaşı dökerken, içlerinden birçoğu kaybettiği yakınını soruyordu. Dikkate değer taraf sağ kalanlar arasında kadınların ve kızların, çoğu yüzme bilmedikleri halde, ekseriyette olmalarıydı. Erkekler daha küçükleri ve kadınlarla, kızları kurtarabilmek için ölümü mertçe . göze almışlardı.

Menderes İzmitte

Berhudar olunuz!

Bütün bu memleket ve heryerden çok İzmit ıstırap içindeydi. Çıldıranlara, bir kaç saat içinde saçları kırlaşanlara rastlandı. Şehrin derdi anlatılmakla bitmezdi.

Müteveffa Üsküdar

Üsküdar, eski Şirketi Hayriye zamanından kalmıştı. 31 sene evvel Almanyadan satın alınmıştı. Sürati 10 - 11 mil, uzunluğu 33.15 metreydi. 24 saatte dört ton kömür yakardı. 110.beygir kuvvetinde takati vardı. Şirketi Hayriyedeyken numarası 72 idi. Boğazlılar 72 yi iyi tanırlardı ve doğrusu istenilirse, binme meyi tercih ederlerdi. Şirketi Hayriyenin en iyi gemisi 71 idi. Onu 66 ve 74 sınıfı takip ederdi. Arkadan 64 ve 69 fasileşi gelirdi. Sonra 59, 60 grubu vardı. Müteakiben 53, 54 mevcuttu. 72 ve 73 daha gerideydiler. Nitekim bunlar, İstanbulluların "dilenci postası" dedikleri seferleri yaparlardı. Zaten zikzak seferleri için sipariş edilmişlerdi. Üsküdarın gönderildiği İzmit - Karamürsel arası, dalgaların çok tehlikeli şekilde büyüyebileceği bir yerdi. Gemi böyle sularda çalınmaya elverişli değildi. Üsküdarın hemen iltica edip yolcularını boşaltacak bir iskeleye sahip olmayan bölgelerde çalıştırılması hürmetlice bir hataydı. Âdeta bir istimbot azmanı olan gemi, ancak Boğaziçi gibi mahfuz yerlerde işletilebilirdi. İzmir körfezinin mihverine muvazi esen bir rüzgâr, Üsküdârı ceviz kabuğuna çevirebilirdi. 430 can kurtaran yeleği, 35 simit, 16 kişilik iki filika vardı. Yeleklerin bir kişi mı işe yaramaz haldeydi. Üstelik körfez vapurları, Bizim Şehrin işaret ettiği gibi istiab haddinden fazla yolcu almak âdetine müptelâydılar.

Ağlayan talebeler

Sıralar boş kaldı

Denizcilik Bankası Üsküdarın ömrü tabiisinin kırk sene olduğunu ileri sürüyordu. Gemi 23 sene önce tadil edilmiş,, burnu üç metre kadar uzatılmıştı. Böylece, daha yolluhale sokulmuştu. Ama tadilât, üst kısmının da kışın kapatılmasıyla, Üsküdarın havalesini arttırmış, rüzgâr ve dalgalara karşı mukavemetini esaslı şekilde azaltmıştı Geminin kaptanı Mehmet Aşçı yirmi senelik kurt bir denizciydi. On senedir. 1936'da ihdas edilen' İzmit körfezi hattında vazife görüyordu. Evliydi. Evli bir oğlu ve yetişmiş iki hızı vardı. Kemahın Üskübrüt köyünde doğmuştu. Karamürselde ikamet ediyordu. Mesleğini çok severdi. Daha önce Boğaziçi hattında çalışmıştı. Fevkalâde emniyetli bir kaptandı. İzmit körfezi vapurlarını tenkid eder, "yolcu çok, gemiler küçük" derdi. Tekaütlüğüne yirmi ay kalmıştı, Üsküdarın kaptanlığına getirileli otuz gün olmuştu.

Ya banka?

Üsküdar, Denizcilik Bankasına aitti. 1957'de 79 milyon yolcu taşımış olan yetmişbir Şehir hatları vapuruna sahip bu bankanın umum müdürü, iki muavini ve yedi kişilik, bol ücretli idare meclisi âzasından hiç biri denizci değildi. Hiç biri denizci değildi ama, muavinlerden biri -İtalyada yeni evlendiği karısıyla beraber balayı geçiren Orhan Koraltan- B. M. M. Başkanının oğluydu, idare meclisi âzalarının hepsi de D. P. taraftarıydı. Müessese 1956'da 13 milyon, 1957'de 16 milyon Ura zarar etmişti. En mühim vazifesi günde yarım daktilo sayfası tutmıayan bir basın bülteni hazırlamak olan basit basın bürosunda on kadar yüksek ücretli memurun çalıştığı Denizcilik Bankasının, başına, değil Sami Şehbenderler, bizzat Dr,. Schıath gelse kâr etmesine imkân. yoktu ya.. Düşünülmeliydi ki, hani şu "maksatlı ve yalan yazan, tahrikçi" ve jeoloji doçenti bir kadın milletvekilinin Amerikada-

ki beyanatına göre "mesuliyetten azade çoluk çocuktan müteşekkil basınımızın 700 tirajlı en küçük organının bir yazarı 500 milyon sermayeli denizcilik Bankası mensuplarından daha fazla denizcilikten anlıyordu.

"Üsküdar faciası" ergeç patlak vereceği bilinen hâdiselerdendi. Şehir hatları işletmesine bağlı köhne ve çürük gemilerin bir çok vatandaşı bir gün merhametsiz denizin koynunda acı bir akıbete uğratacağı hiç kimsenin meçhulü değildi. Bilhassa İzmit körfezinde çalışan vapurlar için yapılan .talep, rica ve ikaz yüzleri geçmişti. Kocaeli valisinden Belediye Başkanına, milletvekillerine ve basınına, hatta halkına kadar hemen herkes Üsküdar ve Suvak vapurlarının alınıp, yerlerine daha büyüklerinin gönderilmesini istemişti. Ama müracaatların hiç biri kaale alınmamıştı. Üsküdarın eski kaptanı Mustafa Ersan gemiye fazla yolcu bindiğini, Üsküdarın bunu kaldıracak kapasitede olmadığını bir raporla Şehir hatları idaresine bildirmişti. Bunun üzerine ne yapılmıştı ? Mustafa Ersan başka vazifeye tâyin olunmuştu.

Alâkalılar geliyor

Facianın ertesi günü, İzmit körfezindeki kasabalarda cenaze törenleri başladı. Har 'köşeden bir tabut çıkıyordu. İç İşlen Bakam Namık Gedik, Ulaştırma Bakam Fevzi Uçaner ve Sami Şehbenderler derhal İzmite geldiler Cumartesi günü, durumun gayet kritik olduğu ve İzmitlilerin kendilerine en fazla muhtaç bulundukları zamanda 1 numaralı alâkalıların Ankaradan gelen Gedik ve Uçaneri karşılamak üzere işi gücü bırakıp Bolu hududuna gitmeleri, ilk geniş infiali tarattı.Vali, Belediye Başkam ve Emniyet Müdürü, merhamet ve alaka bekleyen İzmitlileri yüzüstü terketmişler, içişleri ve Ulaştırma Bakanlarını istikbale koşmuşlardı. O ana baba gününde, vasıta buhranından İzmitliler yakınlarının cesedlerini kucaklarında taşırlarken, resmi plâkalı arabaların Gedik ve Uçanerin ayrı ayrı bindikleri makam otomobillerini, içinde birer veya ikişer kişi olarak takip etmesi ikinci infiali uyandırmağa kâfi geldi. Pazar ve pazartesi günleri yapılan cenaze törenleri, tam bir keşmekeş içinde cereyan etti: Başıboşluk ve düzensizlik, kalplerinden yaralı İzmitlileri büsbütün mahzunlaştırmıştı. Pazartesi günü, Başbakan Adnan Menderes ve **Millî** Eğitim Bakara Celâl Yardımcı İzmite geldiler. Saat 14.45 te Üsküdarın sulara gömüldüğü yerde yapılacak merasimde hazır bulunacaklardı. Bu münasebetle, İstanbuldan Şehir Hatları İşletmesinin Dolmabahçe ve Ayvalık vapurları davetlileri getirmişlerdi. İtibarlı sınıfın bulunduğu **Ayvalık** Kâğıt Fabrikası iskelesine, diğer davetlilere tahsis olunan Dolmabahçe de İzmit iskelesine bağlandılar. Hazırlanan programa göre Menderes, Ayvalık vapurunda merasimi takip edecekti. Fakat Menderes, geciktikçe gecikti. Başbakan gelmediği için de gerek Ayvalık, gerekse Dolmabahçe merasim mahalline hareket edemediler. Halbuki o sırada Menderes, Edincik mayh tarama gemisinin motoru ile hâdise mahallinde tetkikler yapıyordu. Merasime sadece Donanmamıza mensup gemiler katıldılar. Neden sonra, Menderesin Edincik arama tarama gemisinde olduğu anlaşıldı. Böylece, sabahın 9 unda İstanbuldan yola çıkıp törene gelenler, törende hazır bulunamadılar. Ayvalık ve Dolmabahçe saat 10 da bağlı bulundukları iskelelerden hareket ettiler. Hâdise mahalline geldikleri zaman, tören çoktan bitmişti. Menderesi beklemekte olan İstanbul basım foto muhabirleri ise, oradan buradan buldukları çelenkleri kendileri denize atarak, mürettep resimler çekmek mecburiyetinde kaldılar.

Karadaki cenaze töreni de daha iyi olmadı. İzmit Belediyesinin alelacele hazırlattığı derme çatma tabutların içinden, kefene sarılmış cesedler görülüyordu. Üzerlerine konan irili ufaklı Türk bayrakları da, tuhaf bir manzara arzediyordu. Gedik, Menderesin kendisini çağırdığı bildirilince cenaze törenini yarıda bırakıp gitti.

Mesul peşinde

İzmitliler, ihmali, laubaliliği ve alâkasızlığı dolayısiyle hâdiseden Denizcilik Bankasını mesul tutuyordu. Müessesenin Umum Müdürü olması dolayısiyle Şehbenderler, çok müşkil durumdaydı. Hep başı önde geziyor, halk arasına çıkmaktan çekiniyor ve mutadı hilâfına gazetecilerden bucak bucak kaçıyordu. Mecbur kaldığı zaman da, Üsküdarın sağlam bir gemi olduğunu söylüyordu. Arkasından bir takım teknik malûmat sıralıyordu. Salı günü İstanbula döndüğünde gazetecilere, "tecrübeli bir eleman" olmasına rağmen, "birinci derecede kabahatli olarak'" Kaptan Mehmet Aşçının görüldüğünü söylüyor ve devam etmekte olan tahkikata, belki de istemiyerek tesir ediyordu. Kendisine, Üsküdarın eskilik ve çürüklüğünden değil, sadece küçüklüğünden dolayı müracaat edildiğini belirtiyordu. Ayrıca, Gedik ile Uçaner de bir müşterek beyanatta bulunuyorlar, Üsküdar vapuru faciasından hiç kimsenin mesul olmadığını açıklıyorlardı. Tahkikat heyetine yakın bir zat ise, pek dahiyane bir buluşla "Suçlu kim?" sualine "Cenabı Hak" gibi tuhaf, ama çok tuhaf bir cevap veriyordu. Gedik bir başka beyanatında ise, aksi zaten kimsenin hatırından geçmeyen "eğer suçlu varsa, muhakkak cezalandırılacaktır" tarzında vaatte bulunuyordu. Farzedilsin ki suçlu yoktu veya rahmetli Kaptan Mehmet Aşçı idi. Peki, şu sualler nasıl cevaplandırılacaktı:

1 — Üsküdar, ince ve uzun tipte, akıntıya mukavemetli bir teknedir. Küçük dalgalara karşı koyabilir. Fakat Marmaradaki gibi iri ve yüksek dalgalara tahammülü yoktur. Esasen, Boğaziçinde çalıştırılmak üzere Almanyaya sipariş edilmişti. Üsküdarın bu vasıflarına rağmen İzmit körfezinde isletilmesi **emrim kim** vermiştir?

Meş'un kazanın vuku bulduğu yer
vur abalıya, vur denize

3 — Üsküdar vapuru faciasında, îstiab haddinin tecavüz edilmesi mühim bir amil olmuştur. . Zaten Şehir hatları vapurlarında âdet haline gelen istiab haddinden fazla yolcu taşınmasına Mm müsamaha etmekte ve göz yummaktadır?

Müşkül durumda olan sadece Şehbenderler değildi. Gedik ve Yardımcı da halk ile temasları sırasında susmağa mecbur kaldıkları durumlara düştüler. Kızı Üldeni kaybeden Deniz Binbaşısı İhsan Metiner. Gedike derdim döktü. Üç ay önce. Denizcilik Bankasına Üsküdar ve Suvak vapurlarının değiştirilmesi için yedi maddelik bir dilekçe göndermişti. Fakat maalesef cevap alamamıştı. Gedik, "Metin olun'Binbaşım" dedi, "teessürünüze bütün millet gibi ben de iştirak ediyorum". Metiner, Gediki sükû. ta icbar eden şu cevabı verdi: "— On çocuğum olsun, hepsi de vatana feda olsun. Fakat ihmalden meydana gelen ölüme tahammül edemem".

Pazar günü sabaha karşı Gölcükte Ordueyinde cereyan eden yukarıdaki muhavereden 48 saat sonra Yardımcı, talebelere başsağlığı diliyordu. İlk fırsatta karşıyakada, Gölcükte bir lise açtıracağım ve ölen arkadaşlarının resimlerini mektebe astıracağım vaadediyordu. Yardımcı liseden ayrılırken Ahmet- Ergen adlı talihsiz babaya, geri kalan çocuklarım devletin meccanen okutacağını söylüyor, du. Ahmet Ergenin cevabı gayet kısa ve acı oldu: "— Lüzumu yok, efendim. İki çocuğum vardı, ikisi de boğuldular." Yardımcı, başım öne eğip yürüdü.

Üsküdar vapuru faciası, memleket çapında bir teessür uyandırmıştı, İzmite yurdun dört bucağından, en hücra köşesinden taziye t telgrafları yağıyordu. Bittabi, Beşinci Menderes Kabinesinin iki yeni siması, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakam Lûtfi Kırdar ile Devlet Bakanı Muzaffer Kurbanoğlu üzülenler arasındaydı. Fakat tuttular, her ikisi' de İzmit D. P. İl Başkanlığına birer taziyet telgrafı gönderdiler. Kırdar "elim deniz faciasından dolayı teessürümü ifade eder, acınızı paylaşırım" diyordu. Kurbanoğlunün telgrafı ise, biraz daha hassastı Muhtemeldir ki Kırdar, Kurbanoğlu milleti sadece D. P. lilerden müteşekkil veya ölenlerin hep İktidar Partisine mensup olduklarım zannetmişlerdi. Fakat Kırdar ve Kurbanoğlunun yanıldıklarını en güzel bir şekilde, geçen pazar günü aktedilen C. H. P. Sorular Ocağı Kongresi ortaya koydu C. H. P. liler taziyet telgraflarını, İzmit Valiliğine ve Başbakana gönderdiler

Sebebi meçhul bir gayret

Üsküdar vapurunda kaç kişi ölmüş veya kaybolmuştu? Bu hükümetin nedense üzerinde çok hassas davrandığı bir mesele oldu. Her. selâhiyetli, başka bir rakam ileri sürüyordu. Meşhur Radyo Gazetesi, evvela 160 - 200 sonra da 300 . 350. den bahsetti. Gazeteler, **166** ölü. ve 171 kayıp olduğunu bildiriyorlardı. İzmit Valisi Ekmel Çetinel İngilizlerin Reuter Ajansına verdiği beyanatta, 350 ölü veya kayıp olduğunu açıkladı. Aynı Çetinel, salı günü Üsküdarda mahsur kalan cesedleri çıkaran Donanmamıza ait Kurtaran tahlisiye gemisinde yaptığı bir basın toplantısında ölü ve kayıp adedinin 160 civarında olduğunu ileri sürdü. Kurtaran dalgıçları 26 cesed çıkarmışlardı. Valiye göre 120 cesed de, ya karaya vurmuş veya denizden toplanmıştı. Halbuki gazeteciler 143 cesed saymışlardı. 26 tane. de dalgıçların kurtardıklarım ilâve edince, 169 sayısını elde ediyorlardı İzmit Körfezindeki kasabalardan resmi makamlara 171 kayıp ihbarı yapılmıştı. Böylece resmi rakkam 143, gazetecilerin istihbaratının neticesi 338 di. Aradaki farkın telifi imkânsızdı, dağlar kadar büyüktü.

Ölüler aranıyor

En zor vazife

Halbuki daha önce, gemide 481 ki. sinin bulunduğu tahmin edilmişti. Basın toplantısı sırasında vali, dalgıçların gemiyi iyice kontrol ettiklerini, . mahsur kalan başka cesed kalmadığı, ğını söyledi. Üstelik, gazetecilere bir kâğıt göstererek Üsküdarın tamamiy. le tahliye, edildiğine dair Donanma Kumandanlığından bir rapor aldığını bildirdi. Fakat raporun ibrazından sonra, dalgıçlar batık Üsküdardan sonuncu olduğunu iddia ettikleri bir cesed daha çıkardılar. Böyle bir açıklama ne basın, ne de İzmitlileri tatmin etti. Zira, Üsküdara binenlerin adedi takriben malûmdu. Bu rakam, hiçbir şekilde valinin ileri sürdüğü- gibi 200 değildi. İddianın en basit ispatı, henüz bulunmamış, ölülerini sarmak için ellerinde beyaz çarşaflarla İzmit sokaklarında dolaşan, iki gözleri iki çeşme kadınlar ve erkeklerdi. Halk, Üsküdarın içinde en aşağı 150 kişinin daha bulunduğuna kaniydi. Biçareler, ellerindeki beyaz , çarşafları sallıyarak İzmit sokaklarında dolaşıyorlar, "Cesedlerimizi isteriz, cesedlerimizi isteriz" şeklinde bağırıp çağırıyorlardı. Etraflarına halk toplanıyor, İzmit sokaklarında yer yer nümayişler oluyordu. Resmî makamlara yapılan müracaatla, müsbet netice vermiyordu. Polis, topluluklarıı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununa aykırı oldukları iddiasıyla dağıtmağa çalışıyordu, Polisin zaman zaman jandarmanın yardımı ile yaptığı sert müdahaleler esasen asapları son derece gergin İzmitlileri infiale sevkediyordu. Resmi makamlar, hâdiseyi kapatmağa ve heyecanı yatıştırmağa çalıştıkça halkın asabiyeti artıyordu. Pervasızca ileri geri konuşuyorlardı. Yüksek ses. le, "Rey verdiğimiz, sırtımızda taşıdığımız adamları görmek istiyoruz. Umumi secimler sırasında köleni3 oluruz demişlerdi. Elimizde çarşaf cesedlerimizi bekliyoruz. Cesedlerimizi Çöpçü arabaları ile taşıyorlar, fitte yardım değil,- cesedlerimizi istiyoruz" diyorlardı. Milletvekillerini "iyi gün dostları" olmakla itham ediyorlardı» Hele Donanma Kumandanlığı tarafından verildiği bildirilen rapor, aradıkları cesedleri bulamayanları çılgına çevirmişti. Panik İçinde olan İzmitliler, her türlü rivayete inanıyorlardı. Ölülerini çıkarmak üzere yirmi kulaç derinlikteki Üsküdara bizzat dalmak isteyenler vardı.. Devlet büyüklerine telgraf üzerine telgraf çekiliyordu. Alâka göremeyince de, gazetelerden medet umuluyordu.

Dr. Gediğin zayiatı az göstermek gayretlerinin hakiki sebebi anlaşılmıyordu. Ölü adedinin fazla olmasiyle hükümet ne kaybedecek, az olmasiyle ne kazanacaktı? Olan olmuştu. Hakikati milletten saklamak ne fayda verecekti? Gedik ve Vali, gazetecileri yalancılıkla itham ediyorlardı. Hattâ Gedik, adeti veçhile tedbirler alacağını ileri sürerek tehditler bile savurmuştu. Gedik pazartesi günü ölü adedinin az olduğuna dair gazetecileri ikna etmeye çalışırken Uçaner dalgıçlardan aldığı bir raporla İçişleri Bakanına yardıma teşebbüs etmişti- Gedik Ucanere, "Paşam sokun o raporu cebinize Yarın basın toplantısı yaptığınız zaman gösterirsiniz" demişti. Gedikin hiddeti karşısında Ur çaner "Peki efendim" diyerek talep edileni yerine getirmişti.

Tamamen İhmalden doğan Üsküdar vapunt faciasından sonra Denizcilik Bankası Sarıyer vapurunu tahsis etmişti, İzmitliler, "400 şehide bir gemi kazandık" diyorlardı. Tedbir alınmıştı ama geç kalınmıştı.

Üsküdarın batmasına sebep olan ani fırtına, ilgililerin iddiaları hilâfına görülmemiş bir şey değildi. Basbayağı 7-8 dereceli lodos fırtınasıydı. Nitekim cumartesi günü Yeşilköy Meteoroloji istasyonu, "saatte 70 kilometrelik fırtınanın böyle **bir faciaya**

yol açmasının imkânsız olduğu"nu açıklıyordu. 70 klometrelik fırtına İzmıitte, senede de en aşağıdan dört defa patlardı.

Şimdi yapılacak, felâketten basiret dersi almaktı. Bütün deniz vasıtalarımızı sağlamlık ve kullanıldıkları vazife bakımından gözden **geçirmek** ve çürükleri ayıklamaktı. Fakat Denizcilik Bankasında böyle bir faaliyet göze çarpmıyordu. Buna mukabil çar. şamba gecesi Radyo Gazetesi, faciayı anlatan basına hücum etti. İktidar böylece bir defa daha herşeyi halletti kanaatindeydi. Halbuki aslında Dr. Gedik zihniyeti İktidarı bir defa daha müşkül mevkide bırakıyordu

C.H.P

İkinci adam kim?

Eğer bu haftanın başında D. P. Meclis Grubu Başkanı ve iki vekili 1957 seçimleri hakkında Meclis tahkikatı isteyen meşhur takrirlerim Başbakanlık Divanına vermemiş olsalardı pek çok kimse şaşacaktı: C. H, P. liler ne rahat insanlar, diye! Hakikaten Muhalefet partisinin meşhur Meclisi, uzun dedikodulardan sonra iki gün süren bir toplantı yapmış, arkadan tebliğ neşretmişti. Fakat tebliği okuyanların keçi boynuzu emmiş insanlardan farkı yoktu. Zira C.H.P. Meclisinin tebliğinde, Meclis tahkikatı mevzuuyla alâkalı madde hariç, di' şe gelir hiç bir şeyden bahsedilmiyordu. Muhalefet, Türkiyede bir takım . meselelerin mevcudiyetini kabul etmiyor muydu? Bırakınız devlet dairelerini, bir çok banka ve iktisadi teşekküllerde dahi harıl harıl "muhalif tasfiyesi" yapıldığım duymamış mıydı ? Harbi yede ve Yozgatta insanların hürriyetleri tahdit edilmiş hâlde aylardan beri duruşma beklediğinden haberi yok 'muydu? **İktisadî** vaziyet hakkında söyleyecek sözü nıeycut.değil miydi? Hayır! Tebliğde, bunların hiç birine: temas edilmiyordu. Söylenilen "Meclis Grubu ile Parti Meclisinin yetkileri konusu incelenmiş ve tüzük hükümleri içinde anlayış birliğine varılmış" olduğuydu. Sanki; Türkiyenin en mühim dâvası buydu.

Ama hakikaten, sanki Türkiyenin en mühim davası buymuş gibi .Muhalefetin en yüksek Meclisi, iki. günlük toplantısının bir gününü tamamen buna tahsis etmiş ve bir Bizans çekişmesi 'sürüp gitmişti. Mesele, bir bakıma Meclis Grubu Başkan vekiller sinden Nüvit Yetkin tarafından ortaya atılmıştı. Doğrusu istenilirse Nüvit Yetkin yerden göğe kadar haklıydı. Bir gün evvel Ajans ve radyolar D.P. Meclis Grubu adına bir Meclis tahkikatı talebinin Meclis Başkanlığına verildiğini bildirmişlerdi; Haberle birlikte gazetelerde C.H.P. nin helinum gazı kadar hafif **Genel** Sekreteri Kasım Gülekin bir de beyanatı çıkmıştı. Kasım Gülek D.P. nin teşebbüsü karşısında "memnuniyetini" ifade ediyordu. D. P. Meclis Grubu idarecileri tarafından verilen takriri, okumak bir kenara, şöylece bir gözden geçirmek bunun C.H.P. ye müteveccih olduğunu anlamaya yeterdi. O halde, Genel sekreterin memnuniyet sebebi neydi? Üstelik, **C.H.P.** Meclisi toplantı halindeydi. Gerekirdi ki- Kasım Gülek eğer fikrini soran olmuşsa. Parti Meclisinin

İsmet İnönü
Veliaht' istemiyor

toplantı halinde; bulunduğunu, meselenin orada görüşüleceğini, bundan evvel kendisinin bir fikir beyan etmesinin doğru sayılmayacağım belirtsin. Halbuki, nerede? Kasım Gülek, "partinin mühim adamı" rolünü oynamak için bunu fırsat bilmişti. Nüvit Yetkin, helium gazı kadar hafif Genel Sekreteri şiddetle tenkid etti. Gerçi Kasım Gülek kendisini, "bir Genel Sekreterin sözlerine ambargo konur mu, ben şahsi fikrimi söyledim, gazeteciler bir beyanat istiyorlardı" diye savunmağa çalıştı ama Parti Meclisinde tatmin olan pek çıkmadı. O mevzudân, meşhur çekişme mevzuuna, yani Meclis Grubu ile Parti Meclisi arasındaki selâhiyet münakaşasına atlamak işten bile olmadı. Parti Meclisi saatler Ve saatler havanda su dövdü.

Piyesin kahramanları

Meselenin çıkmasına talihsiz bir demeciyle sebebiyet vermiş olan İlhami Sancar vaziyeti izah etti. Hakikaten demeç, zaten bir gün sonra, yani Meclis Grubunun tebliği çıkınca bizzat İlhamı Sancar tarafından tavzih edilmişti. Mesele, daha çok akademik bir noktanın belirtilmesi mevzuunu taşıyordu. İlhami Sancar,. Parti politikasını Parti Meclisinin tâyin ettiği hususuna dikkati çekmişti. Fakat demecin, Meclis Grubu tebliğiy le beraber Ulusta, hem de tefsir yapılarak neşri Partide "ikinci adam" olmak gayretinde görünenlerin üş işi ele almalarına yol açmıştı. Mesele, Parti Meclisinde uzun uzadıya görüşüldü ve bir çok tadsız tartışmaya, sen ben çekişmesine yol açtı.

Herkes tarafından belirtilen husus, Meclis Grubunun çalışmalarına bir Umumi Merkezin hakim bulunamıyacağı hususuydu. Bu, ittifakla belirtildi. Fakat aynı zamanda, Parti Meclisinin fonksiyonu da ortadan kalkmamıştı. Bu da kabul ediliyordu. Üstelik, bir sürtüşme de, aslında olmamıştı. O halde, tartışılacak bir durum yoktu. Ancak münakaşanın o kısmında Faik Ahmet Barutçunun, frenkçe tâbirle "trop de zele = lüzumundan fazla gayret" gösterdiği görüldü. O da, bir sürtüşmenin olmadığını kabul ediyordu. Ancak, olabilirdi. Tüzük, ihtiyacı karşılamıyordu. Açıklıklar vardı. Doldurmak lâzımdı. Barutçuya itiraz edildi. Tüzüğü, başkanı bizzat Barutçu olan bir komisyon hazırlamıştı. O zaman Barutçu, milletvekili bulunmadığından sadece Parti Meclisi az asıydı ye Parti Meclisinin selâhiyetlerinin şampiyonluğunu yapmıştı. Sevimli hatip buna cevaben, insanların gittikleri yerlere fikirlerini de beraber götürdüklerini söyledi ve misal olarak Churchill'i gösterdi. Bu benzetiş, tebessümlere yol açtı. "Mamafih Parti Meclisinde bir tüzük ıslahatının iyi olabileceği fikri, bu husus reye konulmamakla beraber, oldukça mülayim göründü. Fakat bir çok kimse, prensip tartışmalarının altında "Partinin ikinci adamı" olmak yolunda bir mücadelenin mevcudiyetine inandı ve bu inanç pek de sebepsiz değildi.

Organların çekişmesi

Aslında bir Meclis **Grubu** Parti Meclisi çekişmesi C. H. P. içinde yok değildi. Bu organlardan hangisi kuvvetli olursa, ötekini en aşağıdan **gol-**

Ahbaplar Arasında...

Yaşayan en büyük devlet adamı Sir Winston Chürchill'in rahatsızlığı, tabiî herkesi, ama herkesten de çok şahsi dostlarını endişelendirmiştir. Eski İngiliz Başbakanı dostlarının bir çoğuyla, telgraf teati etmiş, onlarla olan yakınlığı nisbetinde adeta hasbıhalde bıılunmuştur. Bu arada Sir Winston'a Türkiyedeki ahbabı İsmet İnönü afiyet dilemiş, Churchill de kendisine teşekkür etmiştir. İki devlet adamı birbirlerine pek samimî davranmışlardır. İsmet İnöniinün çektiği telgraf şudur: "Hastalığınızı yakın alâkayla takibediyorum. Yüreğimin derinliğinden afiyet diliyorum=İsinet İnönü". Buna Sir WAnston Churchill şu cevabı vermiştir: "Pek nazik telgrafınıza çok teşekkür ederim. Atlatıyorum=Winstori Churchill".

geliyordu. 1950-54 arasında tartışmalar Müfritlerle Mutediller arasında cereyan etmişti. Müfritler Nihad Erimle, bütün siyasî hayatları boyunca onun dümen suyundan gitmiş bir kaç kişiydi. Bunlar Ulusu ellerine geçirmişler, Peron - Neron edebiyatı yapıyorlar, Adnan Menderese "Başbakan" sıfatını bile lâyık görmeyip "Bay Menderes" demekle yetiniyorlar, onun tüllü, kombinezonlu karikatürlerini çizdirmeyi başarılı muhalefet sayıyorlardı. İsmet İnönü de onları tutuyordu. Bu yüzden, Mutedillerin -İsmail Rüştü Aksallar, Cemil Said Barlaslar, Şevket Adalanlar v.s. . gayretlerine rağmen bilhassa tarafsızlarda infial uyandıran kötü yolda devam edilmiş ve neticede C. H. P. 1954. seçimlerinin hüsranını tadmıştı. 1954-57 devresinde Erimciler bilinen şekilde tafsiye edilmişler, Meclis Grubu pek zayıf duruma düştüğünden iddiasını kaybetmiş, buna mukabil Parti Meclisi kuvvetlenmişti. Bu devrede D. P. de basiret yolunu bırakıp antidemokratik yola, Şeflik istikametine saptığından 1957 seçimleri C. H. P. için fiilen zafer getirmişti. Şimdi Meclis Grubu hem kemiyet, hem keyfiyet bakımından belini adamakıllı doğrultmuştu. Kendi kanadıyla uçacak vaziyetteydi. Parti Meclisi ise, bazı talihsizlikler neticesi, son toplantılarını eksik kadroyla ve mühim olmayan zamanlarda yapmıştı. Bu bakımdan siyasî rolünü kaybediyor endişesi bazı Parti Meclisi azalarının kalbine düşmüştü. Gösterilen hassasiyet oradan geliyordu.

Organların bu çekişmesini tabiî görmek lâzımdı. İzam edilecek bir husus da yoktu. Bu, bir nevi kuvvetler muvazenesiydi. Meclis Grubu kendi fonksiyonunu, Parti Meclisi kendi fonksiyonunu pekâlâ yapabilirdi, ve sürtüşme de, biraz anlayışla olmazdı. Zaten dünyanın pek çok partisinde böyle işler sımsıkı tüzüklerle değil, seçimler neticesi parti organlarının aldıkları şekillerin telifi neticesi yürütülüyordu. Fakat C. H. P. içindeki şahıslar çekişmesi, ister istemez, organların bu tabii muvazenesizliğini istismar mevzuu yapıyordu.

Şahısların çekişmesi

Partide İnönü vardı. Sonra? Sonra, bir manga kıymetli unsur. Ama manganin mensuplarından bazıları, ötekilerden bir adım tinde yürümek istiyorlardı. Halbuki hiç biri, şahsiyetini arkadaşlarına kabul ettirmiş değildi. Zaten, aslına da bakılırsa, bunlar birbirlerine rakip olmaktan çok, birbirlerini tamamlayan kimselerdi. Niçin çekiştiklerini anlamak kabildi de -ikinci adam olmak istiyorlardı-, hedeflerine varmak için böylesine yanlış bir yolu hasıl ölüp seçtiklerini anlamak kabil değildi.' Bunlar müessesenin bazı organlarının başında bulunduklarından, o ör" ganlar vasıtasıyla mücadelelerini yapıyorlardı.

C.H.P. de ayrı ayrı kıymetler vardı. Meselâ Faik Ahmet Barutçu mükemmel bir parlâmento adamı olduğunu bütçe müzakerelerini partisi için zafer haline sokan kapanış konuşkonuşmasıyla bir kere daha ispat etmişti. Kasım . Gülekin ocak, bucak kongresi hatibi ve gerekli hâdiseleri çıkarma mütehassısı sayıldığı, bunlarda büyük başarı gösterdiği hiç kimse tarafından inkâr olunamazdı.' Siyâsi ihtirası bulunmayan, itidal unsuru İsmail Rüştü Aksal komisyon -Meclis komisyonları- çalışmalarında ne kadar göz doldurduğunu, siyasi rakiplerini dahi ikna\etmek suretiyle göstermişti. Turhan Feyzioğlu çalışkanlığı ve gençliği ile, bunlara son derece makbul siyasi ihtirası da eklenince, partinin ümidi haline geliyordu.,, Bu yıldızların yanında, belki daha az aktif, ama aynı derecede makbul şahsiyetler bahis mevzun mangayı tamamlıyordu. Yalnız bunların hepsinin bilmesi lâzımdı ki ne Barutçu Gülekin arkasından gider, ne Cemil Sait Barutçunun peşini takibe yanaşır, ne İlhami Sancar Turhan Feyzioğlunu lider tanır, ne Nüvit Yetkin Aksala bağlanırdı. "Bir birinin adamı" olmak da bahis, mevzuu değildi.

İşte, C.H.P.de havanların su döğmesindeki sebep buydu ve C.H.P. ileri gelenleri bilmeliydiler ki, hepsi için başarının tek yolu bir ekip çalışmasını, samimiyetle gerçekleştirmektir. Bunların bir kısmının kafasında "İktidarı alırsak Başbakan kimi olacak?" sualinin yattığı ve hayal kurma mütehassıslarının denizdeki

Grup Başkanı: Yetkin ve Barutçu
Hedef Gülek değil D, P.

balığı pazarlığa kalkıştığı inkâr olunamayacak bir hakikatti. Yarının başbakanlığını bugünden garantilemek diye bir şey yoktu. Ama, o yoldaki gayreti aşırı hadde çıkarıp, bugünden öteki siyasi rakipleri eleme yolunu tutanlar sadece prestijlerinden kaybedeceklerdi, C.H.P. yi bekleyen başka vazifeler vardı. Teşkilât bunu müdrikti ve merkezdeki şahıs çekişmesini infialle seyrediyordu. Bu bakımdan Parti Meclisinin son toplantısı sadece bir fiyaskoydu.

Tahkikat mevzuu

Fakat D. P. bir defa daha amansız rakibinin yardımına geldi. Meclis tahkikatı talebinin Meclise getirilmesi C. H, .P. yi ciddi bir şekilde kamçıladı. Zaten Parti Meclisi bu talep karşısında "Meclis Grubumuzun lâzım olan vaziyeti, ve tedbiri alacağı şüphesizdir" demişti ya.. İnönü, bu haftanın başında iki gün Grup idarecileriyle mühim görüşmeler .yaptı. Grup, bir tahkikat'talebini zaten hazırlamıştı ve münasip zamanı D. P. nin yaratmasını bekliyordu. D. P. Muhalefe t aleyhine, Muhalefetin seçimlerde baskı yaptığı gibi hayli güldürücü bir iddiayla tahkikat isteyince 195? seçimlerinin bir defa daha âktüalite haline gelmemesine imkân yoktu. CHP. ayrı iki tahkikat istiyordu: Kanunun eksiklerinin giderilmesi için bir "bilgi edinme tahkikatı", bir de Zorlu, Gedik, Göktürk gibi -bakanları ilzam edecek bir "mesuliyet tahkikatı".

Herhalde Meclisin açılışında yeni gürültülerin kopmasını beklemek lâzımdı. O günlere C. H. P. nin, saflarını deha sıklaştırmış vaziyette hazır, lanması lüzumu Parti Meclisinin' son toplantısı vesilesiyle bir defa daha ortaya çıkmıştı.

D.P

Çeki düzen gayreti

Geçen haftanın sonunda, şubat ayı ve onunla birlikte 1958 bütçesi müzakereleri de tarihe gömülüp Büyük Meclis tatile girerken İstanbula hareket eden yataklı trenin 3 veya 4 numaralı vagonunda Adnan Menderesin çehresini arayanlar -trenle gittiğinde 3 veya 4 numaralı vagonun ortasındaki kompartımanı tercih ediyordu. Başbakanın gebe uçağı seçtiğini sandılar. Hakikaten günlerden Cumaydı ve Adnan Menderesin hafta sonlarında İstanbula gidip, her halde imar işlerini teftiş ettiği bilinen haki. katlerdendi. Ama Başbakan, -daha doğrusu D. P. Genel Başkam- geçen hafta Bütçe müzakerelerim tamamladıktan sonra başkentten ayrılmadı. Hattâ İzmit körfezindeki türende bulunması lüzumu hasıl olunca bir uçakla gitti, -bir başka uçakla, aynı gün döndü. D. P Genel İdare Kurulu Martın ilk günü, AKİS'in daha evvelcâ bildirdiği toplantısına başladı.. Dört beş, gün müddetle Genel İdare Kurulunu teşkil eden zevat Başbakanın nezdinde bir araya geldi; Genel İdare Kurulu azalarından bir çoğunun gayesi Hükümet üzerine Partinin murakabesini yeniden tesis etmekti. Fakat heyetin D. P. Genel Merkezinde değil, Başbakanlıkta, Başbakanın nezdinde toplanmayı tercih etmesi bile güdülen gayeye varılmasının kolay olmayacağını gösteriyordu. Genel Merkez sessiz, hareketsiz ve ışıksızdı.

Teşkilâtın sesi

Hakikaten, Ankaranın 1957 seçimlerind^n gerekli dersi almış olmamasına rağmen bir çok yarde teşkilât daha basiretli davranmış ve Genel İdare Kurulunu sıkıştırmıştı. Hizipleşme, Muhalefetin iyi çalışması, bazı memurların Muhalefeti tutması, mahalli dertler, şu bu... Bunlar, hemen

Atıf Benderlioğlu
Ya Kubalı?

her yerde, kısmen rol oynamıştı. Buna mukabil D. P. liler C. H. P. nin her seye rağmen kazandığı başka yerlerde aynı faktörlerin, bazen bir kaç misli fazlasiyle Muhalefet aleyhinde kendisini hissettirdiğini kabul ediyorlardı. Demek ki, D.P. nin gözden düşmesinin bunların ötesinde bir sebebi vardı ve asıl dert oydu. Bu sebep ise şuydu: İşler iyi gitmiyordu. İşlerin iyi gitmesi için, partinin harekete geçmesi, milletin sevgisini yeniden kazanması lâzımdı.

D. P. Genel İdare Kurulunun "Bütçe sonu görüşmeleri" oldukça canlı geçti ve bir takım azalar dertleri Genel Başkanın yüzüne karşı ifadeden çekinmediler. Bunların başında, bütün kusurları bir yana, iki vasfı dolayısıyla bir kuvvet ifade eden Atıf Benderlioğlu vardı. Atıf Benderlioğlu "Parti" denilince içi titreyen adamdı. Atıf Benderlioğlu borçla sahip olduğu bir tek küçük evin taksitlerini bu evini Amerikalılara kiraya vererek ve kendisi kira evinde oturarak ödeyen adamdı. Partiyle a lâkalı dertlerin iadesinde Rıfkı Salim Burçak kaybeden Ankarada teşkilâtın yeni baştan ele alınması işini tedvire o memur edilmişti-, Kâmil Gündeş kendisine iltihak ettiler. Sa--- Ağaoğlu da, döviz komitesinden çıkarılışını takiben keşfettiği bazı hakikatlerden yüksek arkadaşlarım haberdar etmeği faydalı buldu. Bir şeylerin yapılması lüzumu ortaya çıkıyordu. Bunların bir kısmı kısa vadeliydi, bir diğer kısmı uzun vadeli, Genel Başkan Menderes, teşkilâttan gelen bir tazyigi üzerinde hissetti.

Nitekim bu haftanın içinde iki defa umumi efkâr, Anadolu Ajansı vasıtasıyla Genel İdare Kurulunun çalışmalarından haberdar edildi. Ancak Genel İdare Kurulunun sayın azaları, devletin ajansının C.H.P. diye bir parti bilmezken D. P. nin iç faaliyeti hakkında malûmat vermesinin varmak istedikleri hedefe varmayı güçleştirdiğinin farkında değiller miydi? D. P. Genel Merkezi bu malûmatı, bir bültenle basına aksettirseydi de devlet vasıtalarının D.P. hiz metinde olduğu iddiasına bir defa daha hak verilmeseydi kıyamet mi koyardı? Zira gazeteler, D. P. Genel Merkezinden alacakları haberi belki de daha büyük ehemmiyetle aksettirirlerdi. Sayın azalar, "bu da mesele mi" diyorlardı. Ama, meseleyii. Ama D. P. işte böyle gözden düşüyordu. Ama halk kütleleri bu haksızlıkla rı göre göre Muhalefete sempati beslemeye başlıyorlardı. Halbuki ne lüzum vardı?

Bu satırların yazıldığı sırada, çalışmalar henüz sona ermemişti. Teşkilâtın arzulan iyi aksettirildiği takdirde kabinede bazı değişikliklere intizar etmek gerekecekti. Halkın sempatisini kazanmak için halka sempatik şahsiyetlerin işbaşında bulunması lazımdı. Yıpranmış simaları. bir iç kabine halinde muhafaza etmek gayreti boşunaydı. O zihniyet devam ettiği takdirde işler düzelemiyecakti. D. P. Genel İdare Kurulunun toplantı halinde olduğu günlerde teşkilâtın en ufak kademelerinden birinde yer almış bir sadık D.P. li şöyle diyordu:

"— Kendimize bir çeki düzen verelim diye uğraşıp duruyoruz, partimizden uzaklaşmış bulunanları artık doğru yola döneceğimiz vaadleriyle tekrar aramıza getiriyoruz, tam sempatik olmaya başlıyoruz, haydi, yukardakiler bir Kübalı meselesi çıkarıyorlar, bütün emeklerimiz boşa çıktığı gibi, üstelik hareket noktamızın da gerisine dönüyoruz. Olur mu böyle şey, canım?"

Dış Polkika

Bağdat gazelleri

Bu haftanın ikinci günü Akşam gazetesinde çıkan bir mülakatı okuyanların hayret etmemesi imkânsızdı. Iraklı bir siyaset adamı "Ürdüne bir tecavüz vukuunda Türk ordusunun müdahale edeceğini" söylüyordu. Bu sözleri söyleyen zatın 16. Nuri Said hükümetinin Dışişleri Bakanı Fazıl Cemali olduğunu öğrenenlerin hayreti bir kat daha arttı. Sabık Başbakan Cemali sözlerine şöyle devam ediyordu: Ürdün artık Irakla birleşmişti. Binaenaleyh Ürdüne yapılacak herhangi bir tecavüz, Iraka yapılmış sayılacaktı. Irak Bağdat Paktına fiye olduğuna güre, Türk ordusu otomatik olarak müdahale edecekti. Gazeteci şaşırmıştı. "Bu bir tef. sir mit" diyebildi. Hiç de diplomatça konuşmayan Irak Dışişleri Bakanı devam etti: "Bu bir tefsir, fakat gayet tabii bir netice... Bu hususta Ankarada Bağdat Paktı toplantılarında sizin devlet adamlarınızla konuştuk ve prensip olarak kabul ettiler."

Hoppalaa.. Demek ki Ürdüne saldırılma Türikiye otomatik olarak mü. dahale etmeye prensip itibariyle evet demişti. Allah Allah! Büyük Millet Meclisinin haberi olmadan ne taahhütlere girişmiştik.. Sonra bu "say rı" Irak devlet adamları ne fütursuzca açıklıyorlardı. Türk hükümetini müşkül durumda bırakacaklarım bile düşünmeden mahalle kahvesinde sohbet eder gibi konuşuyorlardı. İnsanın küçük dilini yutmaması imkânsızdı. Bağdat Paktında yazılı olmayan bu otomatik müdahale lafı Irak devlet adamlarının ağzından sık sık işitiliyordu. Bağdat Paktının genel sekreteri Halidi bile Ankaradaki bir basın toplantısında, Paktın müşterek bir güvenlik anlaşması olduğunu söylüyordu. Pakt üyelerinden biri tecavüze uğrarsa, diğerleri de harbe girmek zorundaydı. Halidiye göre bu hüküm, Paktı kuran anlaşmada yazılıydı. Paktın ahvalini Genel Sekreterden iyi bilen gazeteciler bu iddiayı kahkahalarla karşıladılar. Zira Paktta böyle bir şey yanlı değildi. Genel sekreter hakikaten bu kadar cahil iniydi, yoksa dilinin altında yatan bir bakla mı vardı? Bu husus tabii ki anlaşılamadı. Iraklı mesul şahısların Bağdat Paktının hükümlerini tecahülden gelmesi çok garipti. En azından Irakın, komünist tecavüzüne karşı kurulan Bağdat Paktını "başka tecavüzlere" karşı da kullanmak istediğine hükmetmek lâzımdı. Ankara Hükümeti de görünüşe göre bu hayalleri boşa çıkartmak için bir gayret yapmamıştı. Dışişleri Bakam Zorlu, bu meseledeki Türk görüşünü sarih bir şekilde ortaya koymak için acaba ne bekliyordu?

Talihsiz Bağdat Paktı

Fazıl Cemalinin beyanatında, Bağdat Paktı için daha başka, enteresan lâflar da vardı. Başbakan Menderesin* »"Türkiye gibi Bağdat Paktına sadakat ve hulûs ile bağlı bulunduğunu" söylediği Irakın yeni Dışişleri Bakam, Pakt hakkında pek huluskâr davranmıyordu. Sadakat ve hulûsu' bâzı şartların tahakkukuna bağlıydı. "1960 da müddeti sona erecek bu Paktın İstikbali için şimdiden bir şey söylenemez" diyordu. Paktın istikbali Amerika, İngiltere ve Fransa gibi büyük devletlerin Arap memleketleriyle olan münasebetlerinin cereyan tarzına bağlı olacaktı. Bu devletler Arap birliğini samimiyetle destekledikleri takdirde! Paktın istikbali müemmendi, aksi halde durumun ne olacağı belli değildi. Yani Bağdat Paktı Arap emellerine hizmet etmez, İsraile karşı vaziyet almazsa akıbeti şüpheliydi. Bağdat Paktını Irakın ne gözle gördüğü bundan açık ifade edilemezdi. Komünizm tehlikesi Cemalinin aklına bile gelmiyordu. Tek düşman İsraildi. Türk Dışişleri Bakanının B.M.M. nde tasvir ettiği Bağdat Paktıyla, Cemalinin Bağdat Paktı arasında, bir uçurum vardı. Talihsiz paktın hüsrandan başka birşey getirmediği aşikârdı. Bu hakikati görmemekte ısrar eden bir dış politika elbette "Ahü vah" tan kurtulamıyacaktı.

Fatin Rüştü Zorlu
Yeni taahhütler mi?

Cemali kısa beyanatında, diğer devlet adamları gibi, İsraile bir iki küfür savurmayı da unutmamıştı: Orta Doğuda Siyonizm bir kanserdi ve Irak için "evvelâ mühim olan İsrail meselesinin halli"ydi. Eh, kanser de ancak bıçakla tedavi edilirdi. İsrail kanserini kesip atmaktan başka çare yoktu. Bu sözler' Arapların ağzında tekerleme haline gelmişti. Mısırdaki Sağır Sultani bile Araplar için idealin İsraili denize dökmek olduğunu biliyordu.; Buna rağmen Cumhuriyet Hükümetinin Dışişleri Bakanı Zorlu fütursuzca "İsrailin kurban edilmesini hangi Arap devleti istiyor" diye sorabiliyordu. Dilin hakikaten kemiği yoktu, hattâ mesul diller bile kemiksizdi.

Nasıra Boykot

Bu satırların yazıldığı sırada Anka. ra Hükümeti Birleşik Arap Cumhuriyetini hâlâ tanımamıştı. Halbuki başta Amerika olmak üzere bir çok memleket 21 Şubat plebisitinden sonra, yeni devleti derhal tanımışlardı. Krallar Federasyonunu acele bağrına basan Cumhuriyet Hükümetinin yeni Cumhuriyete karşı aheste revan davranması doğrusu garipti. Irak-ür. dün birleşmesini manşette veren meşhur Zafer gazetesinde, Mısır ve Suriyede yapılan plebisitin bahsi bile edilmiyordu. Verilen tek haber, İngilterenin Suriye . Mısır Birliğini çürük bulmasıydı. Protokol icabı olarak yeni devletin Cumhurbaşkanına bir tebrik bile gönderilmemişti. Ondan sonra Dışişleri Bakanı Meclis kürsüsüne çıkıyor, "Bizim Mısırla olan münasebetimizin düzelmesi hususundaki mesaimiz cümlenin malumudur." diyordu. Bahsedilen mesaj herhalde Mısıra elçi yollanması, Ticaret Bakanının ziyareti ve Başbakanın Mısır millî ma çında hazır bulunmasıydı. Ama bu bahar havası bütün siyasi baharlar gibi yalancıydı. Birkaç Mısır otomobil lastiğinin ve akümülatörünün Türkiyeye girmesinden başka bir. netice vermemişti. Zaten en ufak bir nezaket jestinin esirgendiği bir sırada, münasebetleri düzeltmek için gayret sarfedildiği sözleri ciddiye alınabilir miydi? Dışişleri Bakam Zorlu, meşhur ceridenin "Zaferle neticelenen meydan muharebesi" sıfatını, lâyık gördüğü konuşmasında "Sayın Reisicumhur Nasır" hakkında beslediğimiz iyi' niyetlerden bahsediyordu. Zorlu, Nasıra Bandungta iki buçuk saat, "Türkiye ile Mısır arasında herhangi bir rekabetin, herhangi bir görüş farkının mevcut olmaması lâzım geldiğini" izaha çalışmıştı. Bugün Mısır devletiyle dostane münasebetler idâme etmekteydik, v.s. v.s

Peki o halde rutin bir jesti yapmakta ne diye bu kadar yavaş davranıyorduk? Amerikanın derhal tanıdığı Birleşik Arap Cumhuriyetinin hemen tanımamakla ne kazanacaktık? Anlamaya imkân yoktu. Zaten Cumhuriyet Hükümetinin Orta Doğu siyasetinin anlaşılır bir tarafı da kalmamıştı ya...

Üniversite

Bekleyen derviş

Geçen haftama son günü İstanbul Üniversitesi sömestr tatilinden dönen talebelerle dolmuştu. Ama biraz dikkatli bir göz, üniversitenin içinde ye dışında talebelerden de çok

polisin yer aldığını görürdü. Çiçek çıkarmışa dönen imarzede Beyazıt meydanının hemen her. köşesine üç beş kişilik gruplar halinde polisler yerleştirilmişti. Üniversitenin etrafındaki sokaklarda ise atlı polisler devriye dolaşıyordu. Ama bütün bir gün gerek resmi, ererek sivil polisler -meraklı Vatandaşlar- boş yere beklediler. Müdaheleyi icap ettiren en ufak bir hadise bile olmadı. O günden bu yana da Üniversitenin, etrafında alınan siki, emniyet tedbirlerinde herhangi bir gevşeme emaresi görülmedi. Hemen her Tamının günü ağaç diplerinde, kapı aralıklarında bir takım talebeye benzemeğe çalışan, ama ne oldukları ilk bakışta belli olan vatandaşlar bekledi durdu...

İstanbulun emniyetinden sorumlu olanlar, doğrusu boş yere telaşlanıyorlardı. Zira Üniversite ve talebe muhitlerinde beklenen hadisenin çıkması bahis mevzuu değildi. Kübalıyı bakanlık emrine alanlar aradan geçen bir aylık tatil devresini iyi ayarlamışlar ve o günden bu yana da talebe muhitlerini avutmuşlardı. Hemen herkesin ağzında en geç Martın ortasına kadar Kübalının yemden kürsüsüne iade edileceğine dair laflar dolaşıyordu. Ankarada ve İstanbulda günlerce Başbakanla yiyip içen, bu arada ne olduğa bilinmeyen bir takım temaslarda da bulunan dört kişilik Üniversite, heyeti de, muhtelif yerlerde ve hele dostları arasında, Kübalının muhakkak kürsüsüne iade edileceği hakkındaki, haberleri teyit ediyorlardı. Sonra tanınmış kadın romancımız Suzan Sözen de Vatan gazetesine verdiği bir beyanatta en geç Martın ortasına kadar Kübalının vazifesine iade edileceğini söylemişti.. Eh bunu Suzan Sözen söyledikten sonra inanmamak mümkün müydü?

Bütün bu hâdiseler olup biterken bizzat Kübalı da ısrarla susuyor ve neticenin ne olacağını bekliyordu. Ama doğrusu çok beklemişti. Nihayet iki dudak arasından dökülecek bir çift laf için bu kadar beklemek de fazlaydı.

Kaynayan kan

Ama bütün bunlar demek değildi ki, talebeler hocalarım unutmuştu ve Hukuk Fakültesinde derslere, sanki hiç birsey olmamış gibi devam edilecekti. Nitekim salı günü Kübalının vermesi gereken ders saati gelip çattığında meselenin kapanmamış olduğu ortaya çıktı. Açılan yara tedavi edilmedikçe -hoca kürsüsüne dönmedikçe- işliyecekti.

O gün gözler. Hukuk Fakültesinin birinci sınıf amfisinde Esas Teşkilât Hukuku dersine girecek olan hocayı merakla bekledi. Acaha içeri kim girecekti ?. Bizzat kürsünün profesörü olan Kübalı mı,.yoksa yardımcılarından biri mi? İçeriye Kübalının Yardımcılarından biri, bir doçent -Tarık Zafer Tunaya girdi. İşte ne olduysa bundan sonra oldu. Tarık Zafer Tunayanın binlerce talebenin doldurduğu Hukuk, fakültesi birinci sınıf amfisine, yanında iki de asistan olduğu halde girmesi sınıfı bir anda dalgalandırdı. Alkışları, sıra kapaklarının gürültüleri takip . etti. Doçent Tunaya talebeleri sükûnete davet ediyordu. Ama ne yapsa bostu. Talebeler hep bir ağızdan, toplu bir şekilde:

"— Kübalı... .Kübalı,,. Kübalıyı is. teriz!" diye bağırıyorlardı.

Kürsüdeki mikrofona eğilen Tunaya talebelere hitaben yüksek sesle:

"— Muhterem öğrencilerim, hissiyatınızı, anlıyorum. Hocanıza ve kürsümüze karşı gösterdiğiniz ilgiye teşekkür ederim. Fakat bu şartlar altında ders veremem. Sükûnet temin edilinceye kadar bekliyeceğiz" dedi.

Ama bekleme boşunaydıl Talebeler susmuyorlar ve ısrarla:

"— Kübalı... Kübalı!.." diye bağırıyorlardı.

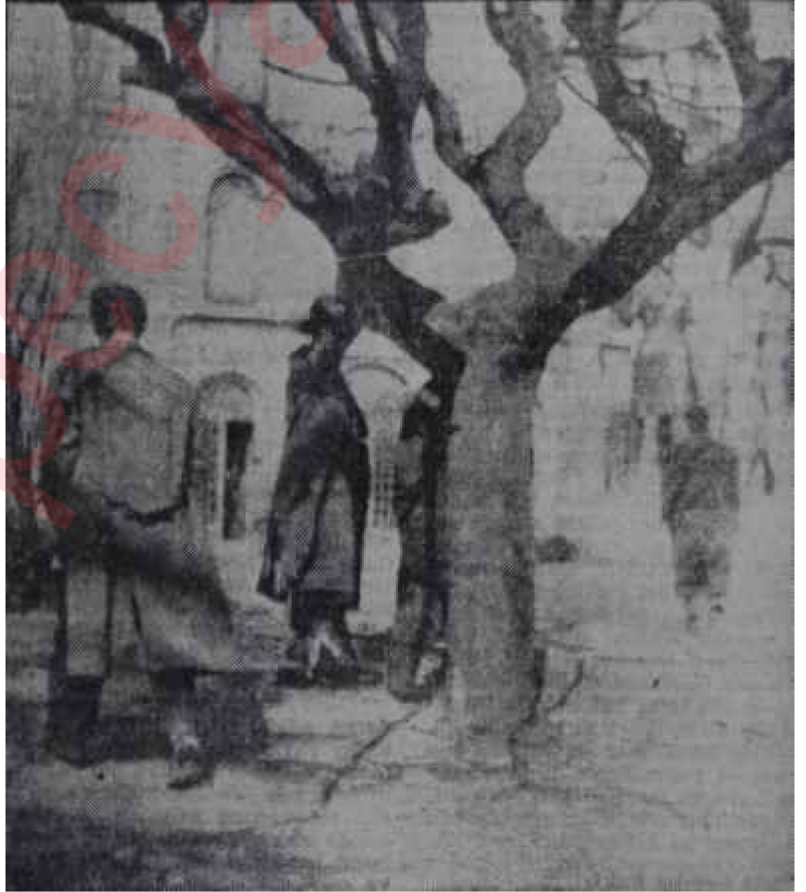
Gürültülerin dinmemesi üzerine Tunaya, asistanlarını da alarak sınıfı terke mecbur oldu. Öğrenciler büsbütün gürültü etmeye başladı. Bu arada bazı talebeler arkadaşlarım teskine çalışıyordu. Talebelerin bir kısmı ayağa kalkmış aralarında münakaşa ediyor bir kısmı da koridora doğru vuruyordu. Tam bu sırada Hukuk Fakültesi Dekanı Profesör Hıfzı Timur dekanlık sekreteriyle birlikte sınıfa girdi. Son derece heyecanlı görünüyordu. Kürsüye çıktı ve talebeleri yatıştırmağa çalıştı. Ama nafile! Dekan, başka sınıftan olanları sınıfı terke davet ettiğinde bir anda bütün sınıfın boşaldığı görüldü. Bin kişilik amfide sadece beş kişi kalmıştı. Bu itaatkâr talebeler D. P. İstanbul Gençlik Kolu İdare Heyeti Üyesi ve Celâl Yardımcının yeğeni Eyüp Yardımcı ile arkadaşları idi. Bu beş kişi koca smıfta bir nokta gibi görünüyordu.

Koridora çıkan talebeler ise. Dekan Timuru sıkıştırıyorlar ve "konuş, konuş" diyorlardı. Timur ise hâlâ talebelerin derse girmesi hususunda ısrar ediyordu. Dekan koridordan ayrılmak üzereyken bir talebe yolunu kesti, Aralarında şöyle bir konuşma geçti:

"— Kübalı hoca kürsüsüne dönecek mi?"

"— Dönecektir!"

Dekan gayet kati konuşuyordu.

İtanbul Üniversitesinde "meraklı vatandaş"lar.
Çiçeksiz ağaçların mevsimsiz kuşları

Halim Büyükbulut
Zincirin yem halkası

Bunun üzerine talebe Tarık Zafer Tunayaya döndü. Sualini bir defa da ona sordu. Tunaya da:

"— Buna kaniim, dönecektir" dedi.

Sonra hocalar hep beraber Dekanlık odasına doğru yürüyüp gittiler. Dekan Timur, Anayasa kürsüsüne mensup hocaları makamına davet etmişti. **Bir** toplantı yapıldı. Bu toplantıda dersin yapılmasına imkân olmadığına karar verildi.

Zaten onların da talebelerinden farklı bir hissiyat işinde olmadıkları görülüyordu. Ama ne yapsınlar ki vaziyeti idare etmek mecburiyetinde idiler.

Talebeler galip gelmişti.

Bu hâdiseden bir gün önce ise akşam üzeri Kübalı hayli zamandır gelmediği üniversiteye, gelmiş ve Profesörler evinde Kolombia Üniversitesi Devletler Hukuku Ord. Profesörü Doktor Cheatam'ın İstanbuldân ayrılışı sebebiyle verilen resmi kabulde hazır bulunmuştu. Saat 17.30 da Üniversitenin ön kapısı yerine arka kapısından içeri giren ve hemen soldaki fenaya **doğru** yürüyen Kubalı, 6 saatte Üniversitede talebelerinin bulunmaması dolayısı ile sessizce Profesörler evine girmişti. Kabul resmi bir saat kadar devam etmişti. Bu arada, binanın kapısı önünde polisler kuş uçurmamıştı.

Kübalı nedense son zamanlarda umumi yerlerde, ve hele talebelerin toplu olarak bulunduğu mahallerde görünmemeğe bilhassa dikkat ediyordu. Herhangi bir hâdiseden kaçmıyor gibi görünen Kubalının bu çekingenligi, öyle tahmin edilebilirdi ki bu ayın ortalarına kadar devam edecekti. Kübalı da, herşeye rağmen Başbakanla beraber yiyip içmiş olan Üniversite öğretim üyelerinin ortaya yaydıkları habere inanmışa benziyordu. Israrla, sabırla ve inatla bekliyordu. Bakalım bu bekleme daha ne kadar devam edecekti?

Fakat bu bekleyiş devresinin dahi hâdisesiz geçmiyeceğini alâkalıların anlaması ve ellerini lütfen çabuk tutması lâzımdı.

Basın

Kızaran yüzler

Bu haftanın başında pazartesi günü öğleden sonra, Ankarâhıri Babıâlisi olan Rüzgârlı Sokaktaki meşhur Ovehanın merdivenlerini uzun boylu, genç, sarışın, topluca bir adam süratli adımlarla çıktı. Delikanlının üzerinde siyah, kadife bir ceket, boynunda gri fular vardı. Saçları oldukça boldu ve hali tavrıyla bir ressamı hatırlatıyordu. Üçüncü kata geldiğinde, üzerinde "Ulus gazetesi" yazan kapıdan içeri girdi ve yazı işleri müdürünün odasına daldı. Gençadamıne fazla soğuk, ne fazla, hararetli şekilde karşıladılar. "Gel bakalım, Halim!" dediler. Adı Halim, olan delikanlı:

"— Yirmialtı ay hapse mahkûm oldum" diye haber verdi.

İçerdeküer hayretle yüzüne baktılar. Ne münasebet? Duymamışlardı bile..

"— Ne zaman?"

HAZRETİ EMİN ADALETİ

AKİS okuyucularının pek İyi tanıdıkları ilân işlerini tedvir eden Devlet Bakanı Emin Kalafat Büyük Mecliste kürsüye çıktı ve inanılması zor bir fütursuzlukla bu işlerin "Hazreti Ömer adaleti"yle yürütüldüğünü söyledi. Bu sözleri duyanların batırma bir sual gelebüirdi: Acaba AKİS, sırf sevimli Bakanın resmini koyabilmek için mi bütün ilân sayfalarını boşaltmış ve bunlardan birinin tamamını Emin Kalafata tahsis etmiştir? Öyle ya, ilân işleri "Hazreti Ömer adaleti"yle tedvir ediliyorsa, elbette ki AKİS de ilan alacaktır. Ama hakikat başkadır ve bu satırlar, sırf, Hazreti Ömer değil, Hazreti Emin adaletinin nasıl yürütüldüğünü izah için yazılmıştır. Yoksa, ilân alması fiilen yasak edildiği günden beri AKİS buna dair nasıl tek şikâyet sesi yükseltmediyse, gene de sızlanmak niyetinde değildir. Okuyucularının teveccühü baki kaldıkça, bunlar, AKİS'in nazarında sadece tebessüm uyandıracak küçük gayretlerdir.

İlân işlerini tedvir eden Devlet Bakam Emin Kalafat, AKİS'e tek satır ilân verilmesini dahi yasak etmiştir. Bunun tecrübesi yapılmıştır. AKİS'e ilân vermek isteyenler meşhur kararnamenin yürürlüğe girmesinden sonra Resmi İlânlar Şirketine müracaat etmişlerdir. Zira kararname, bütün ilânların bu şirketten geçmesini âmirdir. Şirket bir listeyi tetkik etmiş ve AKİS'e ilân. verilemeyeceğini bildirmiştir. Şimdi dikkât buyrulsun: Başka gazetelere, başka mecmualara ilân verilebiliyor. Fakat AKİS'e ilân verilmesi yasaktır. Hükümetin AKİS için ilân kontenjanı" ayırması bahis mevzuu değildir, Hükümetin AKİS'e resmi reklâm vermesi bahis mevzuu değildir, Hükümetin AKİS için ilân toplaması da bahis mevzuu değildir. Hayır! Bunları, isteyen yoktur. Bir şahıs, malının veya firmasının Hânını AKlS'te neşretmek istese, hükümet iste ona "yasak!" demektedir. Bu, öteki gazete ve mecmuaların haricinde, Sadece AKİS'e tatbik edilen hususi ilân 'rejimidir ve bunu tatbik eden alâkalı Bakan bu tatbikat mevzuunda Büyük Meclis kürsüsüne çıkıp -çarpılmaktan korkmaksızın- Hazreti Ömer adaletinden bahsetmek cesaretini kendisinde bulabilmektedir. Bizim bu işte saldığımız, bundan başka bir şey değildir.

Yoksa, gayenin de ne olduğunu biliyoruz, bizden beklenilenin de ne olduğunu biliyoruz, maksadı biliyoruz, arzuyu biliyoruz. İnsan bir bere teşhis koydu mu, ondan sonra herşeyi tabii karşılıyor, hiç bir şey hayret, uyandırmıyor.

AKİS'in ilân sayfaları, işte bunun için beyaz çıkıyor. Sık sık beyitler okumak merakında olan ve her duruma bir mısra bulmakta mahareti sahibi sayılan Emin Kalafat kendi durumu hakkında da pek âlâ bir mısra söylenebileceğini hatırından çıkarmamalı ye Hazreti Ömeri Hazreti Eminle pek karıştırmamalıdır.

ULUS

Kasım Gülek İstanbul'daki demecinde Meclis'teki İç Tüzük görüşmelerinde C. H. P. nin tarihî ikazını yaptığını söyledi

Haklarını kendi ellerile teslim edenler ıstırabını çekecekler

Bütçe Komisyonunda Adalet Bütçesinin tümü üzerindeki görüşmeler bitti

Memlekete yeni yılın ucuzluk getirmesini diliyoruz

"Allahlık Ulus'un klasik manşeti
Patronun ismi için punto *esirgenmiyor*

Halim izah etti:
"- Bir ay kadar evvel.. Kararı benim ve avukatlarımın gıyabında tefhim etmişler.."

Halimin hali merak uyandırmıştı. Odada başlar sallandı:
"— Peki sen nereden haber aldın?"

Kararı tebliğ etmişlerdi. Tebligatın birini cuma, diğerim cumartesi günü almıştı. Bunun üzerine kalkıp Ankaraya gelmişti. Daha gecikilirse, temyiz hakkı da kaybolacaktı. Halim. yan müstehzi ilâve etti:
"— Ulusun da iki ay müddetle kapanmasına karar vermişler".

Ulus gazetesini idare edenler pek, ziyade şaşırdılar:
"—- Birader, gazete de yazmadı ki!."

Adı Halim olan gene adam, acıyarak baktı. Ulusun iki ay kapatılma cezası yediğini Ulusun mensupları, haberi gazeteler yazmadığı için öğrenememişlerdi !

Bir karikatüristin serencamı

Sarışın delikanlı, Ulusun -Allahlık Ulusun- eski karikatüristi Halim Büyükbuluttu. Halim Büyükbulut üç seneye yakın bir müddet C. H. P. organında çalışmış, bugün hâlâ aranılan güzel karikatürler çizmişti. Bu karikatürlerden üçü dolayısıyla hakkında dâva açılmıştı. Karikatürlerin ikisi, arka sayfada çıkan haftalıklardı. Biri Panorama, diğeri Kervan adım taşıyordu. Üçüncü ise, birinci sayfanın alt köşesindeki Hazine idi. Dâvanın açıldığı günler, -bundan sekiz ay kadar evvel- Ulus büyük alâka göstermişti. Zira Halim Büyükbulutla beraber mahkeme huzuruna gazetenin sahibi Kasım" Gülek ve yazı işleri müdürü İhsan Ada da çıkacaklardı. Sanıklara üç muhterem avukat tutulmuştu. Hattâ bunlardan biri, 'Prof.- Turhan Feyzioğluydu. İlk celseye hep beraber gidilmiş, resimler sektirilmiş, gazeteye konulmuştu. Genel Sekreter bilmem kaçıncı defadır ki mahkemeye gidiyordu. Boru muydu bu?

Sonra, köprülerin altından sular akıp gitmişti. Seçim zamanı gelmiş ve sanığı, avukatı -Halim Büyükbulut hariç, milletvekilliği avına çıkmışlardı. Güzel güzel nutuklar söylemişler, muvaffak olun Meclise girmişlerdi. Bu arada ise Hâlim Büyükbulut, karikatürlerini yedibuçuk liraya satmaktan usandığı için olacak, kendisine yapılan daha iyi bir teklifi kabul etmiş ve İstanbula .gitmişti. Ama, aklı elbetteki dâvalarındaydı. Bir kaç defa arkadaşsız ve müdatısiz Ankara Toplu Basın Mahkemesinde Başkan Adil Güneşoğlunun karşısına çıkmış, suçlu olmadığını bizzat anlatmaya çalışmıştı. Ama İstanbula gittikten sonra elinde bu İmkân da kalmamıştı. O zaman gazeteye sık sık telefon etmiş, dâvadan haber sormuş, tu. Kendisine muntazaman "yakından alâkadar oluyoruz, hiç merak etme, işin peşindeyiz" cevabı verilmişti. Halim Büyükbulut da, Allahlık Ulusun bu alâkasından dolayı kalbi rahat, çizgilerini çizmekte devam etmişti.

Soğuk duş

Sonra, geçen cuma günü bir tebligat almıştı. Tebligat Ankara Adliyesinden geliyordu. Kervan ve Panaroma adli karikatürlerinden dolayı bir sene iki ay hapse mahkum olmuştu. Halim Büyükbulut bu duşun tesirini henüz giderememişti ki, bir gün sonra, cumartesi günü gene Ankara Adliyesinden bir tebligat daha almıştı. Hazine mevzulu karikatüründen dolayı da bir sene hapis cezası verilmişti. Ayrıca yirmiiki bin lira ödiyecekti ve Ulus gazetesi ceman iki ay kapatılacaktı. Genç karikatürist bir yanlışlığa ihtimal verdi; Canım, Ulus bir ay evvel mahkûm olur da haberi bulunmaz mıydı? Yeniden telefona sarıldı. Hayır, hiç kimse böyle bir şey bilmiyordu.

Halim Büyükbulut elindeki tebligatlara derin'derin baktı. Gazete haberi tekzip ettiğine göre kalbinin rahat olması lazımdı. Ama olmadı. Gazete dediği, nihayet Allahlık Ulustu. Dünyanın şüphesiz ki sekizinci harikası olan bu C. H. P. organı pek âlâ kendi mahkûmiyetini daha duymamış olabilirdi. Tebligatta da, kararın "sanıkların ve avukatların gıyabında açık celsede" tefhim olunduğu bildirilmiyor muydu? Zaten iki sanık milletvekili olduklarına göre, mutebер gazete geriye kalan karikatürist parçasını harhalde unutmuştu. Bunun üzerine Halim Büyükbulut en emin yol olarak Ankaraya gelmeyi gördü. Bu haftanın başında pazartesi günü, vasıta bulamadığından bir otobüse sığışıp başkente vardı ve öğrendi ki... Evet, öğrendi ki, bundan bir ay kadar evvel Ankara Toplu Basın Mah-

HEİL!

Her partinin, neşir organları tarafından hususî itinayla kutlanan bazı mühim günleri vardır. Meselâ Ulus, İnönü zaferlerinin veya Lozanın yıldönümünü hiç unutmaz. Zafer, meşhur Dörtlü Takririn verilişini daima yad eder.

Geçen hafta da Yenigün kendi "mukaddes günkünü, ortasına dehşetli bir resim oturtulmuş dehşetli bir makaleyle tesid etti: Aydın Yalçının partiye giriş yıldönümü!

İnönü zaferi, Lozan. Dörtlü Takrir ve Aydın Yalçının partiye girişi... Ayol, ona "aydın parti" değil, olsa olsa "Aydının partisi" derler.

kemesi, Adil Güneşoğlunun başkanlığında kendisini yirmi altı ay hapse, yirmiiki bin lira para cezasına ve Ulusu iki ay kapanmaya mahkûm etmiştir. Diğer iki mesul Kasım Gülek ile İhsan Adanın cezaları ise, devre sonuna bırakılmıştır.

Utanç verici tutam

O gün Allahlık Ulusta kollar sıvandı ve salı günü "Mahkûm olduk" başlıklı yazı çıktı. Allahlık Ulus, kendisiyle alakalı bir haberi dahi bir ay sonra veriyordu. Ama, asıl hicap uyandıran bir durum vardı. Gazete, patronuyla ve avukatlarıyla, bir mensubunu nasıl himaye ettiğinin en güzel delilini veriyordu. Gazete mensupları, bir gün aynı halin kendi başlarına da gelebileceğini hatırlıyarak kafalarını salladılar. Çalıştıkları, emek verdikleri, müessese bu muydu ve ideallerine bağlı oldukları C. H. P. nin vefası bu kadar mıydı? Bir hâdise, ancak birinci plândaki bir kaç şahsı alâkadar ettiği zaman mı hâdiseydi? Eğer Halim Büyükbulut. ihtiyatlı davranıp gelmeseydi karar temyiz dahi edilmiyeeekti ve kesinleşecekti! İnsanın, vaziyete bakınca hakikaten aklı dururdu. Lâkaydi, başıbozukluk, dağınıklık ve kimsenin kimseden haberi olmayışı. İşte, Allahlık Ulusun, yarın İktidara geçmeye namzet partinin organı gecekondu gazetenin hali pürmelâli buy du ve C. H. P. bilmeliydi ki, hakikaten ayıp oluyordu.

Tarım Bakanlığı

Soğuk harp

Bu haftanın başında pazartesi sabahı Ankarada Tarım Bakanlığında Umum Müdürler seviyesinde bir toplantı devam ederken, odaların birinde bir adam Yaşar Kemalin "İnce Memed"ini okuyordu. Adamın odası zaten, bir müddetten beri kütüphaneye dönmüştü. Masasının bir başka tarafında Dostöyevskinin "Karamazof Kardeşler"i duruyordu. Halbuki bu kitapların okuyucusu da Umum Müdürdü. Hem de, Umum müdürlerin en ehemmiyetlisi: Orman Umum Müdürü. Ama kendisini Bakan afaroz etmişti!

Adamın adı Fuad Adalı idi ve "Fuad Adalı meselesi" Tarım Bakanlığında bir soğuk harp mevzuuydu. Orman Umum Müdürünü, Bakan istemiyordu. Neden istemiyordu? Doğrusu istenilirse, bunun bir çok sebebi vardı. Evvelâ Fuad Adalı, şahsiyet sahibi bir insandı, Önüne getirilen her kâğıdı imza etmiyordu. Sonra, umum müdürlüğüyle bakanlık arasındaki temasların ancak kendisi vasıtasıyla yapılabileceğine inanıyordu. 'Nedim Ökmen Tarım Bakanlığına avdet ettikten sonra, ilk iş olarak bir takım yüksek memurun işine nihayet vermişti. Fuad Adalı da gözde olmayanların içindeydi. Orman Umum Müdürü bunun üzerine istifasını takdim etmişti. Fakat Başbakan Adnan Menderes Nedim Ökmen gibi düşünmüyordu. Fuad Adalı kıymetli bir yardımcıydı, vazifesinde kalmalıydı. Nitekim Hükümet Başkanı, müsteşarı Ahmet Salih Koruru Orman Umum Müdürüne göndermiş ve Fuad Adalıya gidip, odasına oturmasını bildirmişti. Bunun üzerine Umum Müdür, odasına gidip oturmuştu, Ama şimdi de kendisine, imzalatılmak üzere dahi bir kâğıt getirilmiyordu. Zira Bakan imza selâhiyetini kendi üzerine almıştı. Fuad Adalı da, edebiyata dalmıştı. "İnce Memed"i pek beğenmişti. O bitince, sıra Dostoyevskinin kitabına gelecekti...,

Fakat soğuk harbin bütün alâmet. leri bunlar değildi. Umum Müdür, aynı zamanda bir cüzzamlı vaziyetine sokulmuştu. Odasına da kimse girip

Fuad Adalı

Bakanlığın cüzzamzamlısı

çıkmıyordu. Gerçi kâtibesi Pakize hanım son günlerde, rahatsızdı ama, Fuad Adalıyla konuşanları Bakan süratle haber aldığından, hattâ bunları, çağırıp "arabama taş koymayın" tarzında ihtarlarda bulunduğundan arkadaşları dahi Umum Müdürün semtine pek uğramamayı tercih ediyorlardı,

Şimdi Tarım Bakanlığında herkes bu Bakan . Umum Müdür mücadelesinin nasıl biteceğini, Adnan Menderesin mi, yoksa Nedim Ökmenin mi dediğinin olacağını pek merak ediyordu. Bir maçın neticesi ancak bu kadar alâkayla takip edilebilirdi. Nedim Ökmenin istifasını vermiş bulunduğu yolunda rivayetler dolaşıyordu. Fakat henüz bir netice alınmış değildi. Böyle devam ederse, kârlı çıkacak adam, Fuad Adak olacaktı. Edebi bilgileri adamakıllı gelişecekti!

Okuyucu mektuptan

D. P. hakkında

Dünün Muhalefeti bugünün İktidarı D. P. nin demokrasi ve onun icapları hakkında söyledikleri herkesin malumu. 27 Ekim selimlerinde muhalefetten az rey alarak zihniyetinin ve icraatının umumî efkâr tarafından tasvip edilmediği meydanda iken D.P. nin demokrasi icaplarına kasteder mahiyetteki icraatı menfaatleriyle mütenaşip olmasa gerek: Nurlu bir istikbale olduğu gibi Hür, muhtar bir Üniversite ile demokratik idareyi temine matuf tedbirler D. P. ye hem eski şöhretinin kırıntılarını israfla harcatmamış, hem de 1950 deki sempatiyi kazandırmış olur. Bugünkü zihniyet D.P. nin ve onu idare edenlerin siyasi hüsranı olmaktan ileriye gidemez.

Ali İhsan Dinç Manisa

Prof. H. N. Kübalı, demokrasi gülünün bir dikeni idi. Hiç yüzünden harcandı. Bunu anladık. Anlayamadığımız ve tasvip etmediğimiz nokta, hâlâ eski defterlerin karıştırılmasıdır. İlgili Bakan beyanatlarında buyuruyorlar ki: Bu memleket "tek parti, tek millet, tek şef" prensibi ile idare edilmekte iken. bunun hukuka, ilme Ve Anayasaya aykırılığını iddia edebilecek takat ve cesareti bulabilen bir hukuk âlemine maalesef rastlanmamıştı. Peki ne olsun isteniyor? Kübalı fikrini açıkladı da ne oldu? Hiç... fikrini söylememek veya söyledikten sonra kürsüsünden zorla çekilip alınmak.. Sekizon senedir katedilen ilerleme bu kadarcık mı? Osman Kavrakoğlu, iç tüzük tâdil tasarısı görüşülür-' ken "biz ekseriyetiz, nereye gidersek siz de peşimizden gelmek tnecburiyetindesiniz" buyurmuşlardı. Her halde sormak zamanı geldi, belki de geçti bile. Kereye gidiyoruz beyler? Bizi nereye götürüyorsunuz?

Ergun Karaoğuz - Karabük

Sağlık hakkında

198 sayılı mecmuanızın ' Sağlık sayfasını da diğer sayfalar gibi alâka ile okuduk. İlâçlar mevzuunda biz de birşey düşündük. Bulduğumuz çare tatbik edildiği takdirde ilaç sıkıntısı olarak ortada bir şey kalmaz. Söyle ki: 1 — Memleket kalkınma devresi geçirirken keyfi hastalık olmaz. Ancak eczanelerde mevcut ilaçlara göre hastalanmak lazımdır. 2 — Hekimler hastalığa göre değil de eczanede bulunan ilâçlara uygun reçete yazdıkları takdirde mesele kökünden hâl .edilmiş olur..

Adnan ve Rifat Berter - Mustafa Necati - Samsun

AKİS'in Yazı Müsabakası

Demokratik Rejim içinde Yaşamağa Azimli Milletler Ne Şekilde Hareket Etmelidirler ?

- XXXVI -

Mustafa KAFTAN

Hiç bir memlekette siyasi rejimler birdenbire doğuvermiş değillerdir. Hele, bir memlekette hürriyet rejiminin yerleşebilmesi, uzun yıllar fertler tarafından kendi ana hak ve hürriyetlerinin arzu edilmesine bağlı kalmıştır. Bu arzu ve inancın iyice yerleştiği toplumlarda kurulması özlenen demokratik rejim sağlam bir temel bulmuş o-olur.

Bir bakıma, insan tabii hak ve hürriyetlerini en yüksek seviyesinde **tutan** halk idaresi diye adlandırabileceğimiz demokraside fertler, herşeyden evvel hürriyet esasına dayanan bir nizam içinde yaşamak arzusuna hissetmelidirler. İnsanlık değer ve vasıflarının, ancak boyla bir rejimde gelişebileceğine inanılmış olması toplumun en büyük manevi dayanağını teşkil eder. Bilinmelidir ki, insan topluluklarında yerleşmiş inançların tesirlerini yok etmek tarihin hiç bir devrinde kolay olmamıştır.

. Sosyal çevresi ve kültür ölçüsü ne olursa olsun, düşünen her insan bu tabii hak ve hürriyetleri birgün keşfeder ve onun zorunluluğuna inanır. Mesele, kendi tabiî haklarını ve hürriyetlerini istemek ve değerlendirebilmek kayıtsızlığı, içinde bulunan fertlerin manen cihazlanmasını sağlayabilmektedir: Basın Hürriyeti, Üniversite Muhtariyeti, Çift Meclis, Değişecek Anayasa, Adlî teminat., gibi belli meseleler bir yana, bizce, bu nizamı benliğinde sindirebilmiş kafaları hazırlamak daha önde gelen dâvalardandır.

Fertlerin vatandaşlık ve hürriyet eğitiminde aynı derecede rolleri bulunduğuna inandığımız Basur ve Üniversiteliler kadarı bilhassa, demokratik bir nizam içinde yaşamağa azimli bir milletin aydınları tarafından, insan ana hak ve hürriyetleri mevzuları şuurla bir şekilde kitlelere intikal ettirilmelidir. Zira, geniş bir hürriyet nizamı özlemeyecek kadar saf, kendini ona lâyık görmiyecek kadar gafil ve kayıtsızlık içerisinde bulunan fertlerin teşkil ettiği bir toplum, ne kadar uğra. şılırşa uğraşılsın, demokrasi rejimi için müsait bir ortam olamaz.

Demokrasi kendi icap, kaide ve ödevlerini kavrayabilecek asgari manevi nitelikte vatandaş tipi arzu eden bir idare sistemidir

Arzu edilen odur ki, bu nizam içinde fertlerin, idare edenlere karşı olan tavır ve hareketleri ile bunların idare edilenlere karşı davranışları arasında siyasî bir ahenk kurulabilsin. Gerçekten, bu ahenk veya ahenksizlik rejimin ileriye veya geriye gitmesi sebeplerinden birini teşkil eder.

Müsabaka Şartları

1 — AKİS'in bu seneki yazı müsabakası için seçilen mevzu sudur: Demokratik rejim içinde yasamağa azimli milletler ne Şekilde hareket etmelidirler?
2 — Müsabakaya katılmak için gönderilen yasalar kağıdın bir yüzüne makinayla ve orta anlıkta yasılacak, uzunluğu da 23x30 ebadındaki kalıtlarla iki sayfayı tesavüs etmiyecektir.
3 — Gelen yazılar Anca AKİS'-in yası işleri kadrosundan kanılacak ,bir küçük jüri tarafından incelenecek, uygun görülen AKİS' te neşredilecektir.
4 — Yazıların nesrine 1 Temmuz 1957'de başlanacak ve 80 Nisan 1968 den sonra selen yazılar müsabaka dışında bırakılacakta.
5 — AKİS'te neşredilen yazılar 1968 Mayısı basında toplanacak olan selâhiyetli bir jüri tarafından incelenecek, birinciliği kazanan yazının sahibine 1.000, , İkinciliği kazanan yasının sahibine 5 0 0 ve Üçüncülüğü kazanan yazının sahibine de 250 lira telli hakkı ödenecektir. Bundan başka birinciliği kazanan yasinin muharririnin resmi 1958 Mayısının ortasında çıkacak elan Besinci yılmazın ilk sayısının kapağını süsliyecektir.
6 — Müsabakaya katılacak yası. terin- "AKİS Mecmuası, yazı müsabakası servisi P. K. 582 - Ankara" adresine postalanması lazımdır.

HERKES

OKUYOR

İktidar çoğunluğundan olanlar kadar, bu çoğunluğun dışında kalanlara aynı nisbette sempati duymak istemeyen bir idare edenler grubunun yürüttüğü nizamın adına demokrasi demeğe imkân görülemez.

İyi bir idare vazifesinin, seviyeli bir tenkitçiler zümresinin denetçiliği altında yapılabileceğini bilmek istemeyen iktidarlar, milletten devraldıkları hakimiyetin hudutlarını aşmak heyecanı içerisinde bulunurlar. Çok defa, iktidarlara müstakil adalet, hür ilim müesseseleri istemeyen bu heyecan; basına tenkit etmek, yazmak, sormak ve hâdiselerin milletin gözü önünde muhasebesini yapmak hürriyetini tanımayan bu zihniyettir.

Halbuki, açıklık, bir nevi samimiyet, tenkit ve bilhassa idare edenler yönünden müsamaha, demokrasinin anlamlarından bazılarıdır. Fertler bu nizam içinde kalmak arzu ettikleri müddetçe, sormak, tenkit etmek, en mühim, devlet sırlarım dahi bilmek hattâ, bazan, millet olarak kendi hakimiyetine sahiplik etmek eğilimindedirler. Rejimim istikbali hesabına iktidarlar bu arzuların açıklanmasına mani olabilecek tedbirler düşünmekten uzak kalmalı ye banları azami müsamaha çerçevesi içerisinde tetkik ve mütalâa etmelidirler.

Ancak, gerçek demokrasinin kurulmasına hazırlanan toplumlarda fertler, şu veya bu siyasi teşekküle mensup olmanın verdiği dar particilik zihniyetine hakikatları feda etmeden, bu eğilimlerini rejim lehine geliştirmeli ve bu kabiliyeti elde edebilmelidirler.

Seçimler, idare edenler kadar idare edilenler için bir çan ödevi görmelidir.

Nihayet, hakiki demokrasinin gerçekleşmesini isteyen fertler, seçimlerde, reyleriyle doğrudan doğruya devlet islerine iştirak ettiklerini bilmeli, rejimin ilerleyişinde veya gerileyişinde böylece, sorumluluk veya saadet payı bulunabileceğini kavramak, siyasî partilerin siyasî oyunlarının şekillenen havası içerisinde vatandaşlık şahsiyetlerini muhafaza etmelidirler: Layık oldukları hükümet şekline kavuşmak için!

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Doğu - Batı

Yeşil ışık yandı

Geçen haftanın son günü Rusların nihayet Dulles'la müzakere masasına oturmayı kabul ettikleri açıklanıyordu. Yüksek kademeli Doğu-Batı toplantısından evvel Dışişleri bakanları bir araya gelerek bu büyük konferansı hazırlayacaklardı. Batılılar uzun zamandır, bu. fikir üerinde ısrarla durmaktaydılar. Ama Hükümet başkanlarının hemen toplanmasını isteyen Rusya, soğuk harbin şampiyonu Dulles'la konuşmaktan bir fayda çıkmayacağını açıkça söylüyordu. İşte Rusya nihayet Dışişleri bakanlarının toplanmasını kabul ede. rek, Doğu - Batı konuşmalarını engelleyen mühim maniayı kaldırıyordu. Gerçi bütün manialar henüz kalkmış değildi, Eisenhowerin Bulganine gönderdiği mektupta, bütün Almanyada hür seçimlerin yapılması ve Doğu Avrupanın kaderini tayinde serbest bırakılması gibi Rusların kolay kolay kabul etmiyeceği şartlar vardı. Ama ne olursa olsun Batı halk efkârının taraftar olduğu yüksek kademeli toplantının 1958 sonlarına doğru vuku bulması kuvvetle muhtemeldi. Dışişleri Bakanları, konferansın nerede, ne zaman yapılacağını ve kimlerin katılacağını kararlaştıracaklardı. Eisenhower ve Bulganin karşıkarşıya geçer geçmez bütün ihtilâf mevzularının kendiliğinden hallolacağı beklenmemeliydi. Almanyanın birleşmesinde ve diğer Avrupa meselelerinde bir anlaş. ma zemini henüz mevcut değildi. Orta Doğuda statükonun müştereken garanti edilmesi ve silâhsızlanma mevzuunda bazı kısmî anlaşmalara varılabilirce yüksek kademedeki Doğu-Batı konuşmaları muvaffak olmuş sayılabilirdi.

Yunanistan

İstikrarın sonu

Gazetelerin üç yaşına basan Yunan Hükümetinin icraatının bilançosunu yaptıkları bir sırada, geçen haftanın son günü Başbakan Karamanlis Kral Paul'e istifasını götürüyordu. Hafta ortasında iki Bakanın kabineyi terketmesindenberi bu haber bekleniyordu. Zira müstafi Ticaret Bakanı Papaliguras'ın parlâmentodaki taraftarları, oayrıldıktan sonra Karamanlis'e güven oyu vermeyi reddedeceklerdi. Nitekim geçen Pazar akşamı yeni secim kanununun müstaceliyetle müzakeresi sırasında, muhalefetin talebi üzerine güven oyuna başvurulduğu zaman, Papaliguras'ı tutan on beş milletvekili aleyhte oy kullanıyorlardı. Azınlıkta kalan Millî . Radikal Partisi lideri Karamanlis için istifa etmekten başka çara kalmıyordu . Müstafi Başabakan istifasından sonra verdiği beyanatta, derhal yeni seçimlere gidilmesini tavsiye ediyordu. Günlük işleri tedvire memur sözde bir kabine teşkili veya daha başka konbinezonlar faydasızdı. Bu hususta son söz Kral Paul'e aitti. Kral, şimdiden parti liderleriyle müzakerelerine başlamıştı.

İki Yıllık Bilanço

Muhalefetin şiddetli tenkitlerine rağmen iki yıl süren Karamanlis Hükümeti, başarılı olmuştu. Bilhassa iktisadi bilanço parlaktı. Devamlı bir şekilde artan bir millî gelir, sağlam bir para, muvazeneli bir dış ticaret büyük bir, başarıydı. Az gelişmiş memleketlerin bir türlü bir koltuğa sığdıramadıkları hem kalkınma, hem istikrarı Karamanlis Hükümeti beraberce yürütmeye muvaffak olmuştu.

Abdülvahap Mercan
Gitti gider...

İşin dahası da vardı, enflasyonsuz kalkınma tam bir hürriyet havası i--inde gerçekleştirilmişti. Ama muhalifler buna rağmen memnun değildi. Bilhassa Karamanlis'in Batıya taraftar dış siyasetini tenkit ediyorlardı. NATO üsleri ve Kıbrıs muhalefetin istismar ettiği mevzular arasındaydı. Bu durumda Karamanlis'in yerini hafiften nötralizme kaçan ve Kıbrıs mevzuunda daha az mutedil bir Hükümetin alması muhtemeldi. Yunan Hükümeti üzerindeki nüfuzunu az bulan Makarios, Karamanlis'in istifasını memnuniyetle karşılayanlar arasındaydı. Yunanistanın iki senelik istikrarından sonra an'anevi siyasî kargaşalığa dönmesi muhtemel görünüyordu.

Irak

Kürkçü dükkânı

Bu haftanın ilk günü, Zorlunun tabiriyle "Türkiyenin gösterdiği muhabbete aynı ile mukabele eden" Irakın bir numaralı adamı, 16 ncı Nuri Said kabinesin kuruyordu. Son zamanlarda Sir Nurinin sık sık "Sıhhî Seyahatler" yapmasına ve dört ay istirahat edeceğini, söylemesine rağmen haber bir sürpriz değildi. Nuri Said, zaten Irakın fiili başbakanıydı. şimdi hem fiilî hem kanunî başbakanı oluyordu. Sir Nuri niçin sahne gerisindeki koltuğunu bırakıp ön plâna geçmişti? Bunun sebebi Krallar Federasyonu ve Birleşik Arap Cumhuriyeti arasında mücadelenin başlamasında aranmalıydı. Nasırın hücumları karşısında Irakın en kuvvetli adamı Krallar Federasyonunu bizzat savunacaktı. İhtiyatlı Nuri Said, savunma bakanlığım da üzerine almayı unutmamıştı.. Yeni Hükümet, Ali Cevdet ve Abdülvahap Mercan hükümetlerinin Nasıra karşı zahiren göstermeye çalıştıkları hafiften tebessümü herhalde terkedecekti. Birleşik Arap Cumhuriyetinin kuruluşunu tenkitten çekinmeyen yegâne Arap siyaset adamı Cemalinin Dışişleri Bakanlığına getirilmesi bunun deliliydi. Batıya açıkça taraftar bir siyasetin yürütülmesi muhtemeldi. Nasırın en çok resminin bulunduğu memleket olmasına rağmen, serbest basınsız ve hürriyetsiz Irak, Arap Cumhuriyetinin kolay kolay yenemiyeceği bir rakipti.

Ankara Hükümeti "daima sevdiği ve saydığı" sayın Nuri Said Paşanın iktidara gelmesinden tabii ki, son derece memnundu.

Orta Doğu

Modern Salâhaddin

Geçen haftanın sonlarında bir *gün* yeni Birleşik Arap' Cumhuriyetinin Başkanının siyah otomobili, halılarla kaplı yollardan geçtikten sonra eski bir camiin önünde durdu. Bu, yanında Salâhaddin Eyyubînin mezarı bulunan El Omayad camiiydi. Üç bin yıl evvel Romalıların inşa ettiği El Omayad, 1200 yıl evvel cami yapılmıştı; Nasır, imam tarafından karşılandı. İmam o gün, İran denizinden Atlantiğe kadar bütün Arapların dinlediği bir konuşma yaptı: "Bütün Arap dünyasının lideri, Allah seni takdis etsin" diyordu. "Birleşik Arap Cumhuriyetinin başında zaferden zafere koş. Bütün Arap halkı liderliğin için sana minnettardır ve Arap milletinin tek bayrak altında toplanacağı günü beklemektedir." Radyo başındaki milyonlarca Arap, imamın sözlerini sevinç tezâhürleriyle karşıladılar. Halkın çiçek yağmuru altında camiye gelen Nasırın ya-

Nasırın artistik bir pozu
Aşkın göz yaşları!

nında, bu müstesna gün için hasta yatağından kalkan sabık Suriye Cumhurbaşkanı Şükrü El Kuvvetti vardı.

Haçlıları zekâsı ve Kılıcıyla perişan eden Selâhaddinin türbesinin ziyareti son derece manidardı. Nasır, Aslan Yürekli Richard'ın galibinin mezarı önünde, "Arap Birliğinin tahakkuku için Büyük Salâhaddinin misalini takip edeceğine" and içti. Modern Salâhaddin diye anılan Nasır, bu yeminle hangi yolu seçtiğini gösteriyordu: Hakikaten usun müddet Nasırın, Atatürkü mü, yoksa Salâhaddini mi örnek alacağı münakaşa mevzuu olmuştu. Atatürk, komşularının topraklarına göz dikmeyen, sadece millî hudutlar içinde modern bir devlet kurmaya çalışan siyaseti temsil ediyordu. Salâhaddin İslâmiyetin şerefi için, dağınık Orta . Doğuyu kılıcı altında toplayan adamdı. Birleşik Arap Cumhuriyetinin Başkanı bu ikinci yolu seçiyordu. Arap halk kütlelerinin sevgilisi Nasır, Salâhaddin gibi Arap memleketlerini tek bir bayrağa kavuşturacaktı Şimdiden Krallar Federasyonuna kargı harbe girişmişti. "Emperyalistlerin Oyuncağı" Bağdat Paktına ve Iraka ateş püskürüyordu. Irak Başbakanı Abdülvahap Mercan, müdafaadaydı. Son radyo konuşmasında Nasırın hücuma geçmeden evvel Krallar Federasyonunu methettiğini söylüyordu. Nasırın lâfından medet ummak bile, modern Salâhaddinin kuvvetinin deliliydi. Bu kuvvet, halk kütlelerininı sevgisinden geliyordu. Nasır silâha başvurmadan kaleleri içerden fethetmeye çalışacaktı. Nitekim Mısırın hudut bölgesini işgal etmesinden korkan Sudana Nasır, müslüman kardeşlerine karsı asla silâh kullanmayacağını söylüyordu. Bütün ümidi, Sudanda Milli Birlik Lideri İsmail El Alizarinin iş başına gelmesiydi. Geçen haftanın ortasında Sudanda yapılan seçimlerde El Ahzari, 173 koltuğun 115 ini kazandığını, iddia ediyordu. Ama resmî neticeler henüz belli değildi. Bununla beraber hiç bir partinin tek başına ekseriyeti kazanamıyacağı sanılıyordu.

Orta - Doğudaki son, gelişmeler herhalde Birleşik Arap Cumhuriyetinin etrafında dönecekti. Krallar Federasyonunun, Nasırla aşık atamıyacağı şimdiden gözükmekteydi. Yemenin de illhakıyla yeni devlet üçüncü üyesini kazanıyordu.

Batının Askeri ve mali vesayeti altında bulunan Libyanın bile Nasırın cazibesine dayananıadığı söylenmekteydi.

İki ölçü

Gelecek haftanın ilk günü .Batı dünyasının üç Dışişleri Bakanı Lloyd. Dulles ve Pineau, Filipin Hühükümetinin baş şehri olan Manillada toplanacaklardı. NATO'yla mukayese edilince Bağdat Paktından farklı olmayan SEATO'nun yıllık Bakanlar Konseyinde hazır bulunmak zorunday dılar. Sekiz üyeli Paktın Dışişleri Bakanları, herhalde Uzak - Doğudaki son Rus sulh taarruzu üzerinde müzakereler .yapacaklardı. Ruslar Çinlilerle birlikte, yabancı askerlerin Koreyi terketmesini istiyorlardı. Sonra Endpnezya meselesi endişe verici bir safhaya girmişti. Orta . Doğu sultanlarına methiyeler yazan Dulles, "Endonezya hükümetini halkın büyük bir kısmının istemediğini" gazetecilere söyleyerek mutadı üzere büyük bir gaf yapmıştı. Fırsatı kaçırmayan Ruslar, Endonezya isyanını Amerikalıların teşvik ettiği fikrini yayıyorlardı. Halen Cava Hükümeti, Su. matrah asileri zorla yola getirmeye çalışıyordu. Bir zamanlar Amerikanın verdiği uçaklar asilere taraftar bir köyü bombalamıştı. Bununla beraber, Sokarnonun asıl güvendiği silâh, iktisadiydi. Sumatra iktisadi bir çember içine alınmıştı. Mücadele herhalde uzun sürecekti. Asî Hükümetin Başbakanlığa gelmesini istediği Hatta' nın Sokarnonun tarafını tutması, güdümlü demokrasinin mucidi Cumhurbaşkanı için muvaffakiyetti. Üç Dışişleri Bakanı, SEATO'ya dahil olmayan Kore ve Endonezyadaki durumu, Yeni Zellanda, Avustralya, Pakistan, Siyam, Filipin temsilcileriyle birlikte uzun uzun inceliyecekti. Ama üç dışişleri bakanı başbaşa kalır kalmaz Tunus meselesinin ortaya çıkacağı muhakkaktı. Tunus meselesinde resmî arabulucu, Amerika Dışişleri Bakan Yardımcısı Robert D. Murphy vazifesine başlamıştı. Tunuslular Cezayir meselesinin konuşulmasını istiyorlar, fakat Fransa buna asla yanaşmıyordu. Fransayâ göre sadece Tunus hududundaki hâdiseleri bahis konusu edilmeliydi. Murphy bakalım bu tezleri nasıl uzlaştırabilecekti? Fransız Dışişleri Bakanı Pineau, Murphy'nin ziyaretlerinin arifesinde, Amerikanın Orta - Doğu siyasetinin hatâlarla dolu olduğunu Senato kürsüsünden söylemekten çekinmemişti: Pineau'ya göre Bağdat Paktı bir hataydı. Süveyş seferini durdurmak, Tunusa silâh vermek keza yanlış hareketlerdi. Orta - Doğuda gaf üstüne gaf yaptığını söylediği Amerikanın arabuluculuğunu, Fransanın hangi haleti ruhiye içinde karşıladığını bu sözler gösteriyordu. Pineau, Dulles ve Lloyd a~rasında Uzak - Doğunun bir şehrinde

Hatta
Akılsız dost belâdır!

Dwight D. Eisenhower
Tatilsever

yapılan konuşmaların binbir derdi olan Yakın - Doğunun bu son derdinin halledilmesine yardim edeceği umulmaktaydı.

Amerika, söz dinlemezse Fransaya yapılan son 600 milyon dolarlık yardımı keseceğini saklamıyordu. Gaillard Hükümeti bu tehdit karşısında "makûl" davranmaya hazırdı. Ama generallerine bir türlü söz dinletemiyordu. Fransada hâlen bir değil, bir sürü hükümet vardı.

A.B.D

Bitmiyen tatiller

170 miyon Amerikalının, bazı hayal sukutlarına rağmen sevgilisi olan Eisenhower geçen hafta, memleketin en çak tenkit edilen adamıydı.. Ike'ın kusuru, tatili çok sevmesiydi. Cumhurbaşkanı, Şubat ayının mühim bir kısmını Maliye Bakanı Humprey'nin Georgia'daki malikânesinde istirahat etmekle geçirmişti. Sevgili Ike'ın golf veya avcılıkla geçen tatillerine alışılmıştı. Ama istirahatteki Ike, evvelce Dulles'la telefonda hergün uzun uzun konuşmayı asla unutmazdı. Bakanlar Washington ve Ike'ın çiftliği arasında mekik dokurlardı. Bu sefer Ike işleri iyice sermişe benziyordu. Sadece sabahları bir saat basın sekreteriyle çalışıyordu. Hususi sekreterini ise nadiren görüyordu. Beyaz Saraya telefonlar azalmıştı. Cumhurbaşkanının günleri yemek, içmek, uyku ve briçle geçiyordu; Halbuki doktorlar Ike'ın son derece sıhhatli olduğunu söylüyorlardı. Çok şükür sık sık tutulduğu nezleden de kurtulmuştu.

Amerikalılar, Amerikanın ve Hür Dünyanın akıbetini elinde tutan Adamın bu mevsimsiz ve sebepsiz rehavetini anlamıyorlardı. Belki sevgili Ike'larını herşeye rağmen mazur göreceklerdi. Üç ciddi 'hastalık geçiren Cumhurbaşkanının sık sık tatile gitmesine aldırmıyacaklardı. Ama Amerikadaki iktisadi gerileme, endişe verici bir safhaya girmişti. Amerikalılar 1929 buhranının kâbusu içinde yaşamaktaydılar, İşsiz sayası beş milyona yaklaşıyordu. Böyle bir anda Cumhurbaşkanı, Beyaz Sarayda vazifesi başında bulunmalıydı.

Eisenhower'i beş senedir asla tenkit etmeyen meşhur Time mecmuası bile bu sefer Cumhurbaşkanının münekkitleri arasındaydı. Gaiplere karışan sevgili Ike hakkında zâlim Time şu cümleyi kullanıyordu: "Cumhurbaşkanı iş başına geldiği tarihten" beri onun hakkındaki en mühim haber, hiç bir haberin olmayışıdır...."

Küba

Kaçırılan Otomobil Yarışçısı

Geçen hafta otomobil yarışlarım pek seven Küba halkı, dünyanın en meşhur yarışçısı Arjantinli Manuel Fangio'yu göremedikleri için. üzüntü içindeydiler. Fangio'yu kaçmaktan meneden, diktatör Batista'ya karşı amansız bir mücadeleye girişen hürriyet mücahitti dünkü Üniversite talebesi Fidel Castro'ydu Kübanın hürriyet mücadelesini dünya halk efkârına duyurmak için istemiye istemiye Fangio'yu kaçırmıştı. Diktatör Batistadan nefret eden Kübalılar, dünya şampiyonunu seyretmelerine mâni olan Castro'yu kolayca affettiler. Zaten Fangio da 24 saat sonra serbest bırakılıyordu.

Castro 1947den beri hürriyet için dövüşüyordu. 1947 de Dominik Cumhuriyetini hâlâ parmağında oynatan diktatör Trujillo'ya karşı dövüşmüştü. 1952 de Küba seçimlerinde adaydı. Ama sekiz senelik sürgünden dönen Batista seçimleri feshetmiş ve yeniden iktidara geçmişti. Castro 1953'de Santiago kışlasına hücum ediyordu. Hücum netice vermedi ve genç lider Meksikaya sığındı. Orada minnacık bir ordu hazırladı. 1956 yılında emrinde 82 adam vardı. Şövalye ruhlu Castro'nun tepeden tırnağa kadar silâhlı Batista'ya karsı harekete geçmesi için bu kadarı kâfiydi. Otuz Kasımda Oriente eyaletine geleceğim bildiriyor ve halkı isyana davet ediyordu. Oriente halkı hakikaten ayaklandı, ama fırtına yüzünden Castro'nun 82 kişilik ordusunun 70 i uçakların mitralyöz ateşi altında can verdi. Hürriyete susayan genç lider yılmadı, mücadeleye devam etti. Bugün minnacık ordudan geri kalan 12 kişiye bin kişi daha katılmıştı. Diktatör Batista, ele avuca sığmayan Castro ve adamlarım bir türlü yakalıyamıyordu. Halkın sevgilisi eski üniversite talebesinin cephesi gittikçe kuvvetleniyordu. Diktatör son çâre olarak serbest seçimler yapacağım ilân etmişti. Tabu bu seçim hikâyesinin ciddiyetine bir kişi hariç kimse inanmıyordu. Castro mücadeleye devam edecekti. Bu tek kişi, Amerikanın Küba elçisiydi. Şekerkamışı tarlalarına, ticaret ve sanayie Amerikalıların hakim olduğu Kübada, Amerikan elçisi, Batista'nın dürüst seçimler yapacağını söylüyordu. New York Times bile hüsnüniyet sahibi bu sefirin safdilliğini ayıplamadan edemiyordu. Kübada belki pek yakında, Amerikan sefirinin hakikaten beğeneceği serbest seçimler yapılacaktı. Ama bunun için daha evvel Batista deyrilmeliydi

İngiltere

Domates yağmuru

Geçen hafta St. Andrew's Hall'un platformunda yer almış olan siyah cübbeli, ak saçlı akademisyenler hayatlarının en büyük muharebesini yaşadılar. O gün meşhur siyaset adamı R, A. Butler'e Glasgow Üniversitesi rektörlüğü veriliyordu. Güzide akademisyenler merasim için platformda toplanmışlardı. Üniversitenin 2 bin talebesi merasimde hazırdı. İngilterenin ciddi talebeleri, sanki Brezilyada bir futbol maçına gidiyorlarmış gibi tedarikli gelmişlerdi. Muhterem profesörler ve misafirler platformda yerlerini alır almaz, talebeler hücum borusuna çaldılar. Çürük domates, yumurta, un paketleri, tuvalet kâğıtları yağdıran mitralyözler çalışmaya başladı. İnsafsız mit-

Yarışçı Fangio
Asilerin oyunu

ralyözler, platformun aksaçlı sakinlerine 35 dakika cehennem hayatı yaşattılar. Yaralıların sayısı yüksekti Bir çürük yumurta Glasgow sera meclisi Üyelerinden birinin yüzünü bulmuştu. Bir gazete fotoğrafçısının hissesine bir kabak düşmüştü. Yangın söndürme aletiyle ihtiyar misafirlerin hararetini teskine çalışan bir talebeyle güreş tutan bir üniversite hocasının gözlükleri kırılmıştı. İngilterede gözlük sıkıntısı olmadığına göre sayın hoca bu elim zayiattan pek tasalanmışa benzemiyordu. Başbakan Yardımcısı ve İçişleri Bakanı Butler muharebeye rağmen, İngilterenin büyüklüğünden bahseden nutkunu vermeye çalıştı. Zil sesleri, ıslıklar ve yangın söndürme aletinin gürültüsü arasında Butler'in ne söylediği pek anlaşılmadı. Ufak isabetlere kahramanca göğüs geren siyaset adamı da nihayet yüzüne inen bir un paketiyle muharebe dışı kılınıyordu. Butler'in siyah cübbesinin Beşiktaş Sormasına benzediğini gören Üniversite rektörü acele millî marşı çaldırdı. Ve biraz sonra güzide misafirler mağlubiyeti kabullenerek platformu tahliye ettiler.

Kabahat kimin

Güzide akademisyenler öfke içindeydiler. Şakaya tahammüle hazırdılar. Fakat talebeler şaka hududunu aşmışlardı. Glasgow Üniversitesinde 60 yıllık bir mazisi olan Profesör A. M. Boase, şimdiye kadar böyle müthiş bir muharebeye şahit olmadığını söylüyordu. Tecrübeli Profesör, zaten toplantıya gelmiyecekti ama, Butler'a olan hürmetini izhar etmek için başına gelecekleri bile bile platformundaki yerini almıştı. Herşeye rağmen, merasimi vaktinden evvel durdurduğu için Rektör Sir Hector Hetherington'a çatıyordu. Butler gibi yüzünü bir un paketinin beyazlattırdığı Mrs. Alice Cullen, talebelerin inkişaf etmemiş çocuklar olduğunu, söylüyordu. Yaptıklarında ne zekâ, ne zarafet vardı. Bölgenin en büyük hakimi Bailie John Blackwood: "Yarın bunlar bizi idare edecek, Allah yardımcımla olsun" diyordu Kendisini hadiselerden Araz mesul hisseden Rektör, ne diyeceğini şaşırmıştı. Kabahati gazetecilere yükliyerek belki de hayatıma en büyük gafım yaptı. Muhterem Rektör gazetecilere "Defolun" diyordu. "Olan bitenden kısmen mesulsünüz. Siz olmasaydınız hiçbir hadise çıkmıyacaktı." Rektör tabii ki gazetecilerden lâzım gelen cevabı aldı. Herhalde bundan sonra uluorta gazetecilere yüklenmeye pek cesaret ede* miyecekti.

Gençlerin aşırı coşkunluğunu soğukkanlılıkla karşılayan tek adam, Butler'di. Yüzündeki ve elbisesindeki unları temizlerken, bir sportmen edasıyla "Hadise beni üzmedi. Ben zaten Avam Kamarasındaki kargaşalıklara alışığım" diyordu.

Kichard Butler
İyisi kurşun değil domates atmaktır

İstifaya davet

Geçen hafta, T. B. M. M. ride dış siyasetimiz münakaşa mevzuu olurken,, Parlâmentoların en- eskisinde de İngilterenin dış siyaseti hararetle tenkit edilmekteydi. O gün Dışişleri Bakam Selwyn Lloyd hayatının en güç imtihanını geçirdi. Gazetelerdeki tefsirlere bakılırsa, Lloyd sınıfım geçemedi. Muhafazakâr Bakanların aleyhine yazmayı hiç sevmiyen aristokrat Times bile, Dışişleri Bakanının "hayatının en beceriksiz nutku" nu verdiğini- söylüyordu. Münakaşa mevzuu, yüksek kademedeki Doğu - Batı konuşmalarıydı. Kürsüde Lloyd vardı. Belli başlı dünya meseleleri hakkında Hükümetin görüşünü açıklıyordu. İlk fırtına İsrailin hudutlarının tesbiti vesilesiyle koptu. Lloyd, Edenin 1955 teki beyanatına dayanarak İsrailin hudutlarının 1947 de Birleşmiş Milletlerin çizdiği hudutlarla şimdiki hudutları arasında bir yerde olmasını arzu ettiğini söylüyordu. Bu, İsrailin bir kısım topraklarını kaybetmesi demekti. Lloyd yine de insaflıydı. Zira Nuri Saidden sonra Menderes, İsraile 1947 Birleşmiş Milletler hudutlarını münasip görüyordu. Lloyd'un teklifi, diktatörlerin ve sultanların saltanat sürdüğü bölgedeki yegâne demokrat memleketin müdafii muhalefeti kızdırdı. 242 kişinin hep bir ağızdan "Ooo, oooo!" diye bağırdıkları işitiliyordu. Hüsranları zafer yapan Zorlunun aksine, İngiliz muhalifleri Arap devletlerinin hatırı için "İsrailin kurban edilebileceği" ihtimalini, biliyorlar , ve bunun için protesto seslerim yükseltiyorlardı. Asıl fırtına, Doğu . Batı münasebetleri konuşulurken koptu. Lloyd, Orta Avrupada atom silâhlarından tecrid edilmiş bir bölgenin tesisim şüpheyle karşıladığını söylediği zaman "Oooo.. oooo" nidaları son derece arttı. Hele Dışişleri Bakanının, Doğuyla yapılacak müzakereler hakkında İngilterenin görüşüne dair tek kelime söylemeyi reddetmesi bardağı taşırdı. Bu cins meselelerde "halkı ve muhalefeti aydınlatmak asla bahis konusu olamaz" diyen Lloyd, herhalde kendi idam fermanını imzalıyordu. Bir İngiliz bakanının ağzından böyle lâflar, belki de ilk defa işitiliyordu. Hükümetin Avam Kamarasını aydınlatmaktan kaçındığı zamanlar çok olmuştu. Ama hiçbir bakan bunu açıkça söylemeye cesaret edememişti: Bir bakanın çok çok yapacağı yuvarlak lâfların arkasına sığınmaktı. Başbakan MacMillan tehlikeyi-derhal sezdi.. Hemen kürsüye çıktı. Havayı yatıştırmaya çalıştı. Ama ertesi gün bütün basın, Lloyd'un yakında istifa edeceğini yazıyordu. MacMillan'in mecburen Bakanını savunmasını kimse ciddiye almıyordu. Avam Kamarasını ve halk efkârını istihfaf eden Lloyd gidecekti. Hüsranları zafer yapan görülmemiş hatip Zorlu, yazın Londradaki Bağdat Paktı toplantısına gittiği zaman, Lloyd'un yerine muhtemelen Butler'in elini sıkmak zorunda kalacaktı.

Harold MacMillan
"Biz gidiciyiz!"

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Kalkınma

Demagoji örnekleri

Geçen haftanın ortasında Sim Atalay ve 70 arkadaşının verdiği bir önerge, D. P. saflarında görülmemiş bir asabiyet yaratıyordu. İstanbul Belediyesine 20 milyon, lira yardım faslı konuşulurken Atalay ve arkadaşları Doğu illeri için de 120 milyon liralık bir ödenek ayrılmasını istemişlerdi. Doğu Anadolu, Batıya nazaran son derece geride kalmıştı. 1948 den sonraki iktisadî gelişme, Türkiyenin batısında kendisini göstermiş ve vatan sathının iki yarısı arasındaki mesafe daha da açılmıştı. Gerçi Cumhuriyetin ilk yıllarından beri Doğunun kalkınmasına ehemmiyet verilmişti. Ama netice değişmemişti. Doğu ve Batı arasında gittikçe artan bir uçurum yardı. Doğuda serpiştirilmiş bir kaç fabrika ve Bayındırlık Bakam İlerinin bahsettiği 1 milyarlık yol, bu manzarayı değiştirmiyordu. Bunu görebilmek için Türkiyenin sanayi haritasına bakmak kâfiydi. 1950 deri sonra hızla gelişen hususi sektör tamir, Adana ve İstanbul civarında toplanmıştı. Doğuda müteşebbis çıkmıyordu. Memleketimizde bölgeler için bir muhasebe sistemi kurulsa, bu fark bütün çıplaklığıyla görülecekti. Devletin bu hale mutlaka bir çare bulması lâzımdı. İleri Avrupa memleketlerinde bile bölgeler arasında iktisadî bakımdan farklar mevcuttu. Ama bu farkların giderilmesine . çalışılıyordu. Güney İtalyanm kalkınması için devletin müdahalesi bunun en meşhur misaliydi. Bu bölge için bir amme müessesesi kurulmuş ve iktisatçıların, istatistikçi lerin, ziraatcilerin, sosyologların elele vermesi sayesinde bölgenin plânlı bir şekilde kalkınmasına girişilmişti, İngiltere, kronik işsizliğin hüküm sürdüğü bölgeler için hususî kalkınma programları tatbike koymuştu. Fransa keza memleketin güney kısmını nasıl kalkındıracağını düşünüyordu. Birleşmiş Milletlerin iktisadî komisyonu bu mesele ile yakından ilgilenmiş, bölge kalkınması hakkında kitaplar neşretmişti. Hattâ Türkiyede de Siyasal Bilgiler Fakültesinin İskân ve Şehircilik Enstitüsü bölgecilik hakkında, birçok yüksek memurun katıldığı bir seri konferans tertiplemişti. Konferansta Türkiyenin Doğu ve Batısı arasındaki fark belirtilmiş, çareler aranmıştı. Bir Amerikalı mütehassıs da T.V.A. idaresinin Birleşik Devletlerin güney kısmının kalkındırılmasında oynadığı rolü uzun uzun anlatmıştı.

Bu bir sürü misal, devletin geri kalmış bölgelere karşı hususi bir alâka göstermesinin zaruretini ortaya Koyuyordu. B. M. M. nin ağır başlı simalarından Ferit Melen bu hakikati her türlü demagojiden uzak bir şekilde ileri sürdü:'Doğuda sermaye terakümü yoktu, hususi teşebbüs gelişmemişti. Devletin ayıracağı bir fon, hususi teşebbüse yardım ederek iktisadi gelişmeyi teşvik etmeliydi.

Fakat siz miydiniz bunu söyliyen? İktisadi zaruretlerin emrettiği bu makul teklif, İktidarı son derece sinirlendirdi. Demagojiye olan zaafını her zaman yenemeyen Atalay "meseccel demagog" lukla suçlandırılıyordu. Bizzat Başbakan. "Şark garp yok, memleket var" diyordu. Memleketin sağı solu arasında tefrik yapılamazdı. İktidarın iftirakcılık ithamlarına maruz kalacağım bilen Atalay, Ağrı Milletvekili Celâl Yardımcının Doğu Anadoluya hususi bir itina göstermenin iftirakcılıkla alâkası bulunmadığım söyliyen sözlerini hatırlattıysa da buna kimse aldırmadı. Orkestra şefinin işaretine çok hassas, olan Zafer, bando ve müzikasını seferber etmekte gecikmedi; İktidarı siyasî rüşvetler vermekle itham eden Muhalefetin "Müstakil bir kalkınma plânı" teklifi siyasi rüşvetin de ötesinde bir "siyasî tahrik" numunesi değil miydi? "Rejyonalizm bambaşka bir şekilde tahrik edilerek ona, iştirakçiliğin aşısı vuruunuş olmuyor muydu?"

Ferit Melen
Balık yağı içer misiniz ?

Makûl bir teklifin büyük hiddetlere yol açması doğrusu garipti. Biri gürbüz, biri cılız iki çocuğa sahip olan baba, sadece sıhhatsiz çocuğuna balık yağı içirtirse evlâtları arasında tefrik yapmakla mı suçlandırılacaktı? Doğunun balık yağına olan ihtiyacı muhakkaktı. Bu sıhhî menle bir demagoji mevzuu yapılmamalıydı". Seçimler arefesinde Karşı ziyaret eden Başbakan;, bu hudut şehrini ihmal ettiğini Karsın Muhalif milletvekille'rinden teşvik görmemesinin bu ihmâlin sebeblerinden biri olduğunu, bundan sonra Karsla daha fazla ilgileneceğini söylemişti. İşte Karsın ateşli milletvekili Atalay, sadece seçim çevresini değil, bütün Doğuyu kaplayan müspet bir fikirle ortaya çıkıyordu. Bu fikri benimsemenin tam zamanıydı. Ama verilen cevap sadece asabi bir "Sark Garp yok»' memleket var" oluyordu.

İktidarın asabiyeti herhalde seçim neticeleriyle ilgiliydi. C.H.P. daha çok Doğuda, D. P. ise Batıda muvaffakiyet kazanmıştı. İktidar Atalayın teklifini, Doğu illerindeki seçmenlerin takdirini kazanmak için yapılmış siyasi bir manevra olarak karşılıyordu. Bir siyaset adamının teklifinde siyasi endişeler elbette az çok rol oynıyacaktı. Ama Doğunun kalkınması gibi hayati bir memleket meselesi, tamamiyle siyasi gözlükler arkasından görülmemeliydi. Doğu illerinde gerileyen D.P. nin siyasi menfaatleri de zaten bunu gerektirmiyor muydu?

Rakam fantezileri

Geçen hafta, bir istatistikçi olmayan Turhan Feyzioğlu, istatistiklere en katmerli yalan diyen meşhur İngiliz devlet adamı Disraeli'ye içinden hak vermeden edemedi. Zavallı istatistiklere neler söyletmiyorlardı ki.. Kabahat, tabiî rakamların değil, o rakamları kullananlarındı. Meselâ Maliye Bakam 1923-50 yılları arasında yapılan ilkokul sayısını 27 ye bölerek ortalama 298, şimdi ise 1132 okul yapıldığım söylüyordu. Polatkan altı asırlık Osmanlı İmparatorluğunu da hesaba katsaydı herhalde daha çok hoşuna giden minnacık bir rakam bulacaktı. İktidarın verdiği rakam 27 yıllık ortalama, realiteyi göstermek şöyle dursun, onu tahrif de ediyordu. 27 yılın hangi şartlar altında geçtiğini hesaba katmak zaruri idi. Vatan bir dünya harbi ile İstiklâl Savaşından sonra ele alınmıştı. Sonra bir büyük iktisadî buhran gelmiş, onun dünyayı kasıp kavuran tesirleri silinmeden İkinci Dünya Harbi yaşanmıştı. Bu sebeble, ortalamadan, belki de hiç ilkokul inşa edilmiyen anormal yıllar çıkartılmalıya. Mukayese, C.H.P. iktidarının son yıllarında elde ettiği neticelere göre yapılmalıydı. Zira D.P. İktidarı sekiz yıldır normal değil, hatta sürnormal şartlar altında çalışmaktaydı. Ama böylesine bir mukayese tabii ki İktidarın işine gelmiyordu. Zira ilkokul davası en çok ihmal edilen mevzular arasındaydı. C. H. P. İktidarı bıraktığı zaman yılda 1750 ilkokul yapılıyordu. Halbuki 1950 den beri yılda ancak 1132 okul inşâ edilmekteydi. Hele 1958 'bütçesine konan tahsisatla ancak 550 okul yapılabilecekti. Okul

inşasında net bir gerileme vardı. Bunu rakam oyunlarıyla örtmek mümkündü. Ama okul çağındaki çocukların yarısının okuyup yazına bilmediği hakikati acaba nasıl gizlenecekti?

Ticaret

Et meselesi

Bütçe müzakerelerinin en çok rağbet gören mevzuu et meselesiydi. Bütün yolların Romaya çıkması gibi, rejim buhranından, Basın hürriyetinden, adli teminattan. Üniversite muhtariyetinden bahseden siyasi nutuklar dönüp dolaşıp et çıkmazına geliyordu. Et yoktu ve kuyruklar git. tikçe uzuyordu. İktidar et kıtlığını mazur göstermek için istihlâkteki muazzam artışı ispat etmeye azim liydi. İstihlâkin 860 bin tona çıktığını göstermek için, meşhur Atamanın ve Et Balık Kurumu Umum Müdürü 'Ekrem Barlasın gayretleriyle orijinal hesaplar yapılıyordu: Muhalefetin elinde en son 1956 yılının istatistikleri - vardı. İktidar tabii ki münekkitlerinin meçhulü 1957 istatistiklerini kullanıyordu. Sonra verilen rakamlara keçi, manda, deve, domuz eti istihlâki de dahil edilmişti. Eldeki resmi rakamlar sadece belediye mezbahalarında yapılan et istihsalini gösteriyordu. Memleket istihsalini bulmak için bu rakamı iki ite çarpmak lâzımdı. İşte 360 bin rakamı böyle bulunuyordu.

Bu rakam kalabalığı arasında vatandaşların et meselesinin iç yüzünü görmeleri son derece zorlaşmıştı. Ger. çi vatandaşlar istatistik oyunlarından çok, kasap vitrinlerinin dolu olup olmamasıyla ilgileniyorlardı. Bu bakımdan ekseriya elleri boş dönen kuyruk. çular çoktan hükümlerini vermişlerdi. Ama et meselesinin iç yüzünü bilmekte yine de fayda vardı. AKİS, 105. sayısında bu mevzuun bütün veçhelerini bir sayfalık bir yazıya sığdırmaya çalışmıştı. 1950 . 56 yılları ara. sında et istihlâki 'hakikaten artmıştı. Sığır, dana, koyun. kuzu eti istihsalinde % 64 nisbetinde bir çoğalma vardı. Bu devrede nüfusun % 20 kadar yükseldiği kabul edilirse adam başına et istihlâki fazlalaşmıştı. 1956 yılında Türkiyede 1950 ye nazaran biraz daha fazla et yeniyordu. İstihlâk artısında nüfus artışı ve şehirleşme başlıca rolü oynuyordu. Köyde nadir et yiyenler, şehirde işçi oldukları zaman bütün şehirliler gibi et yemeye başlıyorlardı. Büyük şehirlerde nüfus, dolayısiyle istihlâk artışına iaşe sisteminin ayak uyduramaması yüzünden yoklar ve kuyruklar baş göstermeye başlamıştı. O halde yapılacak iş et istihsalini daha fazla arttırmaktı: Fakat bu maalesef mümkün değildi. Zira hayvancılık, ziraatı kalkındırmakla, övünen p. P. iktidarının en çok ihmâl ettiği mevzulardan biriydi. 1050-1956 yılları arasında hayvan sayısındaki artış koyun için % 21, sığır için ise % 14 tü. Yani hayvan sayısı nüfustan bile yavaş artıyordu. Kasaplık* hayvanların et randımanları yükselmediğine göre, et sıkıntısı daha uzun yıllar devam etmeye namzetti. İşte meselenin esâsı bu noktadaydı. Siyasi mülâhazalara D. P. iktidarından çok daha az yer veren bir hükümet mazeret istatistikleri yerine herhalde şu lâflarla ortaya çıkacaktı: "Hayvancılık şimdiye kadar ihmal edildi. Bu mesele üzerinde ciddi şekilde durulacak hayvancılığı geliştirmek için Amerikalı mütehassısların defalarca söyledikleri tedbirler vakit geçirmeden alınacaktır. Ama et menbaının birden bire gürbüzleşmesini beklememelidir. Bu, uzun yıllara bağlı bir iştir. Kısa vadede ticaret kanallarım İslah etmek ve dışarıdan et getirtmekten başka çare yoktur." Bu açık itiraf karsısında, Muhalefetin de et demagojisinden vazgeçip, daha yapı-ı olmaya çalışması belki de mümkündü.

Sırrı Atalay
Kâbeyi taşladı

HERKES

OKUYOR

Dış Yardım

İtalyaya yardım

Geçen hafta sanki Başbakan Menderesi tekzip edermişcesine Dünya Bankası İtalyaya, kurulduğundan beri beşinci defa olarak yardım yapıyordu. Başbakan daha bir halta evvel Meclis kürsüsünden Bankadan yeni kredi alamamamızın sebebinin Kasım Gülekin iddia ettiği gibi Bankayla aramızdaki ihtilâftan ileri gelmediğini söylemişti. Resmi vesikalara dayanarak Banka ile olan dosyamızın normal şekilde kapandığım göstermeye çalışmıştı. Yani Dünya Bankasından temin edebileceğimiz bütün im kânlar kullanılmıştı. O halde Banka ile bir ihtilâf bahis mevzuu edilemez di. Bütün bunlar çok güzeldi ama, daha bu sözler unutulmadan İtalyaya yapılan yeni yardıma ne buyrulurdu? Dünya Bankasının sağlam projelerle karşısına çıkan İtalyaya cömertçe 75 milyon dolar daha vermesini nasıl izah etmeliydi? Ayni yardım pek âlâ Türkiyeye de yanılabilirdi. Ama bunun için "dosya kapandı" denecek yerde, sağlam projelerle ortaya çıkmak ve enflâsyonla ciddi şekilde mücadeleye hazır olmak lâzımdı.

Askeri yardıma ne buyurman?

Amerikada Türkiyenin iktisadi yar. dımı kullanış şekli şimdiye kadar çok tenkit edilmişti. Geçen hafta ilk defa olarak, askeri yardim da şikâyet mevzuu oluyordu. Amerikan ordusu teftiş heyeti başkam Campell, yabancı memleketlerde asken yardımın sarfediliş şekilleri hakkında yaptığı uzun bir tetkik gezisinden sonra, temsilciler Meclisi Dış Münasebetler Komisyonuna edindiği acı intibaları anlatmıştı. Türkiye de tenkid edilen memleketler arasındaydı. Kılı kırk yaran müfettiş Campell, Türk Ordusuna verilen tahsisatın askeri ihtiyaçlardan ziyade bando aletleri, güneş gözlükleri gibi lüzumsuz işlerde harcandığım söylüyordu. İşin daha fenası petrol, makina yağı stoklan ve yedek parça ihtiyacı hakikate uymıyacak bir şekilde plansızlık içinde düzenlenmişti. "Yedek parça ve stok eksikliği yüzünden Türk ordusu kendinden beklenen vazifeyi lâyıkıyla yapamıyacak" bir durumdaydı.

Şu plansızlık lâfından da artık bıkkınlık gelmişti. Herkes bir - plân lâfı tutturmuş gidiyordu. Kötü diller şimdi de. Ordu ihtiyaçlarının plansızlık içinde bulunduğundan bahsediyordu. Yo, bu kadarı fazlaydı! Anlaşılan, Muhalefete olduğu gibi, müfettiş Campell'e de plansızlığın faziletleri hakkında.bir ders vermek lâzımdı.

K İ T A P L A R

VAR OLMAK

(İlhan Tarusun romanı. Varlık Yayınları, sayı 542, Büyük Cep kitap, lan serisi 56, İstanbul Ekin Basımevi, 1957,179 sayfa 200 kuruş)

İlhan Tarus, günümüzün pek çok edebiyatçısı gibi edebiyata ilk önce hikâye ile girip, zamanla romana dönen sanatçılardan biri. Edebiyatımızda yabana atılamayacak bir adı var, sanatının da bir hayli emeklisi. Tarus hayli kitap yayınlamış, bu kitaplarının lehinde ve aleyhinde pek çok lâf edilmiş bir yazar. Bu güne kadar Tarusun hikâyelerinde olsun, ufak tefek roman denemelerinde olsun en çok tenkit edilen tarafı realizminin kuruluğu olmuştu. Bir "Yeşilkaya Savası" adlı romanında bu kurulduktan biraz kurtulduğu söylenirdi. Hikâyelerinin üslûbunu ise hemen herkes pek katı bulmakta müttefikti. Yıllar yılı, muhtelif sanat cereyanları içinde, bilinen adına, okunan kitaplarına rağmen İlhan Tarus birinci sınıf sanatkâr olarak tanınmamıştı. Belki bunda münekkitlerin de kabahati vardı ama, her halde gene de kabahatin- büyüğü sanatçıda, idi. Üstelik sanat ve sanatçı muhitlerinde de pek dost edinmesini bilmemesi Tarusu daha ziyade içme kapanık bir sanatkâr olarak kalmağa mahkûm ediyordu. Tarusun bu güne kadar yazdığı eserleri redde kimse cesaret edememişti ama bu eserlerin elinden tutan da olmamıştı,

Geçen yılın son günlerinde Varlık yayınları arasında yer alan "Var olmak", piyasaya çıktığında Tarusun hemen bütün kitaplarında olduğu gibi- bir türlü gereken ilgiyi bulamadı. "Var olmak" adeta sessiz sedasız bir boykota uğramıştı. Aradan aylar geçtikten sonra bile bu kitaptan ancak ve ancak Ur iki yerde bahsedildi. Halbuki "Var olmak" eğer üzerine dikkatle eğilinir de okunursa hemen görülebilirdi ki son yıllarda devamlı bir kıpırdanış ve hamle içinde olan Türk romanının en dörtbaşı mamur eserlerden biridir. Tarus ise, bu romanı ile hem son. günlerin hem de kendi edebî hayatının en güzel eserini vermiştir. Ama dediğimiz gibi, nedense bunu kimse belirtmeğe yanaşmadı.

Tarus, "Var Olmakta memleketimiz için mevzulardan en güzelini seç. mlş. Millî Mücadeleyi, daha doğrusu Milli Mücadeleyi değil de ondan evvelki ük kıpırdamaları ele almış. Mütareke yıllarında Marmara Denizi kıyısında bir küçük kasaba ve bu kasabanın ihsanları, yenilmiş, perişan olmuş bir İmparatorluğun cesedi üzerinde yeni yeni doğmağa başlayan bir ruhun ilk emarelerim anlatıyor. Zaten romanım, "Kurtuluş Savaşının unutulmaz şehitlerine" ithaf etmiş.

Tarus, "Var olmak'ta zemin ve zamanı gayet açık olarak tasrih etmiş. Yıl 1919dur. Zemin ise Marmara denizi kıyısında, limanı Karabiga olan ufacık ve şirin bir kaza Biga. Ahalinin başlıca geçim kaynağı tütün. Dolayısı ile Biga hareketli ve canlı bir ticaret merkezidir de. Tarihi hâdiselere de tetabuk eyleyen romanın kahramanlarının gerçekten yaşamış kişiler olup olmadığım bulup çıkarmak son derece zor. Ama romanı okuyan, rahatça iddia edebilir ki İlhan .Tarus bu tipleri yüzde yüz ger--ek kişiler arasından seçmiştir. Kitap öylesine inandırıcı bir hava içinde yazılmış. Bütün eser baştan aşağı okunduğunda bir an bile "bu da olur mu?" diye bir sual insanın aklına gelmiyor. Her şey öylesine tabii, öylesine ince düşünülmüş, veya iyi tesbit edilmiş.

İlhan Tarus
Bütün mesele "var olmak"ta

Romanın kısaca hikâyesi şu: Mütareke imzalanmış ve İstanbul Hükümeti tam bir atalete düşmüştür. Memleketin her bir köşesinden ayrı ayrı ses gelmektedir. Ancak Biga gibi nisbeten hükümet merkezine yakın çevrelerde zahiri bir itaat kalmıştır. Maamafih gene de pek dışarıya vurulmamakla beraber alttan alta bir kaynaşma hüküm sürmekte ve Bigadaki hükümet ileri gelenleri bu kargaşalığı yatıştırabilmek için çırpınıp durmaktadırlar. Ancak bütün bu çabalamalar boşunadır. Zira mütarekeyi imzalayan hükümet, kendi idam hükmünü de eliyle imzalamıştır. Bigada hakini olan yeni kuvvetler vardır. İşin kötü tarafı, bu kuvvetlerin herbiri kendi başına buyruk hareket etmek iddiasında olup hepsi bir başka tarafa çekmektedir. Yıllardan beri Bigada yarı sürgün hayatı yaşayan, ama gene de astığı astık, kestiği kestik bir Abdülhamit paşası olan Arnavut Anzavur Paşa, sözüm ona hilâfet adına zulmünü devam ettirip gitmektedir. Dağa çıkmış kanlı bir şaki olan Kara Hasan da şehre hiç olmazsa manevi bakımdan korkunç bir baskı yapmaktadır. Hiç kimse canım, malım, ırzını emniyette saymamakta ve endişeli günler geçirmektedir. Bu arada şehirde bir başka insan Beji Müdürü Hamdi Bey adında bir zat ağır başlı şahsiyeti, son derece otoriter mizacı, emri altında bulunan Silâhlı gümrük kolcuları sayesinde büyük bir kuvvet teşkil edip,, çökmüş imparatorluk, baş kaldırmış eşkiya, hilâfet adına türlü melanet çeviren Anzavur Paşaya karşı millî mücadelenin ilk çekirdeklerinden birini teşkil etmektedir. Millî Mücadele tarihimizde Karakol teşkilâtı diye anılan ilk şuurlu mücadeleciler safında yer alan Hamdi Bey yavaş yavaş duruma hakim olmakta ve etrafındaki insanları teşkilatlandıracak mücadele bayrağını dalgalandırmaktadır. Ancak bu arada Romancı, Hamdi Beyi bütün insanî zaaflardan sıyrılmış ideal bir insan kılığına büründürmek hatasına düşmemiş. Son derece büyük bir ustalıkla Hamdi Beyin insanî zaaflarım, şahsî kaprislerini de ele almış. Romancı "Var olmak"ta Kurtuluş Savaşının ilk günlerindeki mücadeleyi ve keşmekeşi bütün cepheleriyle gözler önüne sermek için, o karanlık günlerin hâdiselerine mümkün olduğu kadar tarafsız bir şekilde zaviyelerden bakmış. Zaten romandaki en büyük başarısı da buradan geliyor. Tam bir umutsuzluk içinde kıvranan memleketin bozulmuş düzeni içinde, birleşmenin şart olduğu günlerde dağılmaların ve şahsî menfaat hırslarının yıkıcı tesirleri öyle ukalâca nutuklar halinde değil son derece yumuşak bir üslûpla anlatmış. BU. yük kurtarıcı Atatürkün memleketi nasıl bir' uçurumun dibinden çekip çıkardığı bu sayede daha iyi bir şekilde dile getirilmiş. Tarus romanında gerçi hiç Atatürkten bahsetmemiş ama, bunu.romanı bitirip bir kenara koyduğumuz zaman kolayca çıkarabiliyoruz.

Tarusun son derece başarılı olan bu romanı okuyucuda ister istemez bu romanın daha da devam etmesini, hiç değilse tarihî hâdiseler içindeki akışın ikinci, üçüncü elitler halinde yerilmesi arzusunu duyuyor. Yeni Türk romanına da, daha çok ümit bağlanmasına yol açıyor.

Ç A L I Ş M A

Gemi adamları

Biz ve Gana

Geçen haftanın başında İstanbul Bölge Çalışma Müdürlüğü, gemi adamları için tesbit edilen asgari ücretleri ilân ediyordu. İlân edilen listeye göre gemilerdeki makina personeline 150, güverte ve kamara personeline ise 125 lira asgari ücret kabul edilmişti. Tâyin edilen bu asgari ücretleri dudaklarında acı bir tebessümle karşılayan pek çok gemi adamı, çok değil, daha bun. dan bir ay Önce B.M.M. de bir sözlü soruya cevap verirken, memleketimizdeki asgari ücretlerin düşük olmadığını, o kendisine has canhıraş sesiyle haykıran Çalışma Bakanı Hayrettin Erkmeni hatırladılar. Doğruydu. Elhak memleketimizde asgari ücretler hiç de düşük değildi. Bir lostromo, bir tayfa kışın dondurucu ayazında,' denizin azgın dalgaları üstünde ecel terleri dökerek canla başla çalışacak, bazan aylarca evinden barkından uzak kalacak ve neticede eline ' 125 lira geçecekti. Asgari ücretler, cidden düşük değildi! 125 lira bu. Bozdur bozdur harca. Üstelik bu paranın karşılığında çok bir şey de istenmiyordu. Topu topu bir aylık mesai. E, herhalde bu da çok sayılmamalıydı. Gemi adamlarını asıl Üzen nokta tâyin edilen ve aslında azami ücret gibi kabul edilen asgari ücretlerin düşüklüğü değil, gemi adamlarının menfaatlerini korumakla görevli olan Türkiye Gemi adamları sendikasının bu asgari ücretleri tesbit eden komisyondaki temsilcilerinin en ufak bir itirazda bile bulunmayışlarıydı.

Halbuki Türkiyede, kötü şartlar altında çalışan işçilerin belki de en başında gemi adamları geliyordu. Üstelik gemi adamlarının içinde bulundukları kötü durum yalnız ağır çalışma şartlarından da ibaret değildi. Deniz İş Kanunu da, gemi adamlarına endüstri alanındaki işçilerden ve fikir işçilerinden daha az hak tanımaktaydı. Bilhassa dış hatlarda çalışan gemi adamlarının gurbet ellerinde gemilerinden atıldıkları, aç susuz bırakıldıkları, paralarının verilmediği, hattâ çok zaman yabancı gemilere sığınmak zorunda bırakıldığı gazetelerde sık sık rastlanan haberler arasındaydı. Karadeniz limanlarından gemilere işçi olarak alınan Karadeniz uşaklarının ise, gemi İstanbula geldiğinde işlerinden çıkarıldığı ve aç sefil sokak ortasında bırakıldığı da hemen her gün rastlanan hâdiselerdendi. Deniz *İş* Kanunu da gemi adamlarına karşı armatörlerden veya kötü çalışma şartlarından daha insaflı değildi. Bu kanuna göre gemi adamının hizmeti üç yıldan az sürmüşse, iş aktinin feshi halinde alabileceği tazminat otuz günlük ücretinden ibaret kalıyordu. Üç yıldan fazla çalışmış bir gemi adamı, isterse yirmi yıl bu

TÜRK SENDİKALİZMİ

Şu son on yıl içinde Türk sendikalizmi hayli büyük terakkiler kaydettiği halde gene de bir türlü özlenen seviyeye ulaşamamıştır. Hele şu son bir kaç yıldanberi ise sendikalizmin gelişmesi büsbütün yavaşlamış, adeta durmuştur. Bu neden böyle olmaktadır?

Nüfusu 25 milyonu bulan Türkiyede sendika üyelerinin sayısı, iki milyon nüfuslu İsraildekinden çok daha düşüktür. İsrallde teşkilâtlı, yani sendikalı işçilerin sayısı 1948 yılında 184 bin iken aradan ge_ çeri on yıl içinde bu rakkam 550 bi- -e ulaşmıştır. Memleketimizdeki sendika üyesi işçilerin sayısı ise 200 bini güç bulmaktadır. Her iki memleketin nüfusları arasındaki büyük fark göz önünde tutulacak olursa Türkiyedeki teşkilâtlı işçilerin ne kadar az öldüğü kendiliğinden ortaya çıkar.

Türkiyedeki teşkilâtlı -yani sendikalara kayıtlı, işçilerin İsraile nisbetle azlığının-sebebi: araştırıldığında, İsrailin bizden çok daha ileri bir endüstriye sahip bulunduğu iddiası ileri sürülebilir. Ancak hemen şunu belirtmek isteriz ki, İsrail ekonomisi esas itibariyle tarıma dayandığı gibi, sendikaların gelişmesi halamından da, bir memleket ekonomisinin endüstri veya tarıma dayanması günümüzde artık o kadar önemli değildir. Çünkü- ekonomisi tarıma bağlı birçok memlekette teşkilâtlanmış tarım işçilerinin sayısı bizdeki teşkilâtlı endüstri işçilerininkinden fazladır. Eskiden işçilerin sendikalar etrafında toplanıp teşkilâtlanmalarında hemen biricik faktör ekonomik zaruretti. Bugün de tabiatiyle bu faktör başta gelmektedir. Ancak denemelerden edinilen dersler, ekonomik zaruretin teşvik ettiği teşkilâtlanma meylini çabuklaştırmanın mümkün olduğuna göstermektedir. İtalyadan Endonezyaya kadar birçok memlekette tarım işçilerinin mükemmel bir şekilde teşkilâtlandıkları görülmektedir. Bu bakımdan, ekonomisi hemen hemen tarıma dayanan bir memleket olarak Türkiyede de tarım işçilerinin teşkilâtlandırılmaları mümkün ve lâzımdır. Fakat sendikacılarımızın ve bilhassa en yetkili teşkilâtı olarak Türk-İş'in bu yolda herhangi bir gayret sarf ettiği görülmemektedir.

Sendikalizm bazı memleketlerde muhafazakar, bâzılarında devrimci bir vasıf taşımaktadır. Başka bir deyişle bazı memleketlerde işçiler mevcut haklarını ve menfaatlerini, meselâ istihsâl tekniğindeld bir değişiklik, yahut ta ekonominin yön değiştirmesi sebebi ile tehlikede görerek, elden çıkarmamak, yahi muharaza etmek" için teşkilâtlanmak zorunda kalmışlardır. Bir kısım memleketlerde ise, işçiler istihsal alanındaki önemlerinin kendini belli etmesi ile, yeni ekonomik ve siyasi haklar elde etmek için ileri "devrimci" maksatlarla sendikalar kurmuşlardır. Memleketimizde ise sendikaların kurulmasında böyle "belirli" maksatların gözetilmediği meydandadır.

Diğer taraftan memleketimizde, hareket serbestisi de kanunlarla bir hayli kısılmış bulunmaktadır. Bilhassa sendikaların grev, kollektif mukavele, çıraklık, küçüklerin ve kadınların çalıştırılmaması, göçler gibi vasıtalarla emek piyasasını düzenlemek yetkileri bulunmamakta ve sendikalar mevcudiyet sebeplerinin bu olduğunu anlayamamaktadırlar.

Sendikalar bugün kanunlarla kendilerine tanınan hakları -bazen de idari anlayış azlığından- tam olarak kullanamadıkları gibi, faaliyet sınırlarını genişletecek kanunlar çıkarılması yolunda da hiç bir mücadele yapamamaktadırlar. Hazırlandığı söylenen ve Sendika hürriyetini daha da kısacağı anlaşılan yeni tasarı hakkında ne teker teker, ne de toplu olarak sendikaların harekete geçmiş olmaları veya mevcut haklarının daraltılması ihtimali, ne karşı hiçbir "direnme" göstermemiş bulunmaları da üzerinde durulacak bir noktadır.

Bu durum karsısında tabiatiyle işçilerin sendikaları sadece birer "şikâyet bürosu" olarak görmelerine şaşmamak lâzımdır. İşçilerin sendikalara karşı bu ilgisizliği sendikaların gelişmesine" ve bağımsız birer teşekkül haline' gelmelerine engel olmaktadır Sendikalarımız arasında ancak birkaç tanesi ken-

Bir gemici iş başında
Can pahasına

Adil AŞÇIOĞLU

di üyelerinin ödedikleri para ile yaşamakta, fakat birçoğu devletten veya işverenlerden malî yardım, istemek zorunda kalmaktadır. Sendikalizmin gelişmesi için arkasında geniş disiplinli ve menfaatlerini bilen bir işçi kütlesinin bulunması lâzımdır. Geniş işçi kütlelerine dayanmayan sendikalar da ancak kuru ve içi boş birer kalıptan ileri gidemezler. Her -kıt'ada, üye sayısı yüzbinleri bulan işçi sendikalarına karşılık bizde çoğu sendikaların tiye sayısı binden aşağıdır. Üyesi binin üstünde olanlar arasında da 10 bin üyesi olan Türkiye Petrol İşçileri sendikası gibi birkaç sendika vardır *

Türk sendikalizmi, yalnız teşkilât ye üye sayısı bakımından değil. fakat fikir bakımından da zayıf bir durumdadır. Bu ise bir yandan pren_ sip öbür yandan metod yokluğundan ileri gelmektedir. Sendikalarımız geniş işçi kütlelerini harekete geçirebilecek büyük ideallerden ve felsefeden mahrum bir haldedir. Bununla beraber fikir, felsefe ve idealler bakımından zengin olmayan bir çevreden işçilerin ve işçi teşekküllerinin bu nevi ilhamlar almaları da elbette kolay değildir.

İşçi liderlerinin, Türk sendika lizminin bu durumunu gözden geçirip, ona teşkilât ve fikir bakımından gerekli yönü vermenin zaruretine yakın zamanda kanaat getirecekleri muhakkaktır.

mesleğe emek vermiş olsun, altmış günlük bir tazminat alabiliyordu. Ömrünü denizler üzerinde, son derece kötü iş şartları altında ve tehlikelere göğüs gererek geçiren gemi adamı nihayet altmış günlük ücreti tutarında bir tazminatla iğinden atılabilirse, bu insanlar- geleceklerine nasıl güvenle bakabilirlerdi? Hangi cemiyet vefakâr evlâtlarım böyle silkip atabilirdi? Gemi adamlarının altmış günlük ücretleri ise bir yekûn tutsa neyse. 250 liralık bir tazminatla on senelik, yirmi senelik bir işçiyi işinden çıkarmak reva mıydı? Deniz İş Kanunu gemi adamlarını haftada yetmiş saat çalışmağa mecbur tutuyordu. Buna bir de armatörlerin bu kanunu hiçe saymaları eklenirse, gemi adamlarının haftalık çalışmaları 85-90' saati, yani günde 12-13 saati buluyordu.

Türkiyede gemi adamları bu şartlar altında çalışırken dünyanın en yeni devletlerinden biri olan Gana Cumhuriyeti geçen hafta, İngiltereden ilk ticaret gemisini satın alıyordu. Afrikanın genç devleti. Gananın bayrağı altında seyreden bu geminin Ganalı denizcileri, geminin bu deneme seferinden sonra derhal grev ilânı etmişlerdi. Ganalı gemi adamlarını gemiyi terketmeye sevk eden sebeb basitti: Kendilerine ayda 21 İngiliz lirası ücret verilirken Hintli gemiciler 36 sterlin, Avrupalı gemiciler de 45 sterlin alıyorlardı. Ganalı gemi adamları, bu ücret eşitsizliğine karşı derhal harekete geçmeyi bir vazife bilmişlerdi.

Hayreddin Erkmen
Çınlatılan kulaklar

Okuyucu mektupları

B M. M. hakkında

B. M. M. de Bütçe müzâkere- **leri** Sırasında bir milletvekili **söyle dedi:** "Bu millete yirmiyedi sene Allah ismini söyletmediler, dinsiz bıraktılar." Şöyle bir düşündüm, başımızda bulunan büyüklerimiz o zaman da yüksek mevkilerde idi. Bunlar Demokrat Parti kurulduktan sonra ihtida mı ettiler, yoksa diterleri tenassur mu ettiler? Bu değerli hatipten soramaz mıyız?

Mehmet Sargın - Aydın

Dayak atma mevzuu da parlamenter hayatımızın tabii icapları arasına girdi. Bu durum karsısında, Meclis İç Tüzüğünün yani müeyyidelerle kuvvetlendirilmesi faydadan hâli görülmüyor. Meselâ : Maaş kesme, birkaç oturum dışarı çıkarma v.s. gibi hükümlere, dayak atma cezası da eklenmelidir. Bunda hayret edilecek taraf yok. Nasıl olsa dayak atıldığına göre: hiç olmazsa . vaziyete resmi bir sekil verilmiş olurdu.

Ö. Baştimar - İzmir

C. H. P. hakkında

Son secimde 180 milletvekilliği kazanmasına rağmen, gecen devreden fazla bir gayret ve çalışma gösteremediğini ve tatlı uykusuna daldığını esefle gördüğümüz C. H. P. hakkında. AKİS'in 195 inci sayısındaki' tavsifinizin -0züntülerlmizi mucip olmakla beraber- gerçeği aynen ifade ettiğini sakınmadan belirtmeliyiz. Bütün bunlar, C.H.P. nin, eski zihniyetini değiştirmek istemediğini ve idealistlerin düşüncelerinde bir kıymet izafe etmediğini göstermektedir. Muhalefette nasıl Galisi! ması ve örnek bir muhalefetin nasıl olması gerektiğini gösterebilmek imkanına sahip bulunan Parti ileri gelenlerinin bu yolu seçmeksizin ataleti tercih etmelerine üzülmek mi yoksa kızmak mı lâzımdır, bilmem. Ancak, şurası muhakkak ki, bu tarihi Partiyi "küçük parti" haline getirebilecek bir gidisin vebalinin kimlere müvecceh olduğunu herkes pek güzel bilmektedir. Ama ne var ki, bu gidişle C. H. P. ni iktidarda görmek te boş bir hayal olmaktan ileri gidemeyeceğe benzemektedir.

Celâl Menekli - İstanbul

İlan işleri hakkında

İlân işlerini tedvir eden Devlet Vekili Emin Kalafat Mecmuanızın ilan sayfasında yer aldığına göre santimi 4 liradan, faturasını tanzim edip. kendisine göndermeyi bilmem düğündünüz mü?

Hazreti Ömer adaleti. iste buna derler! Yoksa kendi. adaletine biz işim bulamadık; buna olsa olsa D. P. adaleti denir.

Nur Özkanlı - Karşıyaka

K A D I N

Sosyal Hayat

Kadınların derdi

Yeni çalışma yılına büyük bir faaliyet içinde giren Ankara Ev Ekonomisi kulüplerinin üyeleri beslenme mevzuuna geniş ölçüde rağbet etmişlerdi. Yüzlerce sual arasında yapılan ankette hanımları en çok ilgilendiren mevzulardan bir tanesi de, pratik, kolay ve ucuz yemek listeleri olmuştu. Öyle anlaşılıyordu ki, hanımlar yalnızca yataktan kalkar kalkmaz "ne pişirelim?" meselesine dalmakla kalmıyorlardı ve bu sual birçoklarının geceden uykusunu kaçırıyordu. T. B. M.M . nde et dâvası çekişile dursun, et buhranının sebebi şuna veya buna atfedilirken hanımlar kendi başlarının çaresine bakmaya karar vermişlerdi. Ümitleri kitaplardı. Kitaplardan edinecekleri bilgi ile mümkün mertebe iyi, mümkün mertebe ucuz, mümkün mertebe kolay beslenmeye, aileyi ayakta dik tutmaya çalışacaklardı. İşte geçen haftanın başında Ankara Ev Ekonomisi kulüplerinden Dostluk kulübü üyeleri bu mühim dâvayı halletmek maksadı ile Türk Kadınlar Birliği lokalinde bulunuyorlardı.

Hareket noktası

İlk hareket noktası neden beslendiğimize dayanıyordu. Her ev kadım bunu bildiği takdirde daha mükemmel yemek listeleri hazırlamak mümkün olacaktı. Beslenmenin üç fonksiyonu vardı. Birincisi vücut hararetini muhafaza etmek ve enerjiyi temin etmekti. İkincisi, çocuklarda nesiçlerin yapısı için, büyüklerde yıpranan kısımların tamiri için lazımdı. Üçüncüsü vücudu dış tesirlerden muhafaza etmeye yarıyordu. Beslenmenin bu fonksiyonları yerine getirebilmesi, ancak her üç vazifeyi yapacak olan gıdaların alınması ile mümkündü. Enerjiyi yağlı ve unlu gıdalar veriyordu. Vücuttaki yapıcı ve tamir edici fonksiyonu hayvani ve nebati proteinler yerine getiriyordu. Koruyucu vazife ise vitaminlerle eda ediliyordu. Demek ki günlük yemek listesinde bu üç fonksiyonu yerine getirecek gıdaların bulunması şarttı. Bunları pratik şekilde halledebilmek için gıdaları yedi gruba ayırmak ye bu grupları teşkil eden gıdalardan yemek şarttı. Birinci grup yeşil ve sarı sebzeleri ihtiva ediyordu. Bu gruptan günde bir defa yemek şarttı. Yeşil fasulye, taze bakla, ıspanak, yeşil salata, maydanoz bu gruba dahildi. İkinci grup narenciye, domates, yeşil biber, çilek, çiğ lahana gibi sebze ve meyveleri ihtiva ediyordu. Patates ve diğer sebzelerle meyveler, üçüncü grubu teşkil ediyordu. İkinci gruptan gene günde bir defa fakat Üçüncüden günde muhakkak iki defa yemek şarttı. Dördüncü grup bilhassa büyüyen çocuklar için mümindi. Süt; yoğurt, peynir, sütten yapılmış yemekler bu gruba dahildi ve günde üç defa yenilmesi lâzımdı. Beşinci grup etleri, kuru sebze ve kuru yemişleri ihtiva ediyordu. Et hergün bir defa muhakkak yenilecekti. Bunun yanında haftada iki defa kuru sebze, iki defa kuru yemiş, dört defa yumurta yemek şarttı. Altıncı grupta unlu ve şekerli maddeler vardı. Bu, az miktarda hergün meselâ ekmek olarak alımnalıydı. Yedinci grup yağları ihtiva ediyordu. Bunu da hergün fakat gene az miktarda almak şarttı. Bir insan üç tatlı kaşığından fazla yağ almamalıydı.

Ucuz ve kolay yemek

Beslenme liderini büyük bir merakla dinleyen kulüp üyelerini burada mühim bir düşüncedir almıştı. Her gün ve bazen günde iki bazen uç defa gıda temin etmek kolay mıydı? Bazı üyeler, "hergün et" diyen lidere biraz da hayretle bakıyorlardı, hergün et bulmak mümkün müydü ? Hem de buraya ucuz ve kolay yemek listeleri öğrenmeye gelmemişler miydi? Lider, Muallâ Akarca, bütün bunları üyelerin gözlerinden okumuştu. Gülümsedi ve notlarına şöyle bir göz attı. Hayır her gruptan gıda almak zannedildiği gibi ne zordu ne de masraflı idi. Meselâ birinci, grubun en zengin gıdalarından birini maydanoz teşkil ediyordu. Salatanın üzerine maydanoz koyarak bu gıdayı kolayca ve az bir para ile elde etmek mümkündü. İkinci grupta portakal, mandalina, greyfurt gibi memleketimizde çok bol miktarda bulunan meyveler vardı. Bir portakal, yarım greyfurt günlük ihtiyaca yetiyordu. Yazın, bu vazifeyi bir domates te görebilirdi, yeşil biber de. Çocuklarına muz yedirmek için fedakârlık eden anneler, yârım "greyfurtta" muzdan çok da-

Erkekler Saltanatı

Jale CANDAN

Havadisi başlık okutur. Bunlardan bir tanesi geçenlerde, yüreğimi hoplattı. Bu ne at meselesiydi, ne hürriyetler meselesi, ne de Kıbrıs davası. Aslında bu tip bir havadisin beni ilgilendirebileceğini bile sanmazdım ama doğrusu haberi veren gazetenin sekreteri başlığı iyi seçmişti ve hiçbir kadının bu havadisi görüp te okumamasına, hattâ gazeteyi eline alıp ta görmemesine imkân yoktu. Gazeteci, tek sütun üzerine fakat uzaktan okunur harflerle şu başlığı çekmişti: "Erkeklerin Saltanatı Sona Erdi" Şimdi erkek okuyucularımın kaşlarının çatıldığını görür gibi oluyorum ama başlığı çeken ben değilim ki.. Hem eminim bu, bir erkeğin işidir..

Havadisi okuyunca insan, doğrusu biraz hayal kırıklığına uğruyordu. Çünkü maalesef bu öyle dünya çapında birşey değildi. Hâdise Güney Kore açığında Şejir fedasında cereyan etmişti. Bu adada hep kadınlar çalışır, erkekler tam mânası ile keyfederlermiş. Hükümet buna bir çare aramış, adada cins hayvan üretme merkezleri kurarak bu çiftliklerde yalnızca erkek işçiler istihdam etmeye karar vermiş. Böylece erkekler de çalışmaya başlamışlar. Ancak bence burada Şejirli hemcinslerin başka bir mesele ile karşı karşıya kalacaklardır. O ana kadar kadın sırtından geçindikleri halde kadına hot zot etmeyi bir erkeklik hakkı addedenlerin elleri bir da ekmek tutarsa kadınların halleri nice olacaktır? Mesela şudur ki, kadın çalışsa da çalışmasa da, erkek bunu kendisine bir hakimiyet vesilesi addedebilmektedir ve her iki sıkta da bu, onun saltanatını, eğer böyle bir merakı varsa, haleldar etmemektedir. Bir zihniyete göre kadın çalışmamalıdır, hattâ bizde yerleşmiş çok eski ve zararlı bir zihniyete göre kadın evinde bile pek az çalışır. Erkek onun bütün ihtiyaçlarım karşılamakla hattâ ona bir hizmetkâr tutmakla mükelleftir. Buna mukabil erkek, bu kadına mutlak surette hâkimdir ve kadına sureta hürmet etse de, hiçbir mevzuda müsavat kabul etmez. Gene başka bir zihniyete göre de, -bilhassa Anadolunun bazı mıntakalarında sık sık rastlamaktayız- kadın hem içerde hem dışarda çalışır ve buna mukabil de erkeğinin arkasından yürür, dayağını yer, erkeği elini kolunu sallıyarak dolaşırken o yük taşır. Bu zihniyete göre kadını istismar etmek erkeğin tabii bir hakkıdır. İleri cemiyetlerde ve dünyanın birçok yerlerinde, büyük şehirlerde bu dâva elbette ki, çoktan halledilmiştir ama, İnsan haklarının kadınlık mevzuunda yapacağı daha çok şeyler vardır. Kadın, vazifelerinin tam olarak mesuliyetini yüklendikten sonra muhakkak haklarının peşine düşmek zorundadır. Bu ise herşeyden evvel, bir eğitim meselesidir. Şejirli kadına, Anadolulu kadına, dünyanın birçok yerlerinde ıstırap çeken milyonlarca kadına lâzım olan işte budur. Asırlardan beri devam ede duran bir yorucu saltanattan erkekleri kurtaracak olan da gene budur. Çünkü öyla zannediyorum ki onların en büyük arzuları şu güç hayatın mesuliyetlerini, anlaşarak kadınlarla paylaşmaktır.

Bahara hazırlık
Çuvallar rağbette

ha fazla vitamin bulunduğunu öğrenip çocuklarını greyfurt yemeğe alıştırabilirlerdi. Bir muz elli, altmış kuruşa gelirken yarım greyfurt onbeş kuruşa geliyordu. Üçüncü grubu teşkil eden gıdalar arasında patates muhakkak ki hem çok zengin hem de nisbeten ucuz bir gıda idi. Patatesi hergün salata veyahut garnitür şeklinde soframızda bulundurabilirdik. Sebzeleri daima tazeliklerini göz önünde tutarak mevsimin en ucuz sebzelerinden seçebilirdik. Turfanda Kebze, fazla paraya mal olurdu, buna mukabil gıdai kıymeti daha fazla değildi. Dördüncü grupta bulunan yoğurt. Türklerin milli gıdası idi, süt sevmiyen çocuklara yoğurt yedirebilirdik. Sabah kahvaltılarında peynirler aynı vazifeyi görürdü. Et bahsi el. bette ki çok mühimdi. Hergün et yemek lâzımdı ama, bonfile şart değildi, pirzola da şart değildi. Sığır, sakatatın her çeşidi ucuz balıklar aym vazifeyi görebilirlerdi, hattâ çoğu zaman daha faydalı idi. Dört kişilik bir ailenin günlük et ihtiyacı, kemiksiz olanak şartı ile yarım kik» olarak tesbit edilebilirdi. Daha fazla et alamayanlar bunu aynı gıdai kıymeti aşağı yukarı haiz olan kuru sebzelerle, kuru yemişlerle, yumurta ile telâfi edebilirlerdi. Bu takdirde haftada iki defa kuru sebze, iki defa kuru yemiş dört defa yumurta yemek şarttı. Meselâ bulgur pilâvı, pirinç pilâvından çok dana faydan idi.. Plâvın içine ha. vuç, bezelye gibi sebze garnitürleri ilâve edildiği zaman çok daha mükemmel bir gıda elde edilmiş olunurdu. Altıncı grupu teşkil eden gıdalar arasında esmer ekmek gıdaların en mükemmeli idi. Francala vücuda yalnız enerji kazandırırken esmer ekmek vücudun en mühim ihtiyaçlarından B vitaminini temin ediyordu ve bu B vitamini başka pek az gıdada mevcuttu. Yedinci grubu teşkil eden yağlar da elbette ki ihmal edilmiyecekti fakat fanla yağ kullanmak, hem keseye, hem de vücuda zarardı.

Yarım çuval
"Al beni"si fazla

Şeker yerine meyve

Fazla enerji sarfeden, meselâ futbol oynıyan, bedenen çalışan kimseler için şeker lâzımdı ama şekerin fazlası da hem faydasızdı hem de zararlı olabilirdi. Bu bakımdan meselâ bir eve ziyarete giderken, götürmeyi âdet edindiğimiz bir kutu şeker veya çikolata yerine bir kilo meyve, muz veya elma; armut götürecek olursak çocuklar için çok daha faydalı olacaktı. Bir kutu kokulu şeftali, bir kilo lokumdan daha az kıymetli değildi, yavaş yavaş hiç olmazsa samimî olanlar arasında bu usul tatbik edilebilirdi. Çocuklarımızı öyle alıştırmalıydık ki, ellerine yirmibeş kuruş ver. diğimiz zaman şekerciye değil, manava koşsunlar. Güzel ambalajlı meyvelerin bu yeni usulün yayılmasında çok faydası dokunacağı da aşikârdı.

Yeni Mir sistem

Bir ev kadını, evinin beslenmesini tanzim ederken bu işi dört safhadan geçirecekti. Bunlardan birincisi plânlama idi. Plânlama, mümkün mertebe az para sarfederek en kıymetli gıdalara iltifat etmeyi ve muhtelif gıda gruplarım ikmal etmemeyi bize öğretecekti. Süt gibi, karaciğer gibi, yumurta gibi üç vazife gören tam gıdalar diğerlerinden daha UĞUza mal ödüyordu. Plânlamadan sonra alışveriş geliyordu. Alışverişte bir-

Bir Çuval
Kokteyllik

kaç kuruş ucuzuna değil, daima tazesine, iyisine rağbet etmek daha ekonomikti. Hazırlama, hem sebzelerin ve gıdaların gıdai kıymetlerini muhafaza edebilmek bakımından mühimdi, hem de zaman ekonomisi ile beraber mütalâa edildiğinde kadına büyük bir kazanç temin ediyordu. Sabahını öğleye kadar mutfakta geçiren kadın yemekler üzerinde fazla oynadığı için hem onların gıdai kıymetlerini öldürüyordu, hem de zaman kaybediyordu. Bu zaman zarfında meselâ o dikişini dikebilir veyahut herhangi başka bir faydalı iş yaparak işçi parasından tasarruf edebilir, hattâ para da kazanabilirdi. Yemekler sade ve basit olduğu nisbette faydalı olurdu. Sebzeleri haşlamadan pişirmek, suda bırakmamak şarttı Hazırlamadan sonra, servis geliyordu. Servis iştah açıcı, pratik ve güzel şekilde yapılmalı, renk, şekil ve manzara bakımından yemek tatmin edici olmalıydı.

Ekspres, yemekler

Beslenme lideri Muallâ Akarca, üyelere bir de tatbiki ders vermek istiyordu. Farzedelim ki bir gün yemek hazırlıyamadık. Çocuklarımız okuldan geldiler ne yapacağız? . dedi. Üyelerin gözleri dört açılmıştı. Doğrusu bu zaman zaman her ev kadınının başına geliyordu. Muallâ Akarca küçük bir masanın üzerine hemen bir peçete yaydı. Bir şişe sütü iki bardağa koydu, esmer ekmekten dört dilim keserek bunları güzelce yağladı. Birisinin üzerine dilimlediği bir yumurtayı sıraladı, ikinci dilimin üzerine büyücek'bir'köfte koydu, üçüncüsüne salata yaprağı dördüncüsüne de taze soğan, turp ilâve etti. Masada yarım greyfurtla bir de portakal vardı. Busırada çocuklar okuldan geldiler Bunlardan bir tanesi Ev Ekonomisi Kulüpleri başkanlarından Süede Tulganın küçük kızı Ayşe Tulga idi. Diğeri Anadoludan Ankaraya okumaya' gelen 2 nci Mimar Kemal okulu 'talebelerinden küçük Süleymandı... Çocuklar masanın başına geçtiler. Sütlerini, sandviçlerini yeşilliklerini yemeğe başladılar.. Arkadan birisi greyfurtu, diğeri portakalı seçti. Bu çocukların aldıkları ekspres gıda, tam gıda idi. Çünkü her gruptan seçilmiş besinleri ihtiva ediyordu.

Bunun yerine anneler onlara meselâ yağlı bir et yemeği, arkadan kuru fasulye, onun da arkasından cevizli bir tatlı hazırlamış olsaydı çocuklar eksik gıda almış olacaklardı, çünkü bu mükemmel zannettiğimiz gıdalar, ancak iki gruba cevap verebiliyordu.

Küçük Ayşe ile küçük Süleyman iştahla yemeklerini yerlerken annelerinden bir tanesi:

"— Aman bu fevkalâde. Okula bundan sonra böyle ekspres gıdalar göndereceğini." diyordu.

Bu üye annenin buluşu, daha birçoklarını, sevindirmişti Hayatı kolaylaştıran usulleri keşfetmekte devam edeceklerdi.

Moda

Hazır elbiseler

Hazır ellbiseciliğin avantajları ve mahzurları senelerce ve senelerce münakaşa edildi. Amerika gibi kolaylığın, temizliğin herşeye tercih edildiği bir memlekette hazır elbisecilik olanca kuvveti, ile aldı yürüdü. Şahsiyete daha çok önem veren, artist ruhlu memleketlerde ise bu daima ikinci plânda kaldı.. Btek-blûz kombinezonlarda âdeta bütün dünyada tutunan hazır elbiseciliğin mühim bir eksikliği vardı. Umumiyetle pek klâsik, pek diğerlerine benziyen bir model arzediyorlardı. Bu bakımdan tayyör manto veya tualet yaptıran kadınlar sokakta veya balolarda kendilerininkine eş bir kıyafet görmekten çekinerek, hazır olarak, yalnızca birkaç spor kıyafet satın alıyorlardı. Parisli büyük terzilerin bu işe el atmaları vaziyeti değiştirebilirdi. Nitekim Dior, mağazasında hu işi denemiş ve sonradan Amarikada aynı mağazaları açacak kadar işi ileri götürmüştü. Şimdi Fransanın sekiz büyük terzisi bu iş için teşriki mesai etmiş bulunmaktadır. Carven, Maggy Rouff bunların içindedir ve müşterek defilelerinde seyircilerin her elbiseyi hangi dikiş evinin hazırladığını anlaması kabil olmuştur. Bu demektir ki terziler, hazır elbiselere kendi renklerini, hususiyetlerini, havalarını verebilmişlerdir.. Havalı, yeni bir tip hâzır elbisecilik! İşte zaten eksiklik te bu değil miydi?

Bahar için hazırlık

Büyük Paris ' terzilerinin bahar için hazırladıkları hazır elbiseler, umumiyetle, dökük -flu. stile sadık kalmıştır. Çuval biçimi elbiseler çoktur ve bunlar ekseri gayet kısadır Bazılarının boyu dize kadar çıkmıştır. Beller oturmamıştır. "Martingel"ler yani kemerler, ya hemen gö'ğüs altındadır, ya da kalçaların üstüne kadar inmiştir. Uzun ve bol yün kazaklar, kısa dar etekleri ile gayet modadır. Renkler hertürlü içki renginden, bilhassa konyaktan ilham almıştır. Mantolar daha ziyade rob dö şambr tesiri bırakmaktadır. Yakaları yoktur, kol evleri düşüktür. Bu kıyafetlerle başı küçülten ve saran yapışık kloş şapkalar, küçük bereler, ağızlık son derece modadır...

Moda son iki sene zarfında yepyeni bir manzara kazanmıştır.. Birkaç sene evvel kadınların bakıp güldükleri modeller bugün hayran olduk. lan modellerdir.

Bahar modası
Tayyöre rakip

R A D Y O

İstanbul

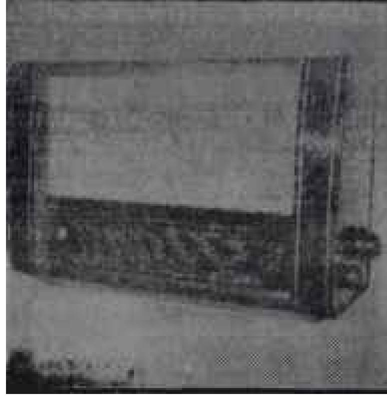
Yeni müdür

Mesut Cemilin Bağdata tayininden beri İstanbul Radyosu müdürlüğünü yapan Dr. Nevzat Atlığ istifa edince yerine, onun eski memurlarından Salih Akgölün getirilmesi bir sürpriz tesiri yaptı. Nevzat Atlıg, tanınmış alaturkacılardandı. İstanbul Radyosunda programlan vardı. Bunun dışında radyoculukla bir ilgisi yoktu. Zaten, alaturkacılık dışındaki mesleği, doktorluktu. İstifa-, sının sebebi, idare ettiği radyonun programa müteallik aksaklıkları kar. şısmda mesul tutulmaktan kurtulmak için bulduğu çarenin kabul edilmeyişi olmuştu. Dr. Atlığ, beş kişilik bir program komitesi teşkilini ileri sürmüş böylece yıldırımların komite-, nin başına yağmasını sağlıyarak kendini masun kılmak istemişti. Teklif kabul edilmeyince doktor, bir istida kâğıdımla onaltı kuruşluk pula başvurmayı tercih etti.

İstanbul Radyosu müdürlüğüne tâ. yin edildiği zaman Basın Yayından istifa etmiş bulunuyordu. Bir zamanlar İstanbul Radyosunda söz yayınlarında çalışmış, sonra Basın Yayına, Umum Müdür Muavinliği mevkiine getirilmişti. Muammer Baykan istifaya mecbur edilip de kızağa çekilmiş olan Dr. Halim Alyot onun yerine Umum Müdürlüğe tekrar tâyin edildiği zaman kendine yardımcı olarak Akgölü buldu. Birkaç gün sonra Akgöl, muavinlikten de, Basın Yayından da istifa etti. Alyotla geçinememişti.

Salih Akgölün İstanbul Radyosu müdürlüğüne getirilmesi, radyo müdürlüklerine yapılan tâyinlere hakim olan *genel* kaideyi bozuyordu. Bu kaide, bahis mevzuu işe getirilen şahsın radyoculuktan anlamaması idi. Halbuki Salih Akgöl, hernekadar hukukçu" idiyse de, uzun müddet İstanbul Radyosunda çalışmış ve daha sonra da Umum Müdür Muavinliği yapmış olması sebebiyle, bu müessesenin nasıl işlediğini .biliyordu. Bundan başka Salih Akgöl, Basın Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğünün belki en sevilen, şahsına en çok saygı gösterilen idarecisiydi. İyi niyetli, yumuşak , başlı, uysal, terbiyeli bir insandı. Robert College'de okumuş olduğu için dil de bilirdi.

Fakat, Türkiye radyolarının kilit hjeykilerinden birine getirilen bir şahıs için, gerek şahsî vasıflar, *ge*rekse meslek yetkisi çok geri plân* larda kalan, hattâ hesaba bile katilmıyan- şeylerdi. Mühim olan, bir radyo müdürüyle, hattâ program müdürüyle, radyoların ve Basın Yayın Umum Müdürlüğünün bağlı bulunduğu Başvekâlet arasındaki "zımnî anlaşma" idi. Bu anlaşma şu esasa dayanıyordıı: Türkiye radyoları, halk hizmetinde bir müessese değildir; Devlet Radyosu değildir, Hükümet, radyosudur. Parti radyosudur. Türkiyenin üç radyosunun idarecileri bugüne kadar, bu prensibi başarıyla, yerine getirmişlerdir. Şimdi merak edilen, Salih Akgölün bu geleneği devam ettirebilmek için şahsından ne gibi fedakârlıklarda bulunacağıdır.

Radyo
Bir dokun, bin ah dinle..

Para yok

Yeni bütçe yapılıp da İstanbul Rad. yosu tahsisatını alınca, program müdürlüğüyle muhasebe başbaşa verip bir mirasyedi davranışıyla har vurup harman savurmaya başlarlar. Hemen her yıl, müteakip Mart ayına da ha üç dört ay varken paralar suyunu çeker. Bunun üzerine program müdürü idarei maslahat çarelerine başvurur. Başlıca çare, sahiplerine para ödenen programları kaldırmak, yahut azaltmaktadır..Program sahipleri şayet, naz geçirebileceği dostlarıy sa onlara ya, birkaç ay para almadan programlarına devam etmelerini teklif eder ya da çok kere onbeş günde bir yaptıkları programlarını, ayda bire indirmelerini ister. Program müdürü Faruk Yener çok sevilen bir dost mudur, yoksa programcılar antipati celbedip yayınlarım eklen kaçırmak istemedikleri için midir, bilinmez, bu teklifi kabul edip "Kızılay hesabına" çalışmaya devam ederler. Ama bir yandan da, aynı zamanda radyo mensubu olan öteki programcıların da aynı fedakârlığa katlanıp katlanmadıklarını merak etmekten kendilerini alamazlar.

HERKES

OKUYOR

Bu yıl, Cumartesi günleri yayınlanan "Onbeş Günde Bir" programı da benzer bir akıbete uğradı. Bu kalitesiz eğlence programı İstanbul Radyosunun en çok para yiyen yayınlarından biridir. Yıl .sonu yaklaşıp da radyonun kasası boşalınca- program müdürü şu çareyi düşündü: "Onbeş Gründe Bir'' programları zaten teyp üzerine kaydedilip yayınlanıyordu ve Radyonun arşivi, eski programlarla doluydu. Niçin onları kesip biçip, yeniden birleştirip, Mart ayı gelene kadar durum idare edilmesinde Böylece İstanbul ahalisi birkaç aydır "Onbeş Günde Bir programı yerine, "Onbeş Günde Bir Programlarından Seçmeler" adı altında yayınlanan, montajı gayet kötü yapılmış bir program dinlemektedir. Fakat dinleyici bakımından, bu "seçmelerin", asıl programdan bir farkı yoktur. Gene aynı zevzek skecler, aynı bayağı dans orkestraları, radyo komikliğini tutup yahudi fıkrası anlatmak sanan aynı güldürücüler. Netice ayni olduktan sonra pekâlâ yılda iki tane orijinal program yapıp bunlardan parçalar kesip çıkarmak ve eskilerle birleştirip bütün bir yılı idare etmek mümkün olabilir.

Radyonun para meselesi; yıllardır bir hal çaresine bağlanmayan meselelerinden ancak bir tanesiydi. Son yıllarda Türkiye radoyalarının reklâm geliri; dinleyicinin sinirleri pahasına, çok artmıştı. Ankara ve İstanbul radyolarına günde binlerce liralık reklâm geliyordu. Öyleyse niye halâ para sıkıntısı çekiliyordu? Sebep ortadaydı. Bu paralar radyo kasalarına değil, Maliye kasalarına giriyordu. Öyleyse ne yapmalıydı? Herkesin aklına gelen çare şuydu: Radyoları iktisadî devlet teşekkülü haline getirmek. Bu sayede, gerçi radyoların program kalitesinde ve programcılık anlayışında iyiye doğru bir değişiklik olabileceğini düşünmek fazla safdillik olurdu. Hükümet gene radyo programlarına burnunu sokmaktan ve radyoyu bir propaganda aleti olarak kullanmaktan kendini alamıyacaktı. Türkiyede radyo programcılığından anlıyan idarecilerin ve programlara katılan konuşmacıların ve icra sanatçıların sayışı pek mahdut olduğuna göre bir kalite yükselmesi de beklenemezdi. Radyoların teknik durumuna gelince,, radyo kasalarına siren paranın artması bunu da ıslah edemezdi. Çünkü teknik aksaklıkların düzeltilmesi herşeyden önce döviz durumuna bağlıydı. Ama hiç olmazsa, iktisadî devlet teşekkülü olmanın verdiği nisbi bir bağımsızlık duygusu ve bu sayede radyo mensuplarının maddî bakımdan daha fazla tatmin edilmeleri onlarda iyi niyet ve mesuliyet duygularının kuvvetlenmesini sağlardı.

S İ N E M A

Filmcilik

Melodramatik açıklama

Cumartesi günü Milliyet gazetesinin film tenkidlerini okumak için ikinci sayfayı açanlar, yıldızsız bir yazı ile karşılaştılar. Halbuki sütunun yazarı Tuncan Okan, en kötü filme hiç olmazsa bir yıldız veriyordu. Tek' yıldız bile alamıyan bu film ne olabilirdi ? Birkaç satır aşağıda, bahsi geçen filmin "Duvaklı göl" adlı bir yerli garibe olduğu anlaşılıyordu. Filmi görmek talihsizliğine uğramış olanlar "Doğru" diye düşündüler. Bu acayiplik, tek yıldız bile etmezdi. Ama işe bakın ki, boyu bosu, şekli şemaili bir film, tenkidini çok andıran bu yazı aslında "Duvaklı göl"ün prodüktörü tarafından gönderilmiş bir a. t ıklamadan başka birşey değildi. Böyle tatsız sürprizlere, yeni basın kanunu sayesinde hemen hemen bütün sütunlarda sık sık rastlanıyordu. Atlas Film sahibi Nazif Durunun imzasını koyduğu açıklama bu gibi yazılarda rastlanan mızmız ifade şekilleriyle doluydu.. "Müessesemiz", "gayretler", "imkân'sızlıklar", "maddi ve manevi zararlar", "daha iyiye, daha güzele doğru mesafeler", "manevi mükâfat"... gibi acıklı sözler; melodram yapma hastalığının beyazperdeden yazı diline de bulaştığım gösteriyordu. Çok lâf edip hiçbir **şey** söylememek, çok telâşa kapılıp hiçbir şey yapmamak, artık melodramı da geçen bir illet haline gelmişti.

Nazif Duru, filminin ne mal **olduğu** yazılırsa müessesesinin zarara uğrayacağım bildiriyordu. Ya eli' *yüzü* düzgün eti budu yerinde bir. genç tazenin resimlerine aldanıp filmi seyretmek gafletine düşenlerin maddi, manevi zararları ne olacaktı? Küfenin üstüne cazip mal koyup gerisini çürükle dolduran satıcıya karşı alıcıyı kim ikaz edecekti? Ödediği bilet ücretinin karşılığım alamıyan, zamanını boşu boşuna yok yere harcıyan, kötü zevk ve kötü tehirler aşılanmak istenen 'binlerce seyircinin maddi ve manevi zararım kim düşünecekti?

Şehirli düşmanlığı

Nazif Durunun daha iyiye, daha güzele doğru mesafeler, almak iddiasında bulunduğu "Duvaklı **göl",** aslında çok tehlikeli bir mesaj taşıyordu. Jean - Jacques "Rousseau'ya bile parmak ısırtacak bir **kır** romantizmi, bir dereceye kadar masum bir hata sayılabilirdi. Fakat bu, Türk. filmleri seyircisinin büyük bir çoğun. luğunu teşkil eden köylü seyircilere, gelişi güzel bir şehirli düşmanlığı aşılamak yoluna saptığı vakit zararlı bir unsur haline geliyordu. "Duvaklı göl" filmine, -göre şehirliler ve şehirden gelen herşey kötüdür. Şehirli sorumsuz, başı boş hayat yaşar, rock-and-roll yapar, ırz, namus tanımaz. Şehirli hayatına özenmektense **dört** ayaklı olmak, dağlarda yaşamak daha iyidir. Şehirlisi ile köylüsü arasında zaten büyük bir uçurumun bulunduğu memleketimizde, köylünün zayıf duygularına hitabedip bu uçurumu genişletmiye yol açmak her hakle saygı değer bir teşebbüs olmasa gerek.

"Duvaklı Göl"
Yerli garibe

"Duvaklı göl" ustalıkla yapılmış bir film olsaydı, bu tehlikeli mesajın üzerinde daha büyük bir ciddiyetle durmak icabederdi. Ama, boş bir senaryodan beceriksiz bir rejisörün meydana getirdiği bu filmin seyirciler üzerindeki tek tesiri can sıkıntısıdır. Seyircide can sıkıntısı, tiksinti uyandıran filmlerin muhtevası üzerinde durmaya değmez.

Theo Lesovalc'h
Pandomima ile konferans

Tenkidin yıkıcısı

Nazif Durunun açıklaması, yıllardır ağızlarda gevelenen bir terane ile bitiyor. Tenkid yapıcı olmalıymış ve teknik bilgilerle "mücehhez" bulunmalıymış. Acaba "bilgi" kelimesini kullanmak Nazif Durunun aklına nereden gelmiş ? Yerli film yapan kimselerin bilgi kelimesini ağızlarına almaları çok garip bir tecelli. Hangi Türk prodüktörü, hangi Türk rejisörü, senaristi, teknisyeni eseriyle kendisinde bilgi kırıntıları bulunduğunu göstermiştir? Türk sinemacılığının hiçbir işe yaramıyan adamların, hiçbir yerde dikiş tutturamayacak kabiliyetsizlerin, kıt zekâlı, çok konuşan hiçbir iş görmeyen insanların yatağı haline geldiği bir gerçektir. Birkaç Afrika ülkesi dışında, dünyanın hiçbir ülkesinde sinemacılık Türkiyedeki kadar geri kalmamıştır. Türkiyedeki kadar kendi içine kapalı, dar çerçevesinden çıkamıyan, cansız; düşünceye, zevke yer vermiyen, iyi ile kötüyü, güzel ile çirkini ayırdedemiyen başka sinema yoktur. Üstelik bu çürümüş, kokuşmuş muhit yeni değerlerin yetişmesine mâni olan aşılmaz bir bataklıktan farksızdır. Bu bataklık kurutulmadan; çürük unsurlar temizlenmeden Türkiyede ümit verici bir film çevrilmesi beklenemez. Bu bakımdan, bizde, yıkıcı tenkidden faydalısı tasavvur edilemez. Bu kara zihniyeti, bu dar görüşü, adım atmaktan korkan bu geriliği ve müdafilerini yıkmak lâzımdır. Bunlardan hiçbir fayda gelmiyeceği, bu görüşlerin hiçbir teşvik, övme, gayret verme gibi kuvvet şuruplarıyle ayakta duramıyacağı artık kafalara girmelidir. Semih Tuğrul, Tuncan Okan, Tarık Kakınç gibi sinema yazarları yerli filmler hakkında yazdıkları yazılarla seyircileri Türk filmlerinin hazırladığı tuzağa karşı uyanık bulundurmakta, aldanmamalarına çalışmaktadırlar. Onların gayretleri ve yazıları, keselerini en kolay yolda doldurmaktan başka birşey düşünmeyen sinemacılarımızın eserlerinden çok daha faydalıdır.

Filmler

"Pantomimes"

Kapkaranlık, alabildiğine geniş bir sahnede, tek bir ışık kaynağının aydınlattığı, klâsik pantomima elbisesi giymiş zayıf orta boylu biri var. Önce, "Rüzgâra karşı yürüyen adam"ı canlandırıyor: Öne doğru- eğilip kamburunu çıkararak, muhayyel bir hava tazyikine karşı koymaya çalışıyor} muvazenesini korumağa çalışarak adımlarını güçlükle atıyor zaman zaman muhayyel bir rüzgârın tazyiki bu çabaya üstün gelerek önü geriye doğru iteliyor; bazan rüzgâra cephesini değil, yanını vererek yol almıya çalışıyor.... İkinci bölümde,

aynı adam, "halat çekme" oyununu canlandırıyor: Gene ortada ne halat ne de halatın öbür ucunu tutan biri var. Ama zayıf, orta boylu adam ikisinin de yokluğunu hissettirmiyor. Aksine, muhayyel ipe asılışları, ayaklarını yere kuvvetle basarak yaylanışları, bazan ipin öbür ucundaki muhayyel adamın ağır basarak kendisini sürükleyişi, bazan da zayıf, orta boylu adamın rakibini sürükleyişini, seyirciyi oturduğu yerden bu soluk kesen yarışmaya katacak kadar başarıyla ortaya koyuyor.

Sahneyi tek başına dolduran, mevcut olmıyan varlıkları başarıyla canlandıran bazan sahnede birkaç kişinin varlığını yalnız başına duyuran bu zayıf, ortaboylu adam Fransız pantomimacısı Marcel Marceau'dur. Geçen hafta Fransız Kültür Heyetinde pantomima üzerine bir konferans veren Theo Lesovalc'h yaptığı bir pantomima gösterisi arasında yer alan kısa filmde Marceau'nun repertuarından birkaç oyunu ortaya koyuyordu.

Marceau'nun "Pantomimes" adım taşıyan filmi, kullandığı pantomima tekniğinin iki yönünü de tanıtıyor. "Rüzgâra karşı yürüyen adam" ile "Halat çekme", Marceau'nun "mücerret' üslûbunun örnekleridir. Bunlar da, sahnede mevcut olmıyan varlıklar pantomimacı tarafından taklit, ağırlık, muvazene,' karşı-koyma., gibi unsurlarla seyirciye duyurulmaktadır. Marceau'nun filminin ikinci yarısında yer alan bölümler ise birer k-.sa hikâye anlatmaktaydı ve onun, "müşahhas" adını verdiği üslûba giriyordu, İki kısmın arasında yer alan "İnsanın hikâyesi" ise bu iki ayrı üslûbu bağlayıcı hususiyetteydi. Zira hem "mücerret" hem de "müşahhas" üslûpları bir araya topluyordu. Gerçekten de insanın doğumunu, gençliğini, olgunluk cağını, ihtiyarlığını ve ölümünü gösteren "İnsanın hikâyesi" klâsik taklit unsuru yaranda, ayin -Kamanda üç dakikanın içine bütün bir ömrün hikâyesini sığdırıyordu.

Hikâyeli bölümler, "Pantomimes" in en başarılı parçalarıydı. Marceau bu bölümlerde, kendi yarattığı "Bip" tipinin birkaç macerasını anlatmaktaydı.' "Kelebek avcısı"nda, elinde muhayyel bir ağla, muhayyel bir kelebeğin peşine düşen Bip, yakaladığı kelebeği belindeki torbasına atıyor, sonra bir yenisini yakalamıya çalışıyordu. Marceau'nun par. makları, uçan kelebeğin, yakalanıp çırpınan kelebeğin kanad çırpışlarım, hele fazlaca zedelendiği için yavaş yavaş can çekişen kelebeğin kanad çırpışlarım çok canlı bir şekilde ortaya koyuyordu. "Aslan terbiyecisi" nde Bip, elindeki çemberden muhayyel aslanları, muhayyel kırbacın tehdidiyle atlatırken, kafasını muhayyel aslanın ağzına sokarken görülüyor. Üç hikâyenin en başarılısı -aynı zamanda bütün filmin en ustalıklı- parçası, "David ile Goliath" hikâyesi. Yarım metre genişliğinde bir heykel, Marceau'nun hem dev Goliath'ı hem de onun karşısında cüce gibi kalan David'i canlandırmasını sağlıyor. Marceau heykelin bir tarafından dev Goliaht, bir tarafından cüce David olarak şaşılacak bir yapı ve karakter değişmesiyle çıkıyor ve küçük David'in dev Goliath'ı öldürüşünü ı teferruatıyla anlatıyor.

M. Marceau "Paaıtomimes"de: Doğum, gençlik ihtiyarlık ve ölüm

Üç dakikaya sığdırılan bütün bir ömür

Unutulan sanat

Marceau'nun filmi, çoktan, beri unutulmuş, terkedilmiş, halbuki insanlığın tarihi kadar eski bir sanatı yeniden karşımıza çıkarıyor. Sinema, pantomimanın sığındığı en son yerdi. Sesli film çıkıncaya kadar sinemada oyunun büyük bir kısmı pantomimaya dayanıyor. Hele sessiz sinema çağının hemen hemen bütün komikleri, pantomimadan kuvvet alıyorlardı. Ama sesli filmin çıkışı pantomimanm bu Aon sığınağını da yıktı. Ancak Chaplin, o da her yeni filminde pantomimayı biraz daha sese feda ederek bu sanatı yürüttü. Fakat bugün bile pantomim a Chaplin'in filmlerinde büyük bir yer tutar. Aynı zamanda Chaplin'in en büyük başarılarından biri, pantomimayı sinemanın gere kelerine büyük bir ustalık ve tabiilikle uydurmuş olmasıydı. Sesli sinemada, Chaplin'in filmlerinden başka bu ustalığa ancak bir iki filmde raslanır. Chaplin'le birlikte son usta pantomimacılardan olan Jean-Louis Barrault'un, Marcel Carne'nin 1942-44 te çevirdiği "Les Enfahts du Paradis _ Paradideki çocuklar"daki oyunu bunlar arasında en önemli yeri tutuyordu.

Marceau'nun "Pantomimes" adlı filminde, pantomimanm sinema gereklerine uydurulması diye birşey yok. Bu bakımdan, rejisörlüğünü Paul Paviot'nun yaptığı "Pantomimes" film olarak hemen hiçbir değer taşımıyor. Zaten böyle bir iddiası da yok. Paviot'nun yaptığı, büyük bir pantomimacının sanatını, sinemanın "kaydetme" özelliğinden faydalanarak tespit etmek. Bu, özenerek yaptığı, ışıklandırma, müzik, Eastmâncolor renk işlemi ile temiz bir sinema eseri vermesinden belli. Fakat bunlardan[1] daha da önemli olanı, bu yirmi dakikalık kısa filmin, sessiz sinema çağının en güzel yönlerinden birini seyircilere yeniden verebilmesi-

T İ Y A T R O

Ankara

Beşinci Tiyatro

Provaya yetişmek için aceleyle ön kapıdan içeri giren genç bir artist, ayak parmaklarının ucuna basarak ses seda çıkarmadan salona doğru yürüyordu. Birden arkasında gürleyen bir ses duydu:

"— Sana kaç kere arka kapıdan gir dedim. Çamurlu ayaklarınla halıları kirletmek hoşuna mı gidiyor? Bir daha buradan girersen işine son veririm!"

Bu son derece sert sözler, geçen haftanın başlarında bir sabah Beşinci Tiyatroda söyleniyordu. Konuşmasından son derece titiz olduğu anlaşılan kalın sesli erkek tiyatronun kurucusu Oğuz Bora idi. Parmaklarının ucuna basa basa içeri girmek isteyen ise tiyatroda çalışan genç kızlardan biri, Oğuz Bora, bu titizliği yüzünden bir zamanlar çalıştığı Devlet Tiyatrosunu beğenmez olmuş, kendi anlayışına göre yeni bir tiyatro kurmak için de istifa etmişti. Ancak, o günden bu yana da Oğuz Boranın kendi kurduğu tiyatroda bir yenilik yarattığını söylemek de fazla iyimserlik olurdu. Bugüne kadar Beşinci Tiyatroda sahneye konan üç temsil, doğrusu Oğuz Boranın iddialarını pek de gerçekleştirmemişti. Oğuz Bora da bunu bildiği için olacak şöyle diyordu:

"— Asıl Altıncı Tiyatroda kendi kişiliğimi gösterebilirim."

"Kendi kişiliğini göstermek" için Beşinci Tiyatroyu kurmuş olan Oğuz Bora şimdi, "asıl kendi kişiliğini göstermek" için bir altıncı Tiyatro istiyordu. Doğrusunu söylemek lazımsa Bora isteğinde haksız değildi. Ankaralılar ilk kuruluş haberlerini duydukları günden beri Beşinci Tiyatroyu sempati ile karşılamamışlar mıydı? Radyodaki sayısız ilâm ile ilk temsiller bir kaç gün ayakta durmamış mıydı? Ama ne var ki şişirilen balon patlamakta gecikmemişti. Bütün iyi niyetlerine rağmen ön sıralarda oturmak talihsizliğine uğrayan seyircilerden bazıları sinir buhranlarına tutulur gibi oluyorlardı. Meselâ "Sırça Köşk" gerçekten muvaffak olmuş bir oyun sayılabilir miydi? Bütün .ümitler yeni temsillerde toplanıyor, fakat ağız radyoları hakiki radyoların yaptığı tesirleri kısa zamanda silip süpürüyordu. Seyirci' haklıydı, çünhkü Besinci Tiyatroda aradığını bulamamıştı. Bu bakımdan Oğuz Boranın görüşlerine katılıyorlardı.

Yeni tecrübelere girmek zamanı gelip çatmıştı. Bâzı sabırlı insanlar saatlerini ve günlerini bu uğurda feda edip beklemekte fayda umuyorlardı.

Ucuz etin yahnisi

Fakat Beşinci Tiyatronun çalışmalarını dikkatle takip eden bir seyirci, Oğuz Boranın "sanat anlayışı" nı gerçekleştirebilmesi için en azından bir Doksandoku'zuncu Tiyatroya ihtiyacı olduğu kanaatine kolayca varabilirdi. Son olarak sahneye konan "Ceza Kanunu" bunun en açık bir misaliydi.

Temsildeki ilk aksaklık perdenin geç açılmasında kendini gösteriyordu. Tiyatro idaresinin gişeye parasını ödeyen bir seyirciye karşı ilk vazifesi; perdelerin saatinde açılmasını temin etmekti. Bu bir sanat ahlâkı, icabıydı. Kaldı ki her şeyi ile kötü olan bir tiyatro hiç olmazsa disiplinli çalışması ile övünebilmeliydi.

Beşinci Tiyatroda perde açıldıktan sonra da aksaklıklar birbirini kovalıyordu. Bir kere dekorlar son derece "uydurma"ydı. Neon lâmbalariyle kurucusunu bile ilân etmiş bir. tiyatronun, hele adını Devlet Tiyatrosu ile yarışır gibi seçmiş olan bir tiyatronun bir dekoru olması gerekirdi. Diyelim ki. başlangıçta dört başı mamur dekor yapacak parası yoktu, o halde stilize dekora gidilebilirdi. Halbuki "Ceza Kanunu"-nün dekorlarında, son derece modern koltuklar üzerine yama gibi duran motifli bezler, geçirilmiş, mefruşat mağazalarındaki vitrinlerde dahi ender rastlanan masalara bir örtü örtmekle yetinilmişti. Perde açılır açılmaz bu uydurma dekorla karşılanan seyirci, daha başlangıçta sahne kontağını kaybediyordu.

Oğuz Bora

99. tiyatroya doğru

. Kostümler de bir âlemdi. Oyunda fes kullanıldığına göre elbiselerin de hiç olmazsa kaba hatlarıyla Osmanlı elbiseleri olması gerekirdi. Ama arkası çift yırtmaçlı cekete varıncaya kadar her türlü modern kostüm mubah görülmüştü. Üstelik aynı ceket birinci ve üçüncü perdede iki ayrı şahıs tarafından giyilmekteydi.

Ceza Kanunu

Bu vurdum duymazlık içinde oynanan piyeşin adı "Ceza Kanunu" idi. Yazarı İbnürrefik Ahmet Nuri idi. Piyes de bu eski yazarının anılması için sahneye konulmuştu. Beşinci Tiyatro bir kadirşinaslık yapmak istemişti ama, herhalde yazar ihya edilmemişti.

"Ceza Kanunu" Osmanlı cemiyetinin batılaşma yolundaki gayretlerdeki aksaklıklarını ele almıştı: Bir Paşa oğlu olan Amberi Bey, bir gün evinde piyano hocalığı yapan Caroline ile Ciftehavuzlardâ eğlenirken polislerin baskınına uğrar, bu arada Amberi Bey bir polise tokat vurur ve man kemeye verilir. Amberi Bey meseleyi ailesinden saklamaya çalıştıkça bir takım acayip hareketler yapar, şüpheyi üzerine çeker. Fakat Amberi Bey bir yolunu bulur ve okul arkadaşı İrfan Beyin kendi yerine bir ay hapse girmesiyle kurtulur.

Fakat İrfan Bey hapisten çıkar çıkmaz bir başkasını tokatlar ve suç Amberi Beyin üstüne atılır. İrfan tevkif edileceği sırada Mahkeme reisi Halim Bey kefil olur. Halim Bey ise Amberi Beyin kaynanası ile evlenmiştir. Amberi Bey meseleyi öğrenince foyasının meydana çıkmaması için kaynanasını Halim Beyden boşatmaya çalışır. Bu arada İrfan Beyle Amberi Beyin Halim Bey tarafından karıştırılmaları bir hayli komik durumlara yol açar. Sonunda Halim Beyin Kanunu "tersten okuması" ile karışık meseleler halledilir.

Piyesin sahneye konuşunda herhangi bir hususiyet yoktu. Hatta bir hususiyetsizlik göze çarpıyordu. Rejisör olarak Oğuz Boranın piyesteki açık esprilerinden faydalanıp başarıya ulaşmağa çalışmaktan başka herhangi bir maksadı olmasa gerekti. -

Amberi Beyi de rejisör ve kurucu Oğuz Bora oynamaktaydı. Oğuz Bora tuluat kumpanyalarında daha önce çalışmadığına göre, sahnede kullandığı ses tonlarım nerden kaptığını tahmin etmek oldukça güçtü. Caroline rolünde Türkân Bora zaman zurnan İstanbul şivesi, zaman zaman da kırma bir türkçe, kullanıyordu. Bu ufacık dikkatsizlik, rolün ne kadar ciddiye alındığına misaldi..

Bununla beraber İrfan Beyde Saykal Saran yine ölçülüydü. Esasen Şimdiye kadar Beşinci Tiyatroda oyuncu Olarak bir Baykal Saranı dikkate atmak lâzımdı. Kaynana rolünde Kadriye Tuna da eski Osmanlı hanımlarının hususiyetlerim en inci noktalarına kadar vermesi bakımından başarılıydı.

Kısaca Oğuz Bora bir Beşinci.Tiyatro kurmuştu ama, halıları kirleten artistlere karşı titizlik gösteren idareci Oğuz Boranın tiyatronun sanat tarafında da en azından bu titizliği göstermesi şarttı. Aksi halde, turneye çıkmaktan başka çare yoktu.

M U S İ K İ

Sanatçılar

Zeki Bey

Geçen hafta Cumartesi günü öğle vakti Modanın sakin sokakları, Chopin'in Matem Marşını çalan bir askerî bandonun sesiyle tınladı. Bir cenaze alayı, yavaş adımlarla, Şükran sokağının köşesini dönmüş, Moda caddesine çıkmıştı. **Bir** gün önce, 78 yaşındayken ölen, İstiklâl Marşı bestecisi Osman Zeki Üngör, son istirahat yerine götürülüyordu. Ama ne acı tecellidir ki bu millî kıymetin ardından gidenlerin arasında gözler boş yere devlet ricalinden herhangi birini hiç değilse nezaket icabı gönderilmiş bir çelengi aradı. Ama hayır. **CHP.** adına gönderilen birkaç çelenkten başka siyasi partilerden hiç biri İstiklâl, Marsının bestekârını, hatırlâmamıştı.

Zeki Beye ömrünün son haftalarında bile Moda sokaklarında rastlıyanlar, ilerlemiş yaşını ve ciddî bir hastalığa tutulmuş olduğunu «bildikleri halde, hiç de ona "istirahata muhtaç bir ihtiyar" diye bakmazlardı. Dinç, canlı, neşeli bir adamdı. Zeki Beyi gençliğinden tanıyanlarsa ondan yakışıklı, şahsiyet sahibi, yaşamasını bilen bir erkek diye bahsederlerdi. Ankarada, evinde yalnızken bile, hiçbir zaman smokinsiz sofraya oturmazdı. Ömrünün son yıllarını, kendinden çok daha genç olan güzel beşinci karısıyla geçirmişti.

1880 yılında İstanbulda, Üsküdarda doğdu. Musikiyi meslek olarak seçmesinde büyükbabası Hilmi Beyin rolü büyüktür. Hilmi Bey Saray Mızıkasında Miralaydı. Torununu da Mızıkaya yazdırdı. Mütareke yıllarında Zeki Bey, Sarayı Hümayun Orkest rasının şefiydi. İstiklâl Marşını, İzmir zaferinden sonra, Mehmet Akifin "İstiklâl" şiiri üzerine bir millî "hymne" olarak besteledi. Atatürk besteyi dinledi, beğendi ve Türkiye Cumhuriyetinin millî marşı olarak kabul etti. Daha sonra Zeki Bey, Saray Orkestrasının bir devamı, olan ve Türkiye Cumhurbaşkanlığı Flârmoni Orkestrası sıfatını alan topluluğun ilk şefi oldu. 1927'de Ankarada Musiki Muallim Mektebi -bugünkü Devlet Konservatuvarı kurulduğunda Zeki Bey müdür tâyin edildi. 1930 da Zeki Bey artık, Türkiyenin bir musiki öncüsü olarak vazifesinin sona erdiğ'ne inanmıştı. Hem yaşı da ilerliyordu. Üstelik kulakları da ağır işitmeye başlamıştı. 'Kolları ağrıyordu; keman calamıyordu. Meslek hayatını bıraktı, Modadaki evine çekildi.

Kemancı olarak Zeki Bey, gerek resital halinde, gerekse orkestrayla peknok konser vermişti. Öğretmen olarak hiçbiri virtüöz olamadıysa da, sayısız genci çalıştırmıştı. İstiklâl Marşının nasıl çalınması gerekeceği hususundaki isteğine gelince, hernekadar bu parça, ismine rağmen bir yürüyüş havası olmayıp bir "hymne" idiyse de, bir zamanlar olduğu gibi matem havasını andıran yavaş tempoyla değil, şimdi yapıldığı gibi hızlı ve enerjik çalınmasını tercih ediyordu.

Konserler

Fransız viyolonselci

Genç bir Fransız viyolonselci, Guy Fallot,. geçen hafta Ankara ve İstanbulda verdiği konserlerde, epey zamandır iyi bir yabancı viyolonselci dinlememiş olan musikiseverlere bu zevki tattırdı. İstanbulda Saray Sinemasında verdiği ilk resitalde salon halkın viyolonsele' ilgi göstermediğini düşündürecek kadar boştu. Bin kişilik sinema salonunun ancak üçte biri dolmuştu. Belki herkes hevesini bir konserto dinlemeye saklıyordu; belki de ilk konserde genç Fransızın değerini öğrenen dinleyiciler onun propagandasını yapmışlardı. Fakat apaçık görünen, halkın bu ikinci konsere çok daha büyük bir rağbet gösterini olduğuydu. Koca salonda boş koltuklar tek tüktü.

Guy Fallot
Şarkı söyleyen teller

Guy Fallot, Fransız Kültür Merkezinin bu mevsim Türk dinleyicisine sunduğu en iyi musikişinas sayılabilirdi. Gerçi onu, tamamen cağımıza has bir kategorinin, entellektüel icracılar kategorisinin bir mensubu saymak mümkün değildi. Guy Fallot romantik davranışlı bir halk konsercisiydi. Fakat kısa zamanda seçtiği yolun ileri gelen, musikişinaslarından biri olacağı anlaşılıyordu. Çaldığı her parçada, besteciyi kendi şahsiyetinden üstün gördüğü seziliyordu. Bir eserin mânasını iyice kavrayıp aksettirmeye muvaffak olmadığı zamanlarda bile açık sözlülüğü tercih ediyor, anlatışını gösterişe ve mugalataya boğmuyordu. Küçük, fakat kesif ve aydınlık bir tonu vardı. Vibratosu dar aralıkli ve hızlıydı. Yayının sağlamlığı ve uzun notaları rahatça, sallanmadan ve kısa kesmeden icrası, çalışının dikkat çeken vasıflarından biriydi. Entonasyonu genel olarak doğruydu. Ancak arada bir, bilhassa **tiz** bölgede, bütün konser -boyunca ancak üç veya dört notanın tam yerine oturmadığı oluyordu ki bu da Guy Fallot'nun çalışının ana vasıflarından biri olan bu değere bir zarar vermiyordu.

Lirik çalış

Entonasyon doğruluğu, Guy Fallot'nun çalışının asıl büyük özelliğinin dinleyici üzerinde tam bir tesir yapmasını sağlayan meziyetti. Bu özellik de genç çellistin bilhassa lirik hatları candan, samimi bir .duyguyla çalması, adeta "teganni" etmesiydi. Nitekim Loeillet'nin sonatı, yahut Dvorak konsertosunun lirik pasajları gibi onun bu meziyetini göstermeye bilhassa imkân veren bir musiki karşısına çıktığında Guy Fallot, ifad esindeki belâğatin zirvesine ulaşıyordu. **Öte** yandan bu usta çellistin çevik parmakları, hızlı pasajların da kesinlikle icrasına imkân sağlıyordu. Fakat Guy Fallot bu tip musikide din. leyiçiye pek fazla tesir edemiyordu. Çalışında gerçi virtüozların kesinliği vardı ama, parlaklığı, gösterişçiliği yoktu. İstanbuldaki Filarmoni kon serinde, ilk kısımda orkestrayla birlikte Dvorak konser tosunu çaldıktan sonra, ikinci kısımda Cemal Reşit Reyin piyano refakatiyle icra ettiği iki parça, Fallot'nun ne tip musikide başarı gösterdiğini dinleyiciye kolayca bir kıyas yapma fırsatını vererek açıkladı. Guy Fallot'nun tini oi?n musiki, Faure'nin Elegie'siydi. Popper'in Macar Rapsodisi değil.- Bundan başka, derin psikolojik mânaları olan eserler de henüz bu genç icracıya sırlarını, açıklamıyorlardı Beethoven'in La Majör Sonatı, resitalinin, mânası karanlık kalan bir eserdi.

Fakat bu eserin icrasında viyolonselci herşey değildi. İyi bir piyaniste de ihtiyaç vardı, Oysa Ferdi Statzer, bu ihtiyacı karşılıyacak bir piyanist olmaktan çok uzaktı. Guy Fallot. çıktığı ilk dünya turnesi sırasında **Türkiye'ye** gelmiş bulunuyordu. Birkaç ay önce Amerika ve Kanadadsu da konserler vermiş, büyük' başarılar kazanmıştı. Fakat diğer memleketlere, kızkardeşi Monigue Fallot ile gitmişti. İmkân olup da Türkiyeye de piyanist kızkardeşiyle gelseydi herhalde resitalleri daha tatmin edici olurdu.

S P O R

Futbol

Bir hafta

Şubatın son haftasını Martın ilk günlerine tamamlarken, hareketli geçen yedi spor gününün heyecanım da hatıralarımıza ekliyorduk. Bu hafta, önce futbolda, daha sonra hemen bütün spor kollarında hayli alaka çekici müsabakalarla doluydu. Bu heyecanların kısa bir muhasebesini yapmak için futboldan başlamak ve İstanbul'lig şampiyonu ile bir Ege seyahatine katılmak gerekiyordu. Galatasaray İzmir turnesine çıkmadan önce, basında intişar eden bazı haberler spor âleminin dikkatini haklı olarak İzmire çekmişti. İki ay önce Altayın Kaya, Faik ve Gönen gibi yıldız futbolcularının, Beşiktaşa gelen antrenör Remondiniden hemen sonra İstanbulda görünmeleri ve bu futbolcuların İstanbul siyah beyazı ile kontrat imzaladıkları haberi, ortalığı bir hayli karıştırmış hattâ Altay kulübü bu üç futbolcusunu cezalandırmak yoluna gitmişti. Artık gün geçmiyor du ki İstanbul basınında Gönensiz, Kayasız haberler çıkmasın. Meselenin ortaya atıldığı günlerde, her zamanki gibi en sessiz kulüp gene Galataaaraydı. Ancak, Metinin' bilhassa Gönenle temas ederek bu futbolcuyu sarı kırmızı renklere bağlamak için çalıştığı, Galatasaray reisisin de bu transferle ilgili olarak İzmire gittiği ortaya atılınca, gerek basın, gerekse umumî efkâr pek çabuk inanmıştı. Transfer islerinde becerikli ajanlara sahip Galatasaray Göneni alacaktı. İşlerini büyük gürültülerle yürüten, fakat asla çıortaya atıldığı günlerde, her zamanki kardıkları gürültü kadar iş göremiyen Fenerbahçe ve Beşiktaş yaya kalmışlardı. Galatasaray futbol takimi İzmirde iki maç oynarken, idareciler Gönenle görüşmüşler, futbolu bırakacağı bilinen İsfendiyarın yeri için, bu oyuncuyu seçmişlerdi. Ancak henüz işler tamamen hallolmamıştı. Gönen adı transfer ayında daha çok duyulacaktı. Galatasarayın üzerinde ısrarla durduğu bu futbolcu, hâdiseli geçen ve 0-3 Galatasaray lehinde biten Altay maçında dağınık bir futbol oynarken, Altayın hakiki yıldızı, Sarı Kırmızılı defansı müşkül durumlara sokuyordu. Bu gencin adı Kayaydı. Stilli futbolu ve şutar tarzı ile Altay forvedinin yürütücüsüydü. Kaya, bütün iddialara rağmen İzmir transfer pazarında en önde söylenmesi gereken adamdı. Şimdi gözler ona çevrilmişti.

Haftanın, İzmirde transfer dedikoduları ile başlayan futbol heyecanı, önce İstanbul profesyonel liginde devam «imiş, Beykoz, şaşılacak derecede hatalı kurulmuş ve idari krizler içerisinde olduğu bilinen Adaleti 3-0 yenmişti. Ancak hafta içinde Kasımpaşayı rahatça 2-1 eleyen Vefanın dinamik Beyogluspor karşısında düştüğü 0-1 lik yenilgi hiç de hayret uyandırmıyordu. En iyi yerli antrenör Sâbri Kirazın başarılı takımı Veya, ligin ikinci yarısında adeta antrenörünün idaresinden çıkmış, hatalı tertipler yüzünden üçüncülük yerinden iki aşağıya inivermişti. Bu atmosferde karşılaştığı Beyogluspor, sağlam defansı, enerjisi ve küme değiştirmemek hırsı ,ile Vefanın muhakkak galibiydi. Artık nabız Kasımpaşa Emniyet maçında atacak ve belki antrenör Laszlo Szekely de kümeden düşecekti.

Ankara liginin iddialı ekipleri Ankaragücü ve Güneşsporun ay m günde sürpriz mağlûbiyetlere uğramaları İstanbulda duyulduğu zaman, Kadıköy, çok değişik bir heyecan içindeydi. As ovuncularını Ordu takımına veren, Fenerbahçe ve Beşiktaş, elde kalanlarla tertipledikleri birer takımla, hasılat karşılaşmasına girişmişler, ara sıra can sıkıntısından alkışlanan bir maç tertiplemişlerdi.

Antrenör Dick
Sıra *Ordu takımında*

Müsabakanın en büyük hususiyeti, uzun zamandır sakat bulunan Fenerbahçeli Ergunun ilk defa maç yapmasıydı. Ancak maçtan önce kapı önünde çıkan bir münakaşada, arabasının zarara uğradığım iddia , eden Lefter, Kuşdili Polis Karakolunda ifadeye davet edilmiş ve oyuna katılamamıştı. Fakat Leftersiz forvet dört gol atacak ve Nacih defansın yediği iki golle maçı 4-2 alacaktı. Bu karşılaşmanın üzücü hadisesi Canın başından geçmişti. Ali İhsanla yaptığı atak sırasında kaşından yaralanan Can,, bu kaza ile, kulübü idare heyeti ile aralarındaki pars meselesinden fazla heyecan uyandırmıştı.

Bütün ekipler hafta sonunda "bir şeyler" yaparken, ligin en çalışkan takımı Adanayı ziyaret ediyordu, tstanbulspor, Güneyde yaptığı maçlarında, "Goleador" İhsanın sayılarıyla bir çift galibiyet kazanmıştı. İhsanın şimdiden ortaya atılan transfer dedikoduları çürütülüyordu. Kulübü bu oyuncuyu asla satmayacak ve İhsan da "uzatmalı" hükümler taşıyan kontratı sebebiyle İstanbul spordan ayrılamayacaktı.

Haftanın futbolla ilgili diğer takı. mı ne ligde, ne de hatırlardaydı. Bu, Ordu takımıydı. Ankara ve İstanbul Garnizonlarının iddialı maçlarıyla seçimi yapılan Ordu takımını iki seyahat bekliyordu. İstanbul ekibi Hollandaya, takviyeli bir Ankara da Ira. ka gideceklerdi. Fakat bütün spor âlemim üzen bir hâdise olmuş, Ankara Amatör liginde oynanan Hava" gücü - Muhafızgücü maçında Havacıların attığı gole itiraz eden milli sağhaf Mustafa oyundan ihraç edilmiş, diğer iki oyuncu ile birlikte ceza heyetine verilmişti. Bu maçta çıkan üzücü hâdiseler, Ordu Spor Bürosunun dikkatini' çekecek kadar gürültülüydü. Meselenin bir an önce bel. ledilmesi gerekiyordu. Ordu takımımız ve Milli takım Mustafasız kalabilirdi.

Bu hafta Voleybol da, ümitlerin fevkinden bir Fenerbahçe - Galatasaray mücadelesi doğurmuştu. Bu yıl Galatasaray karşısında yalnız Kız voleybolcularından galibiyet bekleyen Fenerbahçeliler haftanın son günü, Teknik üniversite Spor salonunu hınca hınç doldurmuşlar ve rakiplerine set vermeyen kız Voleybolcularım uzun uzun alkışlamışlardı. Fakat bu galibiyetin hırsları daha çok körüklediği söylenmeliydi. Fenerbahçeliler futbol Ve basketbolda neden kazanamadıklarım artık soruşturmağa başlamışlardı.

Haftanın basketbol çekişmesi lider ve ikinciye ter döktürmüş, hâdiseli bir maçta Galatasaray Vefayı, Fenerbahçe Darüşşafakayı güçlükle yenmişlerdi. Fakat Modasporun Kadıköyspor karşısındaki üzüntü veren ve hiç bir şekilde izahı olmayan "üç kişilik takımla" mağlubiyeti, haftanın enteresan olayıydı. İkinci kümeye düşmek artık Beyoğluspor için kuvvetle muhtemeldi. Bir samanların 'kudretli ekibi Beyoğluspor, zayıf Tek.' nik Üniversitenin de altında kalmıştı. Basketbolda, zamanında tedbir şarttı ve Beyoğluspor belki bir yıl ikinci kümede kalacaktı.

Mart, hareketli bir hafta ile başlamıştı. AKİS Çıktığı sırada, birinci futbol liginden düşecek ekip da belli olacaktı. Bu, herhalde Emniyetti. Çünki hak haktı...